This volume was donated to LLMC
to enrich its on-line offerings and
for purposes of long-term preservation by

Hawaii State Archives

HE

KANAWAI HOOPAI KARAIMA.

NO KO

HAWAII PAE AINA,

I HOOHOLOIA

E NA 'LII A ME KA POEIKOHOIA

I KA LA 21 O IUNE, M. H. 1850;

A UA HUIIA ME KEKAHI MAU KANAWAI E AE I HOOHOLOIA
E NA'LII A ME KA POEIKOHOIA I KO LAKOU
AKOAKOA ANA I KA MAKAHIKI 1850.

HONOLULU, OAHU:
MEA PAI PALAPALA A NA MISIONARI.
1852.
ALUA PAI ANA.

HE PALAPALA

Hoike imua o na Lii, a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa iloko o ka Ahaolelo.

Me ka hopohopo hookamani ole, ke hoike aku nei au imua o oukou, i ke Kanawai hoopai karaima, e like me kau wahi olelo a oukou, i hooholoia i ka la 27 o Sepatemaba, M. H. 1847. Ma ia olelo, ua kauohaia mai au e hoomakaukau i Kanawai *kiwila* a me ke Kanawai Hoopai Karaima no hoi, i kupono i ka lahuikanaka Hawaii; a he mea pono ia'u ke hai aku ia oukou, i ke kumu o kuu hoopanee ana i keia hana, aole hoi paa loa a hiki i keia la.

Mamuli o ka ke Alii kauoha iloko o kona Aha, i ka malama o Augate, 1847, ua lilo au i Peresidena no na Luna Hoona Kuleana Aina; a ma ia hope mai ua nana ua poe Luna nei i na kuleana he umikumamalua tausani a me ka poe keakea; o ia hana, a me ka'u oihana Lunakanawai ka mea e hiki ole ai ia'u ke lilo nui i ka heluhelu Buke, a me ka noonoo e pono ai keia hana. I ka malama o Novemaba i hala aku nei, ua palapala wau i ka lalani mua o keia Kanawai; a no kuu pilikia i kela hana keia hana, ua maopopo koke ia'u ka paa koke ole o na Kanawai elua, o ke *kiwila* a me ke Karaima, a nolaila hooikaika loa wau e hoomakaukau mua i ke Kanawai Karaima, no ka mea, ua pilikia ke Aupuni i ke Kanawai ole malaila.

O kuu hopohopo no ka hiki ole ia'u ke hana i keia hana a pololei loa, ua mahuahua no i kela manawa i keia manawa; a nolaila, ua nana nui no au i ko hai akamai. Ua nui kuu aie i na Luna nana o hoomakaukau i ke Kanawai Karaima o Masakuseta, a me ke Kanawai o Mr. Livingston no Louisiana; ua lawe nui au noloko ae o keia mau Kanawai.

I keia wa hou o keia Lahuikanaka, ua manao au he pono, aole e nana i na pilikia o keia wa wale no, i na mea e hiki mai ana mahope kekahi. Nolaila, ua hooikaika no au, e hookupono i keia Kanawai i na oihana kahiko o keia Aupuni; aka, ua hana no au e like me ke Kanawai o Beritania i kakau Buke ole ia, oia ka mea kupono i keia lahuikanaka i ko'u manao ma keia hope aku. O ka hoomakaukau i Kanawai kupono i na kanaka maoli, a me na haole; oia hoi, ka mea kupono i ka ike hapa o kela, a me na pilikia o keia, he hana pilikia ia. Aole o'u manao ua kupono loa ilaila keia Kanawai a'u i hana ai. Ua imi no au i ka olelo pokole, maopopo, a me ka pololei; i ole e pohihihi i na kanaka maoli, a e kupono hoi i na pilikia mahuahua o lakou, a me na haole hoohiki, a me na haole hoohiki ole.

Ua hoike aku au i keia Kanawai i kekahi mau Loio, a me na Luna o na Aupuni e e noho ana ma keia Aupuni, a me ka poe kalepa, a me na Misionari i ike maopopo i ka pilikia a me ka noho ana o na kanaka maoli; ua noi aku au ia lakou, e hai mai i ko lakou manao, e like me ko lakou akamai. Ua hana lakou pela, a ua lawe no au i ka lakou olelo me ka hookiekie ole no ko'u manao iho, a me ko'u manao mua ana. Aole au i pale aku i ka manao o kekahi me ka noonoo ole; aole hoi au i lawe i ka olelo a kekahi me ka maopopo ole o kona kupono. Maluna o'u wale no nae ka pono a me ka hewa o keia Kanawai, aole maluna o hai, a ua hai aku au i keia i mea e maopopo ai kuu aie i keia poe i olelo ia maluna, a me kuu hooikaika ana no hoi, i pololei maoli keia Kanawai.

A kaawale au, e hoomaka no au i ka Buke Kanawai kiwila, e like me ka oukou kauoha, a ua lana no ko'u manao e kohoia kekahi mea e ae, nana e hoomakaukau i Kanawai e pololei ai ka hookolokolo ana.

WILLIAM L. LEE.

Honolulu, Mei 20, 1850.

HE KANAWAI HOOPAI KARAIMA

NO KO

HAWAII PAE AINA.

UA HOOHOLOIA *e ka poe Alii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii nei Pae Aina i akoakoa iloko o ka Ahaolelo. e kau i* KANAWAI HOOPAI I NA HEWA NUI, A ME KE ANO KOLOHE.

MOKUNA I.

E hoomoakaka mua i kekahi mau huaolelo iloko o keia Kanawai.

1. O ka huaolelo *ofeni* ma keia Kanawai, ua pili pono ia i ka hana i papaia e keia Kanawai Hoopai Karaima, a i ka hana ole hoi i ka mea a ke Kanawai i koi mai ai.

2. O na huaolelo *feloni* a me *karaima* ma keia Kanawai, hookahi no ano, a ua pili pono i na hewa i kupono i ka make, a i ka hoopaahao i elua makahiki a keu aku, a me ka hoonele i ke kanaka i kekahi mau pono i haawiia e na Kanawai a me ka aihue hoi. O na hewa e ae, aole i kupono i ka feloni a me ke karaima, ua kapaia ia hewa, he mikamina, he hana pono ole.

3. O ka inaina iloko o kekahi hana hewa, aole nae iloko o kekahi mau hewa i koakakaia, ua like pu me ka hoomauhala, ka opu ino, a me ka makemake e hoopai i ka ino: ua like hoi kekahi ano me ka naau hoopaakiki, a me ka manao i kona pono iho, a me ka makemake e hana ino i kekahi kanaka a i ka lehulehu paha. Eia kekahi ano o ka inaina, o ka nana ole a me ka malama ole i ko hai ola, a me ko hai maluhia, a me ka malama ole i ko hai pono ma ke Kanawai, na pono nui a me na pono liilii, na pono i ikeia a me na pono i ike ole ia, a me ka manao hana kue maoli i ke Kanawai.

4. O na huaolelo, *a* me *a me*, a me *i ole ia*, ma keia Kanawai, na like pu ko laua ano ke maopopo ma ka olelo hookahi ko laua ano.

5. O na huaolelo pili i ke seka kane, na pili no i ka wahine, a o na huaolelo pili i ka mea hookahi a i ka lehulehu, ua kupono i kela mau mea elua; a o na huaolelo kupono i ka mea i oo, kupono no hoi i na keiki, ke maopopo ma ka olelo, o ka manao no ia o ka mea nana i kakau.

6. O na huaolelo pili i na kanaka e like me keia, o ka huaolelo *kekahi*, *kekahi mea e ae*, *kekahi iho*, a me na huaolelo like, aole i ke kanaka hookahi wale no; ua pili no i ka poe hui, i ka poe noho pu, i ka poe akoakoa, i ka poe e noho ana ma ka Apana hookahi, a me na kanaka i ikeia a me ka poe i ike ole ia a me ka lehulehu, ke maopopo ma ka olelo, o ka manao no ia o ka mea nana i kakau.

MOKUNA II.

Na olelo pili io ia nei.

1. Aole no e hoopaiia kekahi kanaka no ka hewa ofeni, ke hookolokolo ole ia mamua iloko o kekahi Ahahookolokolo kupono i kela hewa, a hooholoia ka olelo hoopai no ka hewa.

2. Aole no e hookolokoloia a e hoopaiia kekahi kanaka iloko o kekahi Ahahookolokolo no ka hewa ofeni, eia wale no, mamuli o ka palapala hoopii nona, koe no nae na hewa kupono i ka hookolokoloia iloko o na Ahahookolokolo hoomalu kulanakauhale a me na Aha o na Lunakanawai Apana; a i ole ia, o ka hoopai ana no ka hoohaunaele i na Akahookolokolo.

3. I ka hookolokolo ana i kekahi kanaka no kona hewa, e ku no ia imua o na hoike no kona hewa, he alo no he alo; e hiki no ia ia ke kii i na hoike e kokua i kona aoao a me na mea e maopopo ai kona pono; a e hiki no ia ia a i kona kokua paha ke ninau i na hoike ana i lawe mai ai, a e ninau hoi i na hoike o kela aoao kue ia ia, a me ka hai aku i na mea e maopopo ai ka pono o kona aoao.

4. Aole no e hooholoia ka olelo hoopai i kekahi hewa i kapaia he ofeni a ua kupono i ke jure; eia wale no, o kona hai maoli ana i kona hewa imua o ka Ahahookolokolo ma kona waha a me kona ae maoli ana i kona hewa ma ka palapala; a i ole ia, mamuli no o ka olelo hooholo a ke jure.

5. Ina i hookolokoloia kekahi kanaka no kekahi hewa ofeni, a ua hoohewaia paha a ua hoapukaia paha mamuli o ka palapala hoopii kupono, alaila aole hiki ke hookolokolo hou ia ia no ia hewa.

6. O ka mea i hoopiiia, e manaoia no oia he kanaka maikai no, a ina maopopo ole kona hewa, e hookuuia no oia.

7. E manaoia no kela kanaka keia kanaka, ua ike no oia i ka hope kupono i kana hana ana.

8. Ina i hookolokoloia kekahi kanaka no kekahi hewa ofeni, a ua poino kekahi mea e ae ma ia hewa, e hiki no ia ia ke hoopii okoa no kona poino iho a me kona poho malaila, ke ole e hooleia ma kekahi Kanawai e ae.

9. O na uku a me na waiwai loaa a pau no ka hoopai ana i ka hewa a me ka hana kue i ka pono o na Kanawai, e lilo no ia i ke Aupuni ke haawi ole ia i ka mea e ma ke Kanawai.

MOKUNA III.

Na mea kupono i ka hookolokoloia maanei.

1. O na kanaka a pau o keia Aupuni a me ko na aina a pau, oiai e noho ana lakou iloko o keia Aupuni, aia no malalo o kona mau Kanawai, koe nae na Luna o na Aupuni e like me ke Kanawai maluna o na Aupuni a pau.

2. Ina i hanaia kekahi hana iloko o keia Aupuni i mea e poino ai kona maluhia a me ka waiwai a me na kanaka e noho ana iloko o keia Aupuni, o ka mea nana e hookonokono a e kokua i kela hewa, ua hewa no ia i ke Kanawai, ina paha e noho ana maloko a mawaho paha o kona mau palena.

3. Ina i hookumuia kekahi hewa mawaho o keia Aupuni, a ua hana io ia iloko o keia Aupuni, alaila e hookolokoloia a e hoopaiia ka mea nona ia hewa iloko o keia Aupuni.

4. Aole no e manaoia kekahi mea iloko o keia Mokuna ua kue i ke Kanawai a me ka hana ana a na lahuikanaka e ae.

MOKUNA IV.

No na kanaka kupono i ka hoopaaiia a me ka hoopai ole ia no ka hewa ofeni.

1. O ke keiki malalo o na makahiki ehiku, aole pili ia ia ka hewa ofeni.

2. Mai ka makahiki ehiku a hiki i ka makahiki umikumamaha, aole maopopo ka pili a me ka pili ole o ka hewa ofeni i ke keiki, ma na olelo a na hoike wale no e maopopo ai ka pili a me ka pili ole; malaila e maopopo ai kona ike a me kona ike ole i ke ano o ka hewa ana i hana'i.

3. O ka mea ano hupo a me ka mea ike ole i ke ano hewa a me ke ano pono o kana hana ana, aole ia e hoopaiia no ka hewa ana i hana'i.

4. O ka mea pupule maoli a me ka mea ike ole i ke ano o kana hana ana, aole ia e hoopaiia; aka hoi, ina i manao maopopo kekahi e hana i kekahi hewa i kona wa pupule ole, a mahope hooko maoli oia mamuli o kona manao kolohe i kona wa pupule, alaila e hoopaiia no ia no kela hewa; a pela no, ina loaa ia ia ka pupule no kona inu rama a no kekahi hewa e ae paha, e hoopaiia no ia.

5. Aole no e hoopaiia ke kanaka no kekahi hewa ana i hana'i, no ka hiki ole ia ia ke pale ae, a ke pakele ae; ma ka olelo a na hoike e maopopo ai ka hiki ole ia a ke pale ae i ua hewa nei, aole hoi e hoaponoia kekahi ma ka olelo ana no ka hewa ana i hana'ku ai ia hai, ua hooweliweliia oia e kekahi, a ua kokoke ka poino ia ia, e like pu me ka poino ana i hana aku ai ia hai.

MOKUNA V.

No ka poe kokua e hana i ka ofeni a me ko lakou hewa.

1. O ka poe kokua e hana i kekahi hewa ofeni, a ua noho paha malaila, ua hookonokono, a ua ae aku a ua paipai aku ia hai e hana i ofeni, alaila, e manaoia lakou, ua hui iloko o ia hewa.

2. O ka mea i kokua i kekahi i ka hana hewa, a nona no ka loaa ana o ka hewa a ua kuka pu, a ua hookonokono, ua kauoha a hoolimalima paha i kekahi e hana hewa, aole nae i hele ma kahi o

ka hewa i hanaia'i, a no kana hana ana ua hewa maoli kekahi, ua kapaia oia he kokua i ka mea hewa mamua o ka hana hewa ana.

3. O ka mea kokua i ka mea hana i ka hewa ofeni, a i kokua mamua o ka hana hewa io ana, ua hewa maoli ia, a e hoopaiia no ia e like pu me ka mea i hele ma kahi o ka hewa a i huipu ma ka hana hewa ana.

MOKUNA VI.

No ke kipi.

1. Eia ke ano o ke kipi, o ka ohumu e make ke Alii, a e pau paha kona noho alii ana, a e kaua aku i kona Aupuni, a e huipu me kona poe enemi e kokua a e hooluolu ia lakou. Ua pili ke kipi i na mea a pau e noho ana malalo o keia Aupuni.

2. O ka hoolohe a me ka malama pono i ke Aupuni nana e hoomalu mai, ua kapaia, he noho malu.

3. O na haole hochiki ole, ina paha i ka wa kaua mai kona Aupuni hanau, a noho kuikahi paha me keia Aupuni, e mau no kona noho malu ana malalo o keia Aupuni, ojai oia maanei, a i kona wa e noho ana maanei, ina ohumu oia i ke Aupuni, ua pili no ke kipi ia ia.

4. O na Lunakoikoi a me na Kuhina, no na aina e mai a me ka lakou mau kakauolelo, a me na ohua, a me na ohana o lakou e noho ana maanei, aole nae lakou i noho malalo o ka malu o keia Aupuni, nolaila, aole pili ia lakou keia olelo kipi.

5. Eia ke ano o ke kaua i oleloia ma ka Pauku mua o keia Mokuna, o ka huipu e hoomakaukau i na mea e kaua'i, a i noho makaukau hoi ma ke ano kaua, a i kokua ma ka hoomakaukau ana e kaua.

6. Eia ke ano maopopo o ke kaua, o ka hana kue maoli; a i ole ia, o ka manao maopopo e hana kue i ke alii, a i na Kanawai a me ka mana o ke Aupuni a o ke alii, me ka manao e hoopio no i kekahi lala o kona Aupuni, a i ole ia, o ka manao maopopo e hana kue i ke Alii, a i na Kanawai, a me ka mana o ke Aupuni a o ke Alii, me ka manao e hoopoino i kekahi lala o kona Aupuni, a me ka hooholo ana i na Kanawai a me ke Kanawai hookahi; a i ole ia, o ka hooke i na hana e pono ai na kanaka a me ka lehulehu. Aole

nae pili keia i ka hana i na kanaka e ae, i ke alii wale no, a i ole ia i kekahi Apana.

7. O na kokua o ka mea nana i paipai i ke kipi io ana, he kipi no ia, a e pono e hoopiiia a e hookolokoloia, a e hoopaiia no kona hewa, me ke kali ole aku i ka hoopai o ka Luna nana i kena.

8. Aole no e hoopaiia kekahi no ke kipi ana ke loaa ole na hoike elua i kupono i ke Kanawai i mea e maopopo ai kona kipi ana, ana i hoopiiia mai ai, ina no nae i ae maoli oia i kona kipi ana, alaila e hoopaiia no.

9. O ka mea i hookolokoloia no ke kipi a ku ka hewa o ke kipi ia ia, e hoopaiia no oia i ka make, a e lilo kona waiwai a pau i ke Aupuni.

10. Ina i ike maopopo kekahi kanaka i kekahi mea kipi ana i keia Aupuni, a huna iho, aole hai koke ae i ke Kiaaina o ka Moku kahi i hanaia'i ua kipi la, he karaima nui loa kona, e hoouku ia oia i na dala aole oi aku i na tausani elima; a i ole ia, e hoopaahaoia a me ka hana i ka hana oolea, aole oi aku i na makahiki he umi, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo.

MOKUNA VII.

No ka pepehi kanaka.

1. O ka pepehi kanaka, o ka lawe ana no ia i ko ke kanaka ola me ka manao ino e mamua e make ke kanaka, ma ke ano kue i ke Kanawai a me ka pono, aole hoi mea e emi ai ka hewa ma ke Kanawai.

2. Elua degere o ka pepehi kanaka. O ka mua, o ka pepehi i ke kanaka a make me ka manao ino e mamua e pepehi; a i ole ia, o ka pue wahine me ka lima ikaika; a o ka powa; a o ka wawahi hale, ano kolohe; a i ole ia, o na karaima e ae i kupono i ka make.

3. Eia ke degere alua o ka pepehi kanaka. O ka pepehi a make me ka manao ole mamua e make, a me na pepehi a pau i like ole ke ano me ka mea i hoakakaia ma ka Pauku maluna iho.

4. Aia maopopo ua pepehiia kekahi kanaka, e manaoia no ua pepehiia oia me ka manao ino e mamua e make oia, a na ka mea nana i pepehi e hoomaopopo i kona manao ino ole mamua e make

ai ua kanaka la, a i ole ia, e hoomaopopo no i ka mea e emi ai kona hala.

5. O ka mea pepehi i ke kanaka a make ma ke degere mua, e hoopaiia no oia i ka make.

6. A hoopaiia kekahi kanaka i ka make, ma manao ka Ahahookolokolo e haawi i ke kino kupapau o ua mea make la i kekahi Kahuna kaha, pono no, a na ka Ilamuku e haawi i ke kupapau i ua Kahuna kaha la, ka mea i ike ia hana.

7. O ka mea pepehi kanaka ma ke degere alua, e hoopaiia no ia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea a hala na makahiki aole emi mai i ka lima, aole hoi e oi aku i ka iwakalua, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo he pono.

8. E nana no ke Kanawai i ko ke kanaka nawaliwali, a nolaila ina i pepehi kekahi kanaka i kekahi kanaka me ka manao ino ole mamua, no ka huhu hikiwawe, puni koke no kekahi olelo ino paha, hua kuamuamu paha, hooweliweli a me ka lima ikaika paha a me na mea ano like e ae a ka mea i pepehiia i hana'i, a no ia mau mea, na kahuli ka manao o ka mea nana i pepehi; aole ia he pepehi kanaka, he lawe ola no, no ka manao huhu puni koke, a e hoopaiia no oia i ka hoopaahao a me ka hana oolea a hala na makahiki, aole emi mai i ka umi; a i ole ia, e hoonkuia oia, aole emi i na dala hookahi tausani aole hoi e oi aku i na tausani he umi.

9. Ina i hoopiiia kekahi no ka pepehi kanaka, na ke jure no e hoike i ko lakou manao hooko nona, ua ku i ka make ma ke degere mua, a me ke degere alua, a ma ka lawe ola wale no, no ka manao puni koke paha, e like me ke lakou ike ana he pono.

10. Aole no e manaoia kekahi kanaka ua pepehi kanaka, ke make ole ka mea i pepehiia iloko o ka makahiki hookahi a me ka la keu hookahi, mahope iho o ka hana ino ia ana.

MOKUNA VIII.

No ka pepehilua.

1. O ka mea pepehi i kekahi kanaka mamuli o ka olelo ae like i hooholo mua ia e laua me ka mea i make, he pepehi kanaka no ia, ma ke degere alua, a e hoopaiia no oia no ia hewa e like me ka olelo ma ka Mokuna ehiku.

2. O ka mea komo iloko o ka pepehilua me ka mea make e pili ana ia ia, aole nae make kekahi o laua; a i ole ia, o ka mea kii aku i kekahi e pepehilua, a e hoouna aku paha i palapala, a i olelo waha paha ma ke ano e kii ana i kekahi e pepehilua, aole nae pepehilua io; e hooukuia oia i na dala aole oi aku i ke tausani hookahi: aole hoi e hiki ia ia ke noho Luna a noho ma kahi hanohano, a ma ka hana uku ia malalo o ke Kumukanawai a me na Kanawai o keia Aupuni.

3. O ka mea ae aku i ka manao o kekahi e pepehilua, a o ka mea halihali i ka palapala, a i ka olelo kauoha paha e kii ana i kekahi e pepehi lua; a ua pepehilua io paha, a ua pepehilua ole paha, a o ka mea hele mai ma kahi e pepehilua ana me na mea make i kokua a i kokolua a i kahuna lapaau paha, a o ka mea kuka pu, a hookonokono e kokua mamuli o ka pepehilua ana, e hooukuia no ia i na dala, aole e oi aku i na haneri elima, aole hoi e hiki ia ia ke noho Luna iloko o keia Aupuni e like me ka olelo o ka Pauku maluna iho a hala na makahiki he umi mai ka manawa ana i hana hewa ana.

4. O ka mea hoohilahila i ka mea ae ole i ka pepehilua, ma ka palapala lima paha, ma ka palapala pai paha, hoolaha aku i ka olelo hoowahawaha ia ia no kona aa ole a me kona hohe wale i ka pepehilua, a no kona hoouna ole paha i palapala i kekahi e pepehilua, a me ka ae ole paha i kekahi olelo kii mai ia ia e hele i ka pepehilua; e hooukuia no ia i na dala elua haneri me kanalima.

MOKUNA IX.

No ka hakaka.

1. Eia ke ano o ka hakaka, o ka hooikaika ana o kekahi kanaka me ka manao huhu iloko ona e hoeha aku i kekahi ma ke ano kue i ke Kanawai, aole nae i eha io.

2. O ka hakaka a me ka pepehi aku, oia no ka hoeha maoli ana i ke kino o kekahi me ka manao ino maloko ona, me ka manao kue i ke Kanawai, a eha io.

3. O ka mea hoeha maoli i kekahi a hana ino aku i kona kino me ka manao huhu, oki aku i ke lelo paha, poalo i ka maka, oki aku i ka pepeiao a i ka lehelehe, a i ka ihu paha, a hana ino i kekahi lala o ke kino a pono ole: e hooukuia oia i na dala aole o'

aku i ke tausani hookahi, me ka hoopaahao ia ia i na makahiki aole e oi aku i ka umi.

4. O ka mea hakaka me kekahi me ka manao e pepehi ia ia e make, a eha maoli paha kona kino, e like me ke ano o na mea i hoakakaia ma ka Pauku maluna iho, e manaoia no ia. ua pili ia ia ka hakaka ma ke degere mua, a e hoookuia no oia i na dala aole e oi aku i hookahi tausani me ka hoopaahao ia ia i na makahiki, aole oi aku i elima.

5. O ka mea ana e pepehi aku i kekahi me ka mea make e pili ana ia ia, wawahi hale, powa, lawe ola, a pepehi kanaka maoli paha, a e hana i kekahi karaima e like pu ke ano me ia mau mea, e hoookuia no oia i na dala, aole e oi aku i ke tausani hookahi, a me ka hoopaahao ia ia i na makahiki aole oi aku i ka umi.

6. O ka mea pepehi aku i kekahi me ka mea make ole e pili ana ia ia, me ka lima ikaika nae a me ke ano wawahi hale, powa. a me ka aihue paha, e hoookuia no ia i na dala aole oi aku i na dala elima haneri, a me ka hoopaahao ia ia aole e oi aku i na makahiki elima.

7. O ka mea hakaka me ka pepehi aku i kekahi Luna Aupuni, he Lunakanawai paha a he Luna e ae paha o ke Aupuni, me ka manao e keakea ia ia i kana hana ana i kana oihana ma kona ano Luna Aupuni, e hoookuia no o a i na dala aole e oi aku i hookahi tausani, a me ka hoopaahao ia ia aole oi aku i na makahiki ekolu.

8. O ka mea hakaka a pepehi aku i kekahi me ka pahi, pahi kaua, kookoo, a me kekahi mea make e ae i kupono i ka lawe ola, e hahauia kona kua i na kaula, i kanalima hahau ana, a me ka hoookuku i na dala aole oi aku i elima haneri, a me ka hoopaahao ia ia i na makahiki aole oi aku mamua o elima, e like ka manao o ka Ahahookolokolo he pono.

9. O ka mea hoeha uuku aku i ke kino o kekahi, e like me ke kui i kona maka, a kuha aku paha, hookonokono aku paha i ka ilio e nahu ia ia; a me na hewa e ae e like pu ke ano me ia, ua pili no ia i ka hakaka a me ka pepehi, a e hoookuia no ia i na dala aole emi mai i ke ono, aole hoi e oi aku i ka haneri dala hookahi; a i ole ia, e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea aole e oi aku i na la he iwakalua, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo he pono.

MOKUNA X.

No ka lawe wale i ke kino o kekahi, a me ka hoopaahao pono ole, a me ka aihue i ke keiki.

1. O ka mea lawe wale i ke kino o kekahi, oia hoi, o ka hopu, hoopaahao a me ka hoowalewale paha i kekahi ma ke ano hoopunipuni a me ke Kanawai ole, a me ka manao hoi e huna i ka mea ana i lawe malu ai iloko o keia Aupuni, me kona makemake ole; a i ole ia, o ka mea hoolele aku i kekahi mawaho o keia Aupuni me kona makemake ole, a kuai aku paha ia ia, a hoopio paha ia ia, e hoouku ia no ia i na dala aole e oi aku i ke tausani hookahi, a e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na makahiki elua.

2. O ka mea hoopaahao wale i kekahi me ka manao huhu a me ke Kanawai ole, a o ka mea e lilo i kumu e paahao ai kekahi, aole nae kupono keia i ka lawe wale i ke kanaka kino ma ke ano aihue, e hoopaahaoia oia, aole oi aku i ka makahiki hookahi, a e hoouku ia i na dala aole e oi aku i elua haneri.

3. I ka hookolokolo ana i kekahi kanaka no ka lawe wale ana i ke kino o kekahi, a no ka hoopaahao wale ana paha, ina olelo oia, ua ae maoli ka mea i lawe wale ia, a i hoopaahao wale ia paha, e manao ia ua olelo la, ua puka mai no ka hoopunipuni a no ka hoowelwelwelwel paha, a e lilo kela olelo i mea ole, ke maopopo ole ma ka olelo a na hoike.

4. O ka mea i hihia no ka aihue ana i kekahi keiki, oia hoi, ka mea lawe, alakai, hoopunipuni, hoowalewale, hoopaa a huna paha i ke keiki malalo o na makahiki he umikumamawalu, me ka manao e nele kona makua, a o kona haku paha, a o ka mea nana e malama, aole e lilo ia ia ka malama a me ka hoomalu i ua keiki nei; a i ole ia, me ka manao e aihue i kekahi waiwai e pili ana i ua keiki nei, e hoopaahaoia no ia ma ka hana oolea aole e oi aku i na makahiki elua; a i ole ia, e hoouku ia oia i na dala aole e oi aku i elima haneri; a i ole ia, o keia mau mea elua e like me ka manao o ka Ahahookolokolo he pono.

5. O ka mea hookipa i ke keiki i aihueia me ka ike ana ua aihue io ia, a me ka manao ino e like me ka mea i oleloia ma ka Pauku maluna iho, e hoopaiia no oia e like me ka mea aihue keiki.

6. Aole no e pili keia mau Pauku elua maluna iho i ka mea lawe i ke keiki a hoopaa iho me ka manao aloha no kona pilikia, a me kona manao paku ia ia, no ka hana inoia mai a me ka hoopakele ia ia i ka eha, aole hoi pili ia mau Pauku elua maluna iho i ka poe hana ma ke ano makua ma ke Kanawai, oia na kahu a me na

haku nana i malama ke keiki, e hoomalu i kona mau pono me he mea la oia ka makuakane o ke keiki, he keiki pooole nae; na ka Ahahookolokolo e hai maopopo mai i ka mea nana e malama i ke keiki ma ka hookolokolo ana.

MOKUNA XI.

No ka pue wahine, a me ka mahuka, moekolohe, a me ka hoowalewale e moekolohe ai.

1. O ka mea pue wahine, oia hoi ka mea moe me ka wahine ma ka lima ikaika, me ka hoole o ka wahine, e hooukuia oia i na dala aole e oi aku i ke tausani hookahi, a me ka hoopaahao ia ia a pau kona ola; a i ole ia, a hala paha kekahi mau makahiki.

2. O ka mea pue a moe maoli paha me ke kaikamahine malalo o na makahiki he umi, e hoopaiia no oia i ka make; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea a pau kona ola e like me ka manao o ka Ahahookolokolo he pono.

3. O ka mea lalau i ka wahine me ka manao ino e pue ia ia, e hooukuia no oia, i na dala aole e oi aku i ke tausani hookahi, a me ka hoopaahao ia ia i na makahiki aole oi aku i ka lima.

4. O ka mea mahuka me ka wahine, oia hoi ka lawe a hoowalewale a hoopaa paha i ka wahine, me ka ikaika a me ka hoopunipuni me ka manao e mare ia ia, a e moekolohe paha me ia; a i ole ia, me ka manao e haawi ia ia i kekahi e mare a e moekolohe paha me ka ae ole o ua wahine la ana i ae ai mamua aku o ka hoowalewale ana; e hooukuia oia i na dala aole e oi aku mamua o elima haneri, a me ka hoopaahao ia ia, aole e oi aku i na makahiki ekolu.

5. Ina he kaikamahine ka mea i hoowalewaleia e mahuka, ina nae malalo o na makahiki he umi, alaila, ua maopopo, o kela mahuka ana no ka ikaika no o ka mea nana i koi me kona ae ole a me ke kue i kona makemake.

6. O ka mea ma ka ohumu, ma ka hoowalewale, hoopunipuni paha, e lilo i kumu no ka moekolohe o kekahi wahine kane ole, e hooukuia no oia i na dala aole e oi aku i ke tausani hookahi, a e hoopaahaoia oia aole e oi aku i na makahiki elua; aka hoi, ina mare koke laua mahope iho e like me ke Kanawai, alaila, aole hoopaiia.

7. O ka wahine i oleloia ua pueia a ua hoomahukaia a ua moe ia paha he hoike kupono no ia ma ka hookolokolo ana no ka pue a me ka moe ia a me ka hoowalewaleia; aole nae e hoohewaia kekahi no ka pue wahine, no ka mahuka, a no ka hoowalewale e moe kolohe ai, ma ka olelo hoike a ua wahine nei wale no, ke ole na olelo hoike e ae e maopopo ai.

MOKUNA XII.

No ke umi keiki a me ka huna i ka hanau ana o ke keiki.

Mai ka wa kahiko mai he hewa nui keia ma keia Pae Aina, o ke umi keiki, a nolaila ua hooholoia,

1. O ka mea haawi i ka wahine hapai i kekahi laau make me ka manao ino i mea e make ai ke keiki; a i ole ia, o ka mea lilo i kumu no ka haawi ana i ua laau la i ka wahine hapai me ka manao e hanau make koke ke keiki, a o ka mea paha e lawelawe me kekahi mea ma kona lima me ia manao; a ina ua hapai io ka wahine i ke keiki, alaila e hoopaiia oia i na dala aole oi aku i ke tausani hookahi, a e hoopaahaoia no hoi oia ma ka hana oolea i na makahiki aole e oi aku i ka lima; a ina hoi ua hapai io ka wahine aole nae i oni ae ke keiki, alaila e hoopaiia oia i na dala aole oi aku i elima haneri; a me ka hoopaahao ia ia, aole oi aku i na makahiki elua.

2. Ina hana kekahi mea, he kahuna paha, a he kanaka e ae paha, i mea e hanau koke ai ke keiki me ka manao e hana i mea e hoopakele ai i ke ola o ka makuwahine, aole hewa ia ma ke Kanawai.

3. Ina i huna kekahi wahine i hanau make, a hanau ola a make paha kana keiki; a o ua keiki nei, ina i hanau ola, he keiki no ka moe kolohe, a huna ka makuahine i ike ole ia, ua hanau ola a ua hanau make paha, e hoouluia no oia, aole oi aku i na dala hookahi haneri a me ka hoopaahao ia ia, aole oi aku i na makahiki elua.

MOKUNA XIII.

No ka mare lehulehu, no ka moekolohe, hookamakama, moe pio, moe naha, a me ke moe aizane.

1. O ka mea i mare mamua, a mare hou i kane, a i wahine hou maloko o keia Aupuni; a i ole ia, ua mare i ka wahine a i kane paha mawaho o keia Aupuni, a ua moe pu me ka wahine hou a me ke kane hou paha iloko o keia Aupuni, ua pili oia i ka mare lehulehu. a e hooukuia oia, aole oi aku i na dala elima haneri, a me ka hoopaahao ia ia aole e oi aku i elua makahiki.

2. Eia ke ano o na mea mare ma keia Mokuna, he wahine mare kana, a he kane mare paha kana e ola'na.

3. O ka mea mare a ua noho mau kana kane mare, a o kana wahine mare paha mawaho o keia Aupuni; a i ole ia, ua noho kaawale no kona makemake iho, a hala na makahiki eha, aole hoi e ola'na ke kane a o ka wahine paha, alaila aole hoi ia e manaoia he mea ua marcia ma keia Kanawai; a o ka mea hoi i okiia a hemo mawaho o ke Kanawai mare, aole ia i noho malalo o ua Kanawai la, ke maopopo ole no kona hewa ka hemo ana.

4. O ka moe o ke kane mare, a o ke kane mare ole paha, me ka wahine mare, aole nae o kana wahine ponoi, a o ka moe ana o ke kane mare me ka wahine mare ole ia he moekolohe no ia no kela no keia ma ke ano o keia Kanawai. O ka mea moekolohe e hooukuia no oia i na dala he kanakolu, a i ole ke dala, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea a hala na malama ewalu.

5. O ke kane a me ka wahine i noho pu, a i launa hewa a moekolohe me ko laua mare ole ia kekahi me kekahi, e hoouku pakahi ia laua i na dala, aole e oi aku i ka haneri hookahi; a i ole ia, e hoopaahaoia, aole oi aku i ka makahiki hookahi.

6. O ke kane a o ka wahine paha i kamailio ma ke ano moekolohe, a hana i kekahi mea ma ia ano, a hoowalewale e moekolohe ai, e hooukuia no oia i na dala aole emi mai i na dala elua, aole hoi e oi aku i na dala he umi; a i kaa ole ke dala, alaila e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na la he umi.

7. O ka moe pu ana o ke kane wahine ole me ka wahine kane ole, he moekolohe no laua, a o ka mea hana ia hewa, e hooukuia no ia i umikumamalima dala pakahi; a i kaa ole ke dala, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea a hala na malama eha; ina nae kupono ko laua mare i ke Kanawai, alaila aole laua e hoopaiia ke mare.

8. O ka poe i mare a moekolohe paha kekahi me kekahi iloko

o na palena i papaia no ka pili ana o ke koko, ua hewa lakou i ka moe pio a i ka moe naha, a e hoouku pakahiia i na dala, aole e oi aku i na dala elima haneri, a i ole ia, e hoopaahaoia ma ka hana oolea, aole nae e oi aku i na makahiki he umi.

9. O ka mea moe aikane, a moe me ka holoholona paha, e hoo-ukuia oia i na dala aole e oi aku mamua o na dala hookahi tausani, a me ka hoopaahao ia ia, aole e oi aku i na makahiki he iwakalua.

MOKUNA XIV.

No ke komo hale a me ka wawahi hale.

1. O ka mea wawahi a komo iho iloko o ka hale o kekahi i ka po, me ka manao e pepehi kanaka, pue wahine, puhi hale, powa, aihue, a me na hewa feloni e ae iloko o ua hale nei; a o ka mea hoi i komo iloko o ko hai hale i ke ao, a i ka po paha, me ka manao pela; a i ka po paha, wawahi i kekahi keena o ka hale; a ina paha komo iloko o ka hale i ka po, a wawahi a puka iwaho; i a ole ia, ina he kamaaina iloko o ia hale; a i ka po, ua wahi a komo iloko o kekahi keena me ka pono ole, a me ke Kanawai ole, ua pili no ia ia ka wawahi hale, a e hooukuia oia, aole e aku mamua o na dala hookahi tausani, a me ka hoopaahao ia ia, aole e oi aku i na makahiki he umi.

2. Ina e komo kekahi iloko o ka hale o kekahi me ka manao kolohe e like me ka olelo maluna, aole nae i hana io, a ua maopo-po nae kona manao kolohe, ua hewa no ia i ke komo hale a me ka wawahi hale.

3. Elua ano maopopo o ka wawahi hale, o ka wawahi io, a o ka manao e wawahi; o ka wawahi io, penei ke ano, o ka wawahi i ka puka komo, a i ka puka aniani paha, a nahaha ke aniani, haihai na laau o ke aniani, a o ka papa puka, a me ke pani puka paha, he wawahi hale io no ia. Eia kekahi, o ka wehe i ka puka no ka paa ole i ke ki a no ka hamama o ka puka komo. O ka wehe ana i ka puka i paniia, aole nae i hoopaaia, e like me ka hapai ana i ke-kahi puka aniani, a o ka hoohamama ana paha i ka puka komo. Eia kekahi, o ka mea komo ma ka puka uahi, a o ka mea wawahi i ka aoao o ka hale i puka e komo ai iloko. O ka mea wawahi a lawe aku paha i kau wahi o luna o ka hale i puka e komo ai oia iloko, a me ka paia, o ka puna maluna a me ka papa malalo, a me na mea a pau e paa'i ka hale, i komo ole ka mea kolohe.

4. Aka hoi, o ke komo ana iloko o ka hale ma ka puka hamama, aole ia he wawahi hale e like me ka Pauku maluna, aole nae o ka puka o ke kapuahi, a me ka puka ma ka aoao a me ka puka komo, a puka aniani hamama paha; a ina hoi i hamama iki ka puka aniani a puka komo paha, a me kekahi puka e ae, a komo kekahi iloko me ka wehe ole, oia mau no nae na puka e hamama iki ana, aole ia he wawahi hale.

5. Eia kekahi mea ua manaoia ua like pu me ka wawahi hale; ina i komo kekahi ma ka hooweliweli i ke kino, a i ka waiwai paha o kekahi, a me na olelo hooweliweli e ae paha, e like me ka walaau hooweliweli, a o ka hoike ike aku paha i na mea make ma ka lima me he mea la e hana ino ana i ka hale a me ka poe iloko o ka hale paha, ua like no ia me ka wawahi hale.

Eia kekahi. O ke komo iloko o ka hale ma ka hoopunipuni a me ka hoomaalea, e like me ka olelo ana, ua kenaia oia e ka Luna-kanawai; a i ole ia, he hana paha kana me kekahi mea maloko o ka hale; a i ole ia, ma ka malimali hoopunipuni i kekahi mea i mea nona e komo aku ai iloko; a i ole ia, ma ke kikeke ana a me kekahi hana e ae me he mea la he pono kona e komo aku ai iloko o ka hale, he wawahi hale no ia.

Eia kekahi. O ke komo iloko o ka hale ma ke kokuaia mai e kekahi, he wawahi hale no ia no laua elua.

6. Eia no kekahi ano maopopo o ka wawahi hale, o ke komo maoli no iloko, a ma ka hookomo ana i ka lima, i ka wawae, i ka manamana lima paha a me kekahi lale e ae o ke kino iloko o ka hale; a i ole ia, ma ka hoolele ana i kekahi mea iloko o ka hale, me ka manao no nae e hana i kekahi hewa, e like me ka mea i oleloia ma ka Pauku maluna iho, aole no ka wawahi hale wale no.

7. Ma keia Kanawai no ka wawahi hale, ina e noho ole kekahi kanaka iloko i ka wa i wawahiia a i komoia, alaila, aole ia he hale noho i kupono i ka wawahiia. Eia nae keia, ina ua nohoia kela hale mamua, a ua maopopo hoi ka manao o ka mea nona ka hale e noho hou a e moe hou paha malaila, a ua maopopo ma kana hana ana o kona wahi no ia e noho ai, alaila, he hale noho no ia, a o ka mea wawahi, he kue no ia i keia Kanawai.

8. O ka hale noho ma keia Kanawai no ka wawahi hale, no ka mea noho maloko, oia a me kana ohana paha, o ka poe kipa me ia, hele malaila kona mau Luna a me na ohua i noho ma ua hale nei mamuli o kona makemake. Aka hoi, ina noho ma ua hale nei kekahi o kona hale, o kekahi mea kipa malaila paha, ai malaila, launa malaila, noho luna a ohua paha, i kekahi manawa, e like me ka makemake o ka mea nona ka hale alaila ma keia Kanawai, no ua mea la e noho ana iloko o ka hale ua hale nei.

9. O ke Aupuni a o kekahi poe hui e ae paha e hiki no ke noho hale ma ka hoonoho ana i kekahi mea maloko e like me ka hana a kela kanaka keia kanaka.

10. Ina i wawahiia ka hale i kekahi po okoa, a komoia i kekahi po okoa, he wawahi hale no ia.

11. O ka mea wawahi hale me ka mea make e pili ana i kona kino, ia wa, a oiai oia e noho ana iloko o ka hale me kekahi kanaka, e ae i kaawale i ka wawahi hale, he wawahi hale ano nui kona, a e hoopaiia no oia ma ka hoopaahaoia e like me ka manao o ka Ahahookolokolo, a pau paha kona ola, a hala paha kekahi mau makahiki.

12. O ka mea komo i ka hale o kekahi i ka po, aole nae i wawahi i mea e komo ai, me ka manao e hana i feloni iloko o ua hale nei, a e noho ana kekahi iloko, aole nae hui me ka poe wawahi hale, a he mea make paha e pili ana ma ke kino o ka mea i komo mai i kona wa i komo ai iloko o ka hale; a i ole ia, i kona wa i noho ai maloko o ua hale nei, ua hana ino, a ua hoowalewale, a hoomakaukau paha ia ia, e hoopaiia no oia ma ka hoopaahao ia hana oolea, aole e oi aku i na makahiki he iwakalua.

13. Ina e komo kekahi mea kolohe, aohe nae he mea make ma kona lima, aole hoi i hooweliweli i ka mea maloko o ka hale, e hoopaiia no oia ma ka hoopaahaoia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki he umi.

14. O ka mea komo iloko o kekahi hale noho i ke ao me ka manao e hana i feloni, a e noho ana kekahi kanaka iloko o ka hale, ua kaawale nae ka poe wawahi, a ua pili ka mea make i kona kino ia manawa i ka wa i komo ai; a i ole ia, i kona wa paha e noho ana iloko o ka hale, a hakaka me kekahi mea iloko a hooweliweli ia ia me ka hoomakau, e hoopaiia no ia ma ka hoopaahaoia a me hana oolea, aole oi aku i na makahiki he umi.

15. O ka mea wawahi a komo iho iloko o ka hale o kekahi i ka po a i ke ao paha, a hana i feloni malaila; a i ole ia ua maopopo nae kona manao e hana i feloni, aole nae he kanaka iloko ia manawa, e hoopaiia no oia ma ka hana oolea a me ka hoopaahao, aole e oi aku i na makahiki elima.

16. O ka mea wawahi a komo iho iloko o ka hale o kekahi i ka po, aole nae ia he hale noho, he hale Aupuni, hale kuai, hale papaa, hale paahana, a o kekahi hale paa e ae, a ua uhiia maluna kahi e waiho ai ka waiwai; a i ole ia, he wahi malumalu, a he wahi hana paha no kekahi poe; a i ole ia, he hale pule, hale hookolokolo, hale kula a he hale hana no ka lehulehu, aole nae he hale noho ia e ke kanaka, a he moku paha me ka manao e hana i feloni maloko,

a e noho ana kekahi malaila, aole nae i hui me ka poe wawahi hale, a e noho ana ia ma kela hale Aupuni, hale helu, hale paahana hale papaa, hale pule, hale hana, hale hookolokolo a me kekahi hale e ae, a me ka moku paha, a ua kuonoono a pono ka noho ana o ke kanaka iloko o ia wahi, a ua lako ka mea kolohe i kekahi mea make e pili ana ia ia, i kona wa i komo iloko, a i kona wa e noho ana iloko, e pepehi ana paha i ka mea maloko, a e hooweliweli ana paha ia ia, e hoopaiia no oia i ka hana oolea a me ka hoopaahao; aole e oi aku i na makahiki he iwakalua.

17. Ina aole kanaka maloko o ka hale a me ka moku paha i ka wa i komoia'i a i wawahiia'i paha i ka po, aole hoi mea make ma ka lima a e pili ana i ka mea kolohe e like me ka olelo o ka Pauku maluna iho, aole hoi pepehi a hooweliweli i kekahi mea maloko o ka hale, alaila, e hoopaiia oia i ka hana oolea a me ka hoopaahao, aole nae e oi aku i na makahiki he umi.

18. O ka mea komo a wawahi a komo paha i ka hale o kekahi i ke ao, aole nae ia he hale noho, a he mea ano hale e ae paha e like me ka olelo o ka Pauku umikumamaono, a iloko o ka moku paha me ka manao e hana i feloni malaila, a e noho ana kekahi kanaka malaila, he mea pili ole i ka poe hana kolohe, a ua pono no kona noho ana malaila, a he mea make e pili ana i ka mea kolohe i kona wa i wawahi ai, a komo, a i kona wa e noho ana iloko o ua hale nei, e pepehi ana a e hooweliweli ana paha i ka mea maloko, alaila e hoopaiia ia mea hewa ma ka hoopaahao a me ka hana oolea a hala na makahiki aole e oi aku mamua o ka umi.

19. Ina aole mea maloko o ua hale nei. a o ua moku nei paha i komoia'i a i wawahiia'i i ke ao; a i ole ia, aole nae he mea make e pili ana i na mea kolohe, e like me ka Pauku maluna iho, aole hoi oia i pepehi a hooweliweli wale aku i kekahi mea iloko o ka hale, alaila, e hoopaiia oia ma ka hoopaahaoia a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elima.

MOKUNA XV.

No ka powa.

1. Eia ke ano o ka powa, o ka aihue ana i ka waiwai o ke kanaka imua o kona alo e pili ana i kona kino, a i malamaia paha e ia e lilo ma ka ikaika a me ka hooweliweliia.

2. Eia na mea e maopopo ai ka powa, o ka hana ma ke ano hookaha a ma ka hooweliwali paha, i mea e pale aku ai i kona kue ia mai, i ole holo aku a pakele ka mea e powaia'na, a i ole hoi e lawe ia'ku a hoopaaia a hoomaluia ka powa, a i mea hoi e ae mai ai ka mea i powaia, a e nalowale ai paha kona karaima.

3. Ina ma ka ikaika ka lawe ana, aole nae me ka manao e aihue, aole ia he powa.

4. O ka lawe ana i kekahi waiwai a kekahi ma ka hoopaahao ia ia ma ka ikaika a me ka hoopaa i kona kino i mea e ae mai ai ua mea la, he powa no ia.

5. Eia ka mea e lilo ai ka lawe ana i kekahi mea ma ka hooweliweli, aole nae ma ka lima ikaika, i powa, o ke kumu makau nui i kupono, aole ma na mea liilii a me ka lapuwale.

6. O ke Kumu makau kupono i ka powa, he mea e makauia'i e ke kanaka ano kupaa, like pu na makahiki, like pu ke seke a me ka ikaika o ke kino, a he kumu no ia e haawi aku ai ke kanaka i ka waiwai i mea e pakele ai i ka poino; a i ole ia, he kumu no ka makau a ka mea powaia i manao ai he mea weliweli loa.

7. Ina i loaa mai i ka powa kekahi waiwai aihue ma ka makau no kana olelo, a no kona hooweliweli, ma ka hoike ana i kekahi mea eha, a i kekahi kumu makau e ae paha, he powa wale no ia mau hana a pau.

8. O ka mea powa me kekahi mea make e pili ana ia ia a me ka manao e pepehi, e hoeha a oki aku a hoopai i ka poino maluna o ke kino o ka mea i powaia ke kue mai ia ia, a i ole ia, ina ua lako ka powa i na mea eha, a i kona powa ana, hahau aku a hoopai aku i ka poina maluna o ka mea i powaia, a i kekahi kanaka e ae paha, he powa no ia ma ke degere mua, a o na powa e ae a pau, ma ka elua no.

9. O ka mea powa me ka makaukau i na mea eha, e manaoia no ia, he manao pepehi kona e like me ka mea i oleloia ma ka Pauku maluna ino.

10. O ka mea powa ma ke degere mua e hoopaiia no oia i ka paa i ka hao, a me ka hana oolea a pau kona ola; a i ole ia, a hala na makahiki a ka Ahahookolokolo i manao ai he pono.

11. O ka mea powa ma ke degere elua, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki he iwakalua.

MOKUNA XVI.

No ka aihue.

1. Eia ke ano o ka aihue; o ka lawe kolohe ana, i kekahi mea kupono i ke kuai, a me ke ano waiwai e pili ana ia hai.

2. Ina he mea kupono ole i ke kuai aku ka mea i aihueia, a he waiwai io no nae e loaa mai ai kekahi pono, he aihue no ia.

3. Eia kekahi ano maopopo o ka aihue, ua pili no i na mea hiki ke laweia.

4. O ka waiwai paa, a o kau wahi o ka waiwai paa paha, i unuhiia a hemo a i hiki ke laweia ma kahi e, he aihue io no ia ke laweia ma ke ano kolohe.

5. Eia kekahi ano maopopo o ka aihue, ua pili i ka waiwai io o kekahi kanaka, a o kekahi poe paha.

6. O na holoholona laka, he hiki no ke aihueia, ke noho pu a noho kaawale paha ko lakou mau kahu, a o kona hope paha, e like me na holoholona aea wale ma ke kula a ma ke kuahiwi.

7. O na holoholona e like me na manu ma ka lewa, a me na manu auwai, a me na holoholona ola lua, aole nae maopopo ke ano laka, ke malamaia lakou e kekahi kanaka a hoomaluia paha, he hiki no ke aihueia ke maopopo nae i ka mea nana i aihue he waiwai ia na kekahi kanaka nana i malama, e like me na ia iloko o ka loko a iloko o ke kahawai paha, a me kau wahi o ke kai, a me na manu nunu iloko o ka hale manu.

8. O ka palapala lima, ina he ano waiwai kona, he mea hiki no ke aihueia, e like me ka palapala aie, bila kikoo, a me ka bila e ae; palapala hooiaio, palapala hoomalu, a me ka Buke Moowaiwai, a me ka palapala alodio, palapala lima, palapala pai paha e hoolilo ana i ka aina no kekahi, a pela no na palapala hooko kuleana a ka poe Luna Hoona i haawi ai, a me na palapala e maopopo ai ke kuleana iloko o ka waiwai paa a me ka waiwai lewa, a me ka palapala hoolimalima e koe ana ka manawa hoolimalima, a me ka palapala hookaa ae loaa, palapala kena, palapala hookohu e haawi ana i kekahi pono a me ka palapala koi, a me ka palapala mooolelo no ka hana ana a kekahi Ahahookolokolo mamuli o ka hoopii, a me ko ka Ahaolelo, Ahakukakuka malu a me ka palapala e pili ana i kekahi oihana, he mea hiki wale no ke aihueia keia mau palapala a pau.

9. Ina i loaa ole ka pono i kekahi kanaka, aole he mea kuleana malaila, aole hoi pilikia kekahi ke lilo kela palapala ia hai, a i pau i ka haehaeia paha, alaila aole no he aihue ke laweia.

10. Aole maopopo ka waiwai o kekahi palapala ma ka olelo maloko ona, ma kona waiwai io no e poino ai a e pono ai paha kekahi.

11. Eia kekahi ano maopopo o ka aihue, ina he mea na kekahi kanaka a na kekahi poe paha, oia hoi he kuleana iloko o ia mea a nona maoli no, alaila he mea hiki no ke aihueia.

12. O ka waiwai o ka Moku ili, holoholona aea, a me ka waiwai haule, e manaoia no ia no kona haku no, a o ka lawe wale ana ia mau waiwai ma ke ano aihue he aihue no ia; aka, o ka lawe ana i ka waiwai i haalele maoliia a i kiolaia paha, aole ia he aihue.

13. Ina maopopo ole ka mea nona ka waiwai i aihueia, aole hoi na ka mea nana i lawe aihua ia waiwai, ina ua maopopo, aole na ka mea aihue ia waiwai, aolo hoi i haalele maoliia, he aihue maoli no ia ke laweia ma ke ano aihue; a ina i maopopo ole ka haalelcia o kela waiwai, alaila e manaoia aole no i haalelcia.

14. He mea hiki ole i ke kane ke aihue i ka waiwai a kana wahine ponoi, a pela no he mea hiki ole i ka wahine ke aihue i ka waiwai a kana kane ponoi.

15. Eha degere o ka aihue.

1. O ka aihue iloko o kekahi Hale Dute, Hale hookolokolo, Hale Aupuni, Hale oihana, Hale Paahao, Hale Pule, Hale Kulanui, Hale Kula uuku, a me na hale e ae no ka lehulehu; a i oleia, iloko o kekahi hale helu waiwai, hale papaa, hale kuai, hale paahana, a me ka moku o kekahi kanaka, a iloko o kekahi hale paa a ua uhiia maluana a me ka aihue i ka waiwai e pili ana i ke kino o kekahi, a me ka waiwai o ka moku ili o kekahi kanaka a me ka aihue ana i ka ukana, a me ka waiwai maluna o ka moku ili, i kona wa iliia'i a i lilo aku paha, a i ka wa i pilikia kela moku i ka makani, i ka wa i ili ai, a me ka aihue iloko o ka hale a o ka moku paha e wela'na i ke ahi, a me ka aihue i ka waiwai e halihaliia'na no ka pilikia i ke ahi, ina i ka po, ua aihueia kekahi waiwai e like me ka haneri hookahi a oi aku paha, he aihue no ia ma ke degere mua, a e hoopaiia no oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki he umi, a e hooukuia no oia, aole e oi aku mamua o ka palua ana o ka waiwai i aihueia.

2. Ina i aihueia i ka po na dala elima, a keu aku a emi mai malalo o ka haneri hookahi, a ina paha i ke ao ka aihue ana i ka waiwai i like pu me ka haneri dala hookahi a keu aku; a o kekahi aihue e ae paha, aole i hoakakaia ma ka Pauku akahi maluna iho a hiki i ka haneri dala a keu aku, he aihue no ia ma ke degere elua, a e hoopaiia no oia ma ka hoopaahaoia me ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki elima, a me ka uku, aole e oi aku i ka palua ana i ke ka waiwai i aihueia.

3. Ina he aihue i ke ao i ka waiwai i oi aku mamua o na dala elima a emi mai paha malalo o ka haneri dala hookahi; a o ka aihue e ae, aole i oleloia ma ka Pauku akahi a me ka elua maluna iho a hiki i ka umi dala a keu aku a emi mai i ka haneri dala hookahi, he aihue no ia ma ke degere ekolu; a e hoopaiia no oia i ka hoopaahaoia a me ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na makahiki elua, a me ka uku, aole e oi aku mamua o ka papalua ana i ko ka waiwai ana i aihue ai.

4. O na aihue a pau i ka waiwai emi mai i na dala elima, a o na aihue e ae a pau, aole i komo iloko o na Pauku maluna iho, he aihue no ia ma ke degere eha, a e hoopaiia no oia i ka uhau kaula ma kona kua ma ke akea, aole e oi aku mamua o na hahau ana he iwakalua; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole oi aku mamua o na malama eono; aole nae e uhauia kekahi wahine i ke kaula.

5. Ina ekolu a keu paha ka hoohewaia ana o kekahi kanaka no kona mau aihue, ekolu a keu aku paha, i ka hookolokolo hookahi ana; a i ole ia, ina hoohewaia kekahi kanaka no ka aihue, a mahope hoohewa hou ia ua kanaka la no kona aihue hou ana mahope o kela olelo hooholo mua, alaila e hoomahuahuaia kona uku, aole e oi aku i ka uku i oleloia ma ke Kanawai no kela hewa, a mau hewa paha ana i hana'i, a me ka papalua hou iho o ua uku la.

MOKUNA XVII.

No ka wehe wale ana i na Leta.

1. O ka mea wehe wale a heluhelu iho, a lilo paha i kumu no ka heluhelu ana i ka leta a kekahi i paa i ka wepa, me ka ae ole ia e ka mea nana i kakau, a e ka mea nona ka inoa maluna iho, a ua aeia e ke Kanawai paha, e hoopaiia no oia aole e oi aku mamua o na dala he kanalima; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na la he iwakalua.

2. Ina i weheia a heluheluia ua palapala nei no ke kuhihewa paha; e like paha me keia, o ka inoa i palapalaia maluna iho o ua leta la hookahi no ia me ka mea nana i wehe, o kela wehe ana a me ka heluhelu ana; aole ia he hewa.

3. O ka mea hoolaha wale aku me ka manao ino i na olelo a pau i palapalaia iloko o ka leta i paa i ka wepa, a i kau wahi pa-

ha o ua olelo la o ka leta ana i wehe ai, e like me ka olelo o ka Pauku akahi o keia Mokuna me ka ae ole o ke Kanawai, a me kona ike hoi i kahi i loaa mai ai, e hoopaiia no ia e uku, aole e oi aku mamua o na dala hookahi haneri; a i ole ia, e hoopaahaoia oia, aole e oi aku mamua o na la he kanakolu.

4. Ina i laweia kekahi waiwai oiaio noloko ae o kekahi leta, a ua mau leta nei paha, he aihue no ia.

5. O ka mea lawe wale aku i ka leta, ina paha i paa i ka wepa a i paa ole paha, a i ka palapala lima e ae paha na kekahi kanaka e ae me kona ae ole, a hoolaha aku me ka manao ino, e hoonkuia no ia i na dala aole e oi aku i ka haneri hookahi; a i ole ia, e hoopaahaoia ma ka hana oolea, aohe oi aku i na la he kanakolu.

6. O ka mea lawe i ka leta a kekahi, ina i paa i ka wepa a i paa ole paha; a i paa i ua leta nei me ka manao ino e huna, lawe nona i na mea maloko a hachae paha i ka leta, e hoonkuia no oia i na dala aole e oi aku i na dala elua haneri; a i ole ia, e hoopaahaoia oia, aole oi aku i na la he kanaono.

7. Aole pili keia Mokuna i na luna nana e malama a e halihali paha i na eke leta e pili ana i na hale oihana leta.

MOKUNA XVIII.

No ka wehe i na eke leta.

1. Ina i paa kekahi Luna Hale Leta, Luna Dute, Kakauolelo, a o ke kanaka e ae paha e pili ana i ka Hale Dute, a i ka Hale Leta paha, a o ka mea paha nana i halihali ka eke Leta, a o ka mea paha nana i malama i ua Leta nei, ina i paa kekahi o lakou, a i wehe paha i kekahi Leta, ope eke, a me ka puolo Leta paha i haawiia nana e lawe, a e malama me ka manao nana e halihali; a i ole ia, ina e huna kekahi o lakou, lawe wale paha, hachae paha i kekahi Leta a i ka puolo paha i haawiia ia ia, e like me ka olelo maluna, aole nae he bila maloko, aole he bila kikoo, palapala aie a me ka palapala waiwai e ae, alaila, e hoonkuia oia aole e oi aku mamua o na dala ekolu haneri; a i ole ia, e hoopaahaoia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na malama eono.

2. Ina i huna a i aihue a hachae paha kekahi i ka eke leta e like me ka olelo maluna iho, a i ka puolo, eke leta, i haawiia ia ia, a i loaa ia ia paha me ka manao nana e halihali, a iloko olaila, lie

bila kikoo, palapala aie, palapala hoolimalima a he palapala e ae paha, a ina i aihue oia i ua bila nei, bila kikoo, palapala aie, palapala hoolimalima a he palapala waiwai e ae paha noloko ae o ua leta nei, puolo, eke palapala i loaa ia ia, e hoopaahaoia no oia ma ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na makahi he umi, aole hoi e emi mai malalo o ka makahiki hookahi.

3. O ka mea nana i halihali ka eke palapala, a o ka mea paha nana i malama i ua eke leta nei, ina i haalele oia ia mea mamua o kona haawi ana i ka Hale Leta kupono; a i ole ia, iloko o ka lima o ka mea nana i lawe i na eke leta, e hoopaiia oia aole e oi aku i na dala elima haneri; a ina i loaa ole, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na malama eono.

4. O ka mea powa i ka mea halihali i ka eke leta o keia Aupuni, a i ka mea paha nana e malama ia mea, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na makahiki he umi, aole hoi e emi mai malalo o na makahiki elima.

5. O ka mea hoeha i ke kino o ka mea nana e malama i ka eke leta a hoopilikia paha i kona ola me kekahi mea eha i kona wa e powa ana ia ia, e hoopaahaoia no oia ma ka hana oolea, a pau kona ola; a i ole ia, a hala paha na makahiki e like me ka manao o ka Ahahookolokolo he pono.

6. O ka mea powa i ka mea lawe i ka eke leta o keia Aupuni a hiki ole ma ka pepehi ana i ka mea nana e malama ia mea, kipu ana paha ia ia, hooweliweli ana paha ia ia me na mea eha, aole nae i hiki, e hoopaahaoia oia aole e oi aku mamua o na makahiki elima, aole hoi e emi mai malalo o na makahiki elua.

7. O ka mea aihue i ka eka leta, a i kekahi leta, a i ka puolo leta paha mailoko mai o ua eke leta nei, a mailoko mai paha o ka Hale Leta, e hoopaahaoia no ia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki elima, aole hoi e emi mai i ka makahiki hookahi.

8. O ka hapalua o na dala a pau i loaa mai no ke Kanawai o keia Mokuna ke loaa mai, e haawiia no ka mea nana i hai a i hoopii.

MOKUNA XIX.

No ka aihue ana i ka waiwai i haawiia mai e malamaia.

O ka hilinai ia hai, oia no ka mea e maluhia'i ka waiwai, a e holo ai hoi ka hana a kekahi kanaka me kekahi kanaka, nolaila ua hooholoia e na'lii a me ka Poeikohoia: penei,

1. Ina i haawiia kekahi waiwai i kekahi kanaka nana e malama, a hoomalu paha, me ka ae o ka mea nana ua waiwai nei, a hoolilo ae oia i kela waiwai nona iho, a no hai paha, aole no ka mea nona ka waiwai, ua hewa oia no kona lawe wale ana i ka waiwai i haawiia nana e malama.

2. Ina i lawe wale kekahi Kuhina, Luna Dute, Kakauolelo, a me ka mea e ae iloko o ka Waihona waiwai o ke Aupuni, a iloko o kekahi oihana waiwai e ae, a me ka oihana e ae o ke Aupuni paha, i kekahi dala, palapala aie paha, a me ka waiwai e ae o ke Aupuni, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, a pau kona ola, a i kekahi mau makahiki paha; a i ole ia, e uku oia i ke dala, aole e oi aku i ka papalima ana o ka waiwai ana i lawe ai.

3. O ka mea lawe aihue i ka waiwai i haawiia nana e malama ma ke ano e ae, aole i like me ka mea i oleloia ma ka Pauku maluna iho a hiki i ka haneri dala a keu, e hoopaahaoia no oia ma ka hana oolea aole e oi aku mamua o na makahiki he umi; a i ole ia, e uku oia i na dala aole e oi aku mamua o ka papalima ana o ka waiwai ana i lawe ai; ina hoi mai ka iwakalua dala a hiki i ka haneri kana i lawe ai, alaila e hoopaahaoia oia a me ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na makahiki elima, a e uku oia i ke dala aole e oi aku mamua o na haneri ekolu; a ina i emi ke dala ana i lawe ai malalo o ka iwakalua, alaila e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku i ka makahiki hookahi; a i ole ia, e uku oia i na dala, aole e oi aku i na dala he kanalima.

4. Ina i emi na makahiki o.ka mea aihue i ka waiwai i haawiia nana e malama, malalo o na makahiki he umikumamaono, alaila e hiki no i ka Ahahookolokolo ke hoemi i ka uku no kona hewa, me ka manao nui nae i ka maluhia o ka lahuikanaka kahi i noho ai oia.

MOKUNA XX.

No ka imi waiwai ma ka hoopilikia aku.

1. Eia ke ano o ka imi waiwai ma ka hoopilikia aku, o ka lawe ana i ka hai waiwai ma ka hoopaa ana i kona kino, ma ka hooweliweli ia ia, a ma ka hana hoopilikia e ae paha.

2. O ka mea imi waiwai ma ka hoohihia ana i kekahi kanaka e pili ana ia ia, no ka mare ana paha, no kona hoahanau paha, noho

kokua ana paha, makamaka paha nona, e olelo ana he karaima nui kona, a ina he karaima ku i ka make ia, i ka hoopaahaoia elima makahiki a keu paha, he alunu ia ma ke degere mua; ina hoi he karaima uuku iho ana i hoohihia'i, alaila he alunu ia i ke degere elua.

3. I ka hookolokolo ana ma na mea i oleloia iloko o na Pauku maluna iho, aole no e manaoia na olelo hoike e maopopo ai ka hewa a me ka pono paha o ka mea i poho no ka aihue ana i ka waiwai i haawiia na kekahi e malama.

4. O ka mea imi waiwai ma ka olelo hooweliweli i kekahi kanaka pili ia ia e like me ka olelo maluna, e hai ana i kekahi kina o kona kino i hunaia paha, a i kekahi mai ano hilahila paha i hunaia, he alunu ia ma ke degere elua.

5. O ka mea alunu ma ka olelo hooweliweli a ma ka hana hooweliwali paha i kekahi e puhi, e hoomaunauna a e hana ino paha i ka waiwai paa, waiwai lewa paha; a i ka waiwai a kekahi kanaka pili loa ia ia, a e hana ino ia ia, a i ua mea la paha e pili ana ia ia, he alunu ia ma ke degere elua.

6. O ka mea koi aku i kekahi kanaka ma ka ikaika, ma ka hoopaa ana i kona kino, a ma ka olelo hooweliweli paha, e kakau i kona inoa i kekahi palapala sila, palapala aie, a me ka palapala e ae paha e pono ai ka mea nona ka inoa, ke oiaio; a i ole ia, ua koi aku pela i kekahi e hooia i ka inoa a me ka hana ana i ua palapala nei, me ka manao e lilo nona a no hai paha ia palapala, e like me ka mea oiaio e hoopaiia oia e like me ka mea i oleloia ma keia hope aku no ka alunu ma ke degere alua.

7. O na Luna o ke Aupuni o kela ano keia ano, ina paha he Lunakanawai, Luna koa, Luna e ae paha ma ka oihana, ua alunu kekahi i ka waiwai a kekahi nona iho ma ke ano ino, me kona ike ana he pono ole ia ke koi aku ma ke Kanawai ia waiwai, he alunu ia ma ke degere alua.

8. O ka mea alunu ma ke degere mua, e hoopaahaoia no ia ma ka hana oolea, a hala na makahiki, aole e oi aku mamua o ka umi, a i ole ia, e hooukuia oia aole e oi aku mamua o na dala hookahi tausani.

9. O ka mea alunu ma ke degere elua, e hoopaahaoia no oia a hala na makahiki, aole e oi aku i na makahiki elua; a i ole ia, e hooukuia hoi aole e oi aku mamua o na dala hookahi tausani.

MOKUNA XXI.

No ka lawe ana i ka waiwai aihue.

1. Eia ke ano o ka lawe i ka waiwai aihue, o ka lawe ana ma ke ano hewa, paa ana, malama ana, huna ana, hoomoe ana paha i ka waiwai o hai i aihueia, a alunuia paha e kekahi; a i ole ia, o ke kokua ana malaila, ina paha i aihueia a i alunuia paha ua waiwai nei, maloko paha o keia Aupuni a mawaho paha.

2. Ina i lawe kekahi i ka waiwai aihue, me ka manao aole nae i kona pono iho ma ia lawe ana, he hewa no ia.

3. Ina i loaa pono i kekahi ka waiwai aihue me ka hewa ole, me kona ike nae ua aihueia, a mahope paa iho, huna, a haawi aku paha i kekahi waiwai, a ua kokua paha i kekahi e hana pela, me ka manao, aole e hoihoiia'ku i ka mea nona ka waiwai, a e nele ia, aole e loaa ia ia kekahi pono olaila, ua hewa no ia ma ka lawe ana i ka waiwai aihue.

4. O ka lawe ana i kau wahi mahele o ka waiwai aihue, he lawe no ia i ka waiwai aihue; e like me ka lawe ana i kau wahi o ke kino o ka holoholona i aihueia, a i kau wahi paha o kekahi mea paahana i uhakiia mahope o ka aihue ana.

5. O ka mea lawe i ka waiwai aihue e like me na dala he iwakalua a keu aku paha, e hoopaahaoia no oia ma ka hana oolea, a hala na makahiki aole e oi aku i ka lima a me ka uku, aole e oi aku i na dala elima haneri: a ina hoi ua like me na dala malalo o ka iwakalua ka waiwai i laweia, e hoopaahaoia no oia me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku i ka makahiki hookahi, a me ka uku i na dala, aole e oi aku i na dala he kanalima. Aka hoi, ina o ka hewa mua keia, a ua hoihoiia'e i ka mea nana ka waiwai, ka waiwai a pau loa e like me ka mea i laweia e ka mea nana i lawe pono ole, alaila aole e hoopaahaoia ka mea lawe no keia hewa.

6. Ina i hoohewaia kekahi kanaka no kona lawe i ka waiwai aihue, a ua hoohewaia paha oia mamua aku; a i ole ia, ina i hoohewaia kekahi ma ka hookolokolo hookahi ana no kona lawe ana, i ekolu a eha paha i ka waiwai i aihueia, a ina o kana hana mau ia, e hoopaahaoia no oia ma ka hana oolea, a hala na makahiki aole e oi aku i ka umi, a e uku no hoi i na dala aole e oi aku i ke tausani hookahi.

7. I ka hookolokolo ana i kekahi kanaka no ka lawe ana i ka waiwai aihue, aole no e nanaia ka hoohewaia a me ka hoohewa oleia o ka aihue ponoi.

MOKUNA XXII.

No ka imi loaa ma ka hoopunipuni.

1. Ina i loaa i kekahi kanaka he dala paha, a he waiwai paha, a o kekahi mea e ae paha i manaoia he waiwai no hai, ma ka hana a me ka manao hoopunipuni a me ka manao epa, oia ka imi loaa ma ka hoopunipuni. Penei, ina i loaa i kekahi ke dala, a he waiwai e ae paha no hai ma ka hoopunipuni me ka oleo ana, ua kauohaia mai oia e ka hoalauna a e kona makamaka paha, e kii aku ia mea; a o ka loaa ana paha o ke dala ma ka palapala i kakauia me ka inoa o kekahi kanaka e ae, oia ka imi loaa ma ka hoopunipuni.

2. O ka mea koi aku ia hai e kakau i kona inoa ma ka palapala me ka manao hoopunipuni a me ka manao hoepa, a no kana hana pela, ua pili ke Kanawai no ka imi loaa ma ka hoopunipuni ia ia, he imi loaa ma ka hoopunipuni no ia: e like me keia, o ka heluhelu hoopunipuni ana'ku i ka palapala aie imua o kekahi, a i kekahi palapala hoopaa dala paha, me ka manao e koi aku ia hai e kakau i kona inoa, a ua kaha pea io no ia i kona inoa no ka hoopunipuniia mai, aole nae i ike ka mea e kaha pea ana i kona inoa i ka heluhelu palapala.

3. O ka mea kuai aku a kuai mai i ka waiwai kalepa a i ka waiwai e ae paha, a i hana oia ma ke kaupaona wahahee, a o kekahi mea ana hoopunipuni paha, a e hoopunipuni a wahahee ma ke kaupaona oiaio a he ana oiaio e ae paha; penei, o ka hoonee palanehe ole i ka laau iwilei, a o ka hookomo i kekahi mea e ae iloko o ka mea ana, e hoopiha paha a i kekahi hana e ae paha i ka wa e ku pu ana ka mea kuai aku a me ka mea kuai mai, o ka epa no ia ma ka imi loaa ma ka hoopunipuni.

4. O ka mea kuai aku i ka ai ino, a i ka ia, a i kekahi io ia paha me ka manao hoopunipuni me he mea maikai la, a he mea kupono ole i kekahi kanaka ke ai iho, a ua maopopo no ke ino o ia mea i ka mea nana e kuai aku, aole nae oia i hoakaka a i hoikeike mua aku i ka mea kuai mai, he imi loaa no ia ma ka hoopunipuni.

5. O ka mea kawili pu a e huipu i kekahi mea ino iloko o ka ai a o ka mea inu, a iloko o kekahi laau lapaau paha me ka manao e poino ke ola o kekahi kanaka malaila; a i ole ia, ina lilo ia i kumu no ke kawili ana a me ka huipu ana i ka mea ino iloko o ka mea ai, a o ka mea inu a o ka laau lapaau paha, he imi loaa no ia ma ka hoopunipuni.

6. Elua no degere o ka imi loaa ma ka hoopunipuni, a na ke jure e

noono a e hoike mai i ke degere kupono; a ina aole maopopo ke degere kupono ma ka olelo hooholo i ke jure, a ma ka moohcokolokolo i kakauia a ma ka olelo hooholo paha, e manaoia no ia ma ke degere elua.

7. O ka mea imi loaa ma ka hoopunipuni ma ke degere mua, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea a hala na makahiki aole oi aku i ka lima; a i ole ia, e hoouku ia oia i na dala, aole e oi aku mamua o na dala elima haneri.

8. O ka mea imi loaa ma ka hoopunipuni ma ke degere elua, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na la he kanaono; a i ole ia, e hoouku ia oia aole e oi aku i na dala he kanalima.

9. Aole no e pakele kekahi mea i hoohewaia no kekahi karaima imi loaa ma ka hoopunipuni, ke hoopii ae ka mea i epaia e koi ana e ukuia mai no kona poino ponoi.

MOKUNA XXIII.

No ke puhihale a me ka hoowela ana i na mea e ae me ka manao ino.

1. O ke puhi hale, oia ke puhi me ke ahi i ka hale noho o kekahi me ka manao ino a me ka manao kolohe.

2. O ka mea puhi i ka hale noho o kekahi i ka po me ka manao kolohe a me ka manao ino, a e noho ana kekahi kanaka iloko o ka hale i ka wa i puhiia'i ua hale la, oia ke puhi hale ma ke degere mua, a e hoopaiia oia i ka make; a i ole ia, e hoopaiia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea, aia i ka manao o ka Ahahookolokolo.

3. O ka mea puhi i ka hale noho o kekahi i ke ao me ka manao ino, a me ka manao kolohe, oia ke puhi hale ma ke degere alua, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea a make ia, a i na makahiki paha a ka Ahahookolokolo e manao ai.

4. O ke puhi hale manao ino, oia ke puhi i kekahi mea, i kona waiwai ponoi iho i mea e poino ai o hai, a i ka waiwai paha me ka manao e hana ino, a o ke puhi paha me ke kumu kupono ole ma ke Kanawai a he kumu i apono ole ia, a he manao kolohe a he manao kolohe ole paha i ke ola o kekahi, i kona kino iho paha, a i kona waiwai paha, a i kona mau kuleana a me kona pono, a ua pili maopopo a pili maoli a pili nui hoi kona kolohe ma ia mau mea.

5. O ka waiwai i puhiia a i hoaoia i ke puhi ana, ina no hai ia mea, e manaoia no, ua puhiia me ka manao ino, ina no ka mea nana i puhi ka waiwai i puhiia i ke ahi, alaila ma ka hookolokolo ana e maopopo ai kona manao ino ke maopopo no ma ka olelo a na hoike.

6. O ka mea puhi i ka po i kekahi hale a i ka moku, a i kekahi mea ano hale e ae me ka manao ino kolohe, a me ka epa, nona ponoi paha ua hale la, nona paha ka hapa o ua waiwai la, a no hai paha, a ma kona puhi ana, ua wela kekahi hale e ae, a ua ino paha kekahi hale e ku kokoke ana me ia, me na hale e ae a me na moku, a me na hale e ae paha i puhiia me ke lakou waiwai iloko, a ina i like ka waiwai o ia mau mea i puhiia me na dala hookahi tausani a oi aku paha, oia ke puhi hale manao ino ma ke degere mua, a e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea a make, a i kekahi mau makahiki paha a ka Ahahookolokolo e manao ai.

7. Ina paha i ke ao ke puhi ana i oleloia ma ka Pauku maluna iho, ua hewa ka mea nana i puhi i ke puhi hale manao ino ma ke degere elua, a e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea, a hala na makahiki aole e oi aku i na makahiki he umi.

8. O ka mea puhi i ka po paha a i ke ao paha i kekahi hale, a i ka moku a i kekahi mea ano hale e ae paha me ka manao ino, me ke kolohe, a me ka hoepa, nona ponoi paha ua mea la; nona paha kekahi hapa a no hai paha; a ma kela puhi ana ua ino kekahi hale a ua like ka waiwai o ia mau hale a me ka waiwai iloko me na dala elima haneri a oi aku, a emi mai paha malalo o na dala hookahi tausani, oia ke puhi hale manao ino ma ke degere elua, a e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, a hala na makahiki aole nae e oi aku mamua o na makahiki he umi.

A ina e emi mai ka waiwai o ua hale la malalo o na dala elima haneri, he puhi hale manao ino ia ma ke degere ekolu, a e hoopaiia ka mea nana i puhi ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elima; a i ole ia, e hooukuia oia i na dala aole nae e oi aku i na dala elima haneri, aia e like me ka manao o ka Ahahookolokolo.

9. O ka mea puhi me ka manao ino a me ka manao kolohe i kekahi puu, a i kekahi paila wahie, a i ka laau paha, a i ka papa, a i kekahi aina kula, a i ke kihapai, a i ka puu opala a i ka weuweu, i ke kulina, i ke ko, a i kekahi mea kupu e ae, ina paha i uhukiia mai ka lepo a e waiho ana, a e ku ana no, a i ka laau e ulu ana a i ka laau liilii iho a i kekahi mea e ae e ulu ana noloko mai o ka lepo, oia ke puhi hale manao ino ma ke degere ekolu a e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea aole nae e oi aku mamua

o na makahiki elima, a i ole ia, e uku ma ke dala, aole e oi aku mamua o na dala elima haneri.

10. Ina i pili ke ahi i kekahi hale a i kekahi mea e ae paha a ka mea puhi hale, aole nae i pau loa i ka wela i ke ahi kekahi o ia mau mea, he puhi hale no ia i ke Kanawai.

11. Ua pili keia Kanawai i ka wahine mea kane e like me ka pili ana i ka mea e, ina no kana kane ponoi ka waiwai, a o kekahi hapa paha o ka waiwai i puhiia.

MOKUNA XXIV.

No na hana ino a me na hana kolohe.

1. O ka hana ino i oleloia ma ka Pauku malalo nei, he mau hewa a he mau kolohe, a o na hana hewa ano like me ia i hanaia me ka manao ino o kekahi kanaka i ka waiwai a me na pono e ae o kekahi mea, a ua poho a ua poino, a ua uluhua a pono ole kekahi no ka pono ole o kana waiwai, a o kona noho ana a me kona mau pono e ae, he mau hana kolohe, a he mau hana ino wale no ia ma keia Mokuna.

2. Nui wale na hana i kapaia he mau hana ino, a he kolohe; Penei,

(1.) O ka hoohiolo, ka holoi, ka wawahi, ka hoopau i ka waiwai, ke kapae ae i ka pono o kekahi hale, a o kekahi hale holopapa, a o kekahi mea e ae i kukuluia no ke Aupuni paha, a no na kanaka paha.

(2.) O ka hoopau, a o ka hana ino aku i kekahi laau, a i ka laau liilii, a i ke kawowo, a i ka mea ulu, a i ka hua i oo, a i kekahi mea kupu e ae.

(3.) O ka hoopau ana, o ka hoonee, a o ka huna a o ka hoololi ana i na hoailona palena o na mokuna, a o kekahi mokuna a me ka mahele aina paha.

(4.) O ka hookahe, o ka wawahi, o ka hoohuli i kekahi wai mai kekahi loko ae, a mai ka loi, a mai ka auwai aku a me ka hawai, a o kekahi mea hookahe wai e ae paha, o ka hoopiha, o ka hooki, i ke kahe ana o ka wai me ke keakea, a o ka hana ino aku i kekahi lua wai, a i ka punawai, a i kekahi waipuna, a i ka hawai, a i ke kahawai, i ka auwai.

(5.) O ka hoopau ana, o ka hou i puka, o ka hookomo, o ke oki i ke kaulahao, o ka hooili e nahaha, a o ka hana ino aku i kekahi moku nui, a i ka moku liilii iho, a i ka waa, waapa, a i kekahi mee lana e ae ma ka wai; i na pea, i na kaula, i na mea liilii iho a i kekahi mea e ae e pono ai ua moku la a o ka mea holo e ae.

(6.) O ke kau ana iluna, o ka hoonee, o ka hoololi, o ka hoanoe, a hana ino ma ke ano e ana, a o ka hoopau i ka pono, a o ka hoowahahee i kekahi mouo i hoailona i mea e kuhikuhi ai i ke kowa ma ke kai; a i ke puhi ana i ka malamalama o kekahi hoailona, a o ke kau ana iluna i kekahi malamalama wahahee a i hoailona e holo hewa ai na'lii moku a me na kanaka holo moku e ae.

(7.) O ka hana ino aku, o ke oki, o ka hoopau ana i ka pono a i ka waiwai o kekahi upena, kaula kaa, kaula holo o ke kaa, o ka wiliko, a wili kofe, a i ka mea wili e ae, a i na mea hana, a i na mea e pono ai ka mahiai, a o ka paahana e ae.

(8.) O ka hoawaawa, hoawahia, o ka hana ino ana, o ka wili pu ana i kekahi mea e make ai a e hana ino ai, o kekahi wai ino i huipuia me ka wai maikai i mea inu, a o kekahi mea inu e ae, a he mea ai paha, a he mea nui paha, a he laau lapaau no na kanaka a no na holoholona paha.

(9.) O ka hookomo ana i ka auhuhu, a i kekahi mea ino e ae, e ino ai ka ia iloko o kekahi loko, a o ka punawai a i ke kahawai a i huhuiwai i mea e make ai ka ia.

(10.) O ka pepehi a make, o ke oki, o ka hoopaa, o ka hoeha ana, o ka hooholo ana, o ka hopu a hoopaa, o ke kuu wale, a o ke kolohe aku i kekahi lio, bipi, a i kekahi holoholona e ae.

(11.) O ka hookuu ana i kekahi holoholona hihiu hae a kolohe hoi, o ka hookiki ana, a kena ana a e hookonokono ana i ka ilio, a i kekahi ilio hihiu hae, a i ka lio e hahai a e kolohe a e nahu aku i kekahi kanaka, a e hana ino aku i kekahi mea, i ka ilio, i ka lio, a i ka holoholona e ae paha, a o ka hoopaakiki o ka mea nana ia holoholona kolohe, a o ka mea nana e malama paha, i ka papa ole, a i ka hoole ole i ka hae ana o kona holoholona kolohe, a o ka hoopau ole i ke alualu ana, a i ka hahai ana a i ka hoeha ana i kekahi kanaka, a i ka holoholona paha.

(12.) O ka hoohihia ana i kekahi alanui, a i ke ala ololi, ala liilii iho, o ke alalai, o ke keakea i na ala hele, o ka eli ana i na lua, a o ka hana ana a me ka waiho ana ma ke ala i na mea e eha ai a e poino ai kekahi kanaka, a ma kekahi ano e ae paha e poino ai kekahi mea, a e hoopilikia'i i na kanaka ke hele malaila, a i ka malihini a i kamaaina paha.

(13.) O ka hooho wale ana, a o ka hooho leo nui hoanoe i mea e weliweli ai kekahi, a e hoike ana paha i na mea e makau ai kekahi i ke ao a i ka po i mea hooweliweli wale.

3. O ka manao ino maloko ka mea e maopopo ai keia mau hewa, e hanaia, a e nanaia, a e manaoia ua mea kolohe la, ua hana no oia me ka manao ino maoli no; menei ke ano, e hanaia me ke kumu kupono ole o kela hana i ke ano o ke Kanawai, a e manao aku no hoi, ua hanaia no me ka hana ino, a me ka hoouluhua, a e hoopilikia paha ia hai, a ua hana me ka manao ole paha i ke ola ana, a i ka pono o ka noho ana, a i ka waiwai, a i ke kuleana, a i ke kuokoa ana o hai, a aneane hoopilikiaia kekahi ma ia hana.

4. O ka hana i hanaia me ka malama ana me ka hoopaa ana a me ka manao hooko nona paha i kekahi kuleana ku i ke Kanawai, aole nae he kumu no ia manao kuleana, aole e lilo ia hana i mea e uhi ai e nalo iho ka manao ino ana, aole ia e hoopaiia me he kolohe manao ino la.

5. O kekahi hala, a o ke kolohe paha, a he uuku ia ma kona ano a me kona hope, aole i maopopo ka nui o ka poino, a o ka pilikia paha ia hai; aole hoi i pili pu me ka hoehaia mai, a me ka hoino a me ka hoowahawaha, aole e hoopaiia ua mea la ma keia Kanawai.

6. O ka mea hana kolohe me ka manao ino aku ia hai, a malaila ua hoopilikiaia ke ola, a o ke kino paha, a pau paha ka waiwai hookahi tausani dala ka nui, a i ole i pau, ua aneane no nae e pau loa, ua pili no ia ia ka hewa manao ino ma ke degere mua, a ina aole e hoakakaia ka hoopai ana e ae ma ke Kanawai, e hoopaiia oia ma ka hana oolea, a me ka hoopaahao, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elima; a i ole ia, alaila e hoopaiia oia ma ke dala, aole nae e oi aku mamua o ke tausani hookahi.

7. O ka mea hana kolohe me ka manao ino, a malaila o ka waiwai wale no nae ka i pau, a ua aneane paha e pau a oi aku paha ka nui o ka waiwai mamua o na dala hookahi haneri, a malalo iho paha o ke tausani hookahi, ua pili no ia ia ka hewa manao ino ma ke degere alua, a ina aole i hoakakaia ka hoopai ma ke Kanawai, alaila e hoopaiia no oia ma ka halepaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o ka makahiki hookahi; a i ole ia, e hoopaiia oia ma ke dala, aole e oi aku i na dala elima haneri.

8. O ka mea hana kolohe me ka manao ino, a ma ia hana ana o ka waiwai wale no nae ka i pau, a ua aneane paha e pau loa, a emi mai paha ka nui o ka waiwai malalo o ka haneri dala hookahi, ua ahewaia no oia no kana hana ana i ke kolohe manao ino ma ke degere ekolu, aole hoakakaia ka hoopai ma ke Kanawai, alaila e hoopaiia oia ma ka halepaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi

aku mamua o na malama eono; a i ole ia, alaila e hoopaiia ma ke dala, aole nae e oi aku na dala mamua o ka palua ana o ka waiwai i pau a i hoopilikiaia paha.

MOKUNA XXV.

No ka hoeha i na holoholona.

1. O ka pepehi aloha ole, hoeha wale, hoomainoino wale aku paha i kekahi lio, a i kekahi bipi, a i ka miula paha, a i ka holoholona e ae paha o hai, alaila e hoopaiia oia ma ka halepaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na malama ekolu; a ina ma ka uku dala, aole e oi aku i na dala hookahi haneri. Ina nona ponoi ka holoholona i hana ino ia e ia, alaila e hoopaiia oia ma ka uku dala, aole e oi aku i na dala elima no ka hewa mua; a ina hana hewa hou oia, alaila e hoookuia oia, aole e oi aku i na dala he umi, aole emi i na dala elima, a pela aku no; a ina i kaa ole ia uku, alaila e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na la he kanakolu.

MOKUNA XXVI.

No ke kuni kolohe i na holoholona.

1. O ka mea kuni kolohe me ka hao kuni hoailona, a me kekahi ano hoailona e ae paha e hoailona'i me ka manao ino a me ka manao kolohe i ko hai bipi, lio, miula, hipa, kao, a i ka holoholona e ae paha o kekahi, me kona hoailona iho; a me ko hai hoailona paha, aole nae o ka hoailona o ka mea nona ka holoholona i hoailonaia'i, me ka manao e hoolilo ia mea i mea nona iho, a no kekahi mea e paha, alaila, e hoookuia ka mea hana pela i na dala, aole e oi aku mamua o ka haneri dala hookahi, no ka bipi, lio, miula, hipa, kao, a i kekahi holoholona e ae o hai i kuni hoailona haoia, a i ka hoailona e ae paha; alaila, me kela uku no, e hoihoi pu hou aku oia i na holoholona; a i ole ia, i ka waiwai like me na dala a ka mea nona ponoi ua holoholona la. A i ole hookaaia mai ka uku, aole hoi e hoihoi hou i na holoholona, aole hoi e haawi pono

aku i na dala kupono e like me ka waiwai o ka holoholona i hoailona koloheia, alaila, e hoopai maoli ia ka mea nona ka hewa, e hoopaahaoia ma ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elua.

MOKUNA XXVII.

No ke ka i ka holonui, akahele ole, a me ka hoa a me ke alakai ana i na holoholona a me na kaa, a me ka hooweliweli ana i na holoholona.

1. O ka mea hooholo i kekahi lio a i kekahi holoholona e ae me ka ikaika a me ka manao ole i ka pono o hai; a o ka mea hoi e hooholo kaa, a i kekahi mea hooholo e ae, a ma ia hana ana aneane poino ke kino o kekahi, e hoopaiia no oia ma ka uku dala, aole e emi iho malalo o na dala elima, aole hoi e oi aku mamua o na dala elima haneri.

2. O ka mea hooholo i kekahi lio a i kekahi holoholona e ae paha, a i ka mea hooholo, a i ka hooholo kaa me ka ikaika a me ka manao ole i ka pono o hai, aole nae i hoopilikiaia ke kino o kekahi ma ia hana ana, alaila e hoopaiia no oia ma ka uku dala, aole emi malalo o na dala elima, aole hoi e oi aku mamua o na dala hookahi haneri.

3. O ka mea hoa, a i alakai, a e hooholo ma kekahi ano e ae i kekahi bipi kane hihiu a i ka bipi e ae, a i kekahi holoholona hihiu a kolohe ma ke alanui o kekahi kulanakauhale, a ma ke kau wahi i akoakoa o na kanaka, a ina e pilikia ma ke ano o ke kino o kekahi mea malaila, e hoopaiia oia, aole e oi aku mamua o na haneri dala elima, aole hoi e emi iho malalo o na dala elima; a i ole hoopilikiaia ke kino o kekahi mea, alaila e hoopaiia oia, aole emi iho malalo o na dala elima, aole hoi e oi aku mamu o ka haneri dala hookahi.

4. O ka mea hooweliweli a e hoonaukiuki, a e paipai, a e hookonokono aku i kekahi lio a i kekahi holoholona e ae paha, a ma ia hana ana, ua pilikia a ua hoopilikia ke kino, a o ka waiwai paha o kekahi, a ua pilikia pu me ua holoholona la, a no hai no ia, e hoopaiia ka mea hana pela ke pilikia ke kino o kekahi, ma ka uku dala, aole emi malalo o na dala elima, aole hoi e oi aku mamua o na dala elima haneri. A i ole e pilikia ke kino o kekahi, alaila e hoopaiia oia, aole e emi iho malalo o na dala elima, aole hoi e oi aku mamua o na dala hookahi haneri.

5. O ka mea e ahewaia ma kekahi o ia mau hewa i oleloia ma keia mau Pauku maluna iho, a mahope mai o ia hoohewaia ana, hana hou oia i kekahi o ia mau hewa, alaila e hoopaiia oia a oi aku mamua o kela hoopai ana ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na malama eono.

MOKUNA XXVIII.

No ka hoohiki wahahee.

1. O ka hoohiki wahahee, oia ka hoike ma ka waha paha, ma ke kakau paha, i kekahi mea kupono malalo o ka hoohiki me ka manao ino a me ka ike no he wahahee ia, a ua kauia paha ka lima ma ka Palapala Hemolele, a ua kau ole paha, a mamuli no o ke Kanawai ka hoohiki ana.

2. O ka ae mai a o ka hoole mai i kekahi mea, oia ka hoike ana i ua mea la ma ke ano o ka Pauku mua maluna iho; Peneia, ina e ae aku kekahi, "ae," a e hoole aku paha i kekahi, "aole," i kekahi mea i ninauia, a o kekahi hoailona e ae, o ka ae a o ka hoole paha ke ano.

3. O ka hoohiki wahahee, o ka hoohiki no ia imua o kekahi kanaka kupono ma ke Kanawai; a ia ia no e hoohiki wahahee aku ia hai ma kona waha iho paha, a maloko ae paha o ka mea mahele olelo.

4. O ka mea ano nui e pili ana i ka hoohiki wahahee, oia no ka mea e ano e ai ka mea e hanaia'na, a ua kaawale na ninau ma na mea okoa aku, na mea lapuwale a me na mea ano ole.

5. O ka olelo i olelo wahaheeia me ka manao a me ka ike o kekahi hoike, a o ka mea hooia mai e like me ia manao, a i kona hoomanao ana a i kona ike, a i kona manao wale ana o kekahi mea i hanaia, oia ka hoohiki wahahee ma ke ano o ka Pauku mua o keia Mokuna.

6. Ina he oiaio maoli ka olelo a kekahi hoike i hoike ai ua oleloia nae me ka manao e hoike wahahe, a oiaio maoli no ke ano ma ka manao o ka poe i lohe, he hoohiki wahahee no ia ma ka Pauku mua.

7. Ina i manao ole ia kekahi olelo wahahee a ua lilo paha ia olelo i mea ole he hoike wahahee no ia no ka mea nana i hai ae.

8. Ina e olelo oiaio ole ka hoike no ke kuhihewa, aole ia he hoohiki wahahee.

9. Ina paha hoike wahahee kekahi hoike, a mahope iho, oiai e hookolokolo ana, ma kona manao iho me ke noi oleia, a me ka ninau ole, a me ke kumu ole e ae, ina e huli hou kona manao a e hooponopono a hoopololei i kana mau olelo no kona hoike wahahee ana, aole hoi i loaa i kekahi mea ka poino a me ka pilikia ma ia hoike wahahee ana, alaila aole ia e hoopiiia aole hoi e hoopaiia no ia hewa.

10. O ka mea hoike wahahee ma ka hoopii ana, a ma ka hookolokolo ana i kekahi no ka hewa ku i ka make, a ua pili kona hoike wahahee ana i ka hoohewa ana i ka mea i hoopiiia, ina i hoopaiia a i hoohewaia paha kela kanaka, he hoike wahahee no ia ma ke degere mua, a e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, a pau kona ola, a i kekahi mau makahiki paha, aia i ka manao o ka Ahahookolokolo.

11. O ka mea hoike wahahee ma ke ano e ae, aole i like me ka Pauku mamua, ua ahewaia oia no ka hoike wahahee ma ke degere alua, a e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki he umi.

12. O ka mea paipai aku a e hookonokono aku i kekahi, e hoike wahahee, e paipai ana ia hai me ka manao ino, a me ka hookapae, e hoike i ka mea wahahee, e huna i ka mea oiaio, ma ke ano apuka manao ino, a ua pili pono ke Kanawai ia ia, e hoopaiia no ia e like me ke degere kupono i kona hewa.

13. O ka mea e ahewaia no ka hoohiki wahahee ma kekahi o ia mau degere, a o ke koi ana paha ia hai e hoike wahahee, aole lakou e lawe houia e hoohiki i hoike, aia no lakou malalo o kekahi poino o ke Kanawai.

MOKUNA XXIX.

No ka ohumu ino.

1. O ka ohumu ino, oia ke alu ana me ka manao ino a me ka apiki, a he ohumu e ana paha o na mea elua a keu aku paha, e hana kolohe, a e paipai i kekahi malaila, a e hoopii paha i kekahi malaila, o ka hana hoi ia i pili maopopo i ka paipai kolohe, a i kekahi mea e hana ino akaka aku ia hai; Penei,

O ka ohumu ino e pepehi kanaka, a e powa, a e aihue, a e wawahi hale, a i kekahi kolohe e ae i oleloia ma ke Kanawai no na hewa; eia kekahi, o ke kue, o ka hoole, o ka hoopau, a o ke kapae ae i ka hoapono ma ka hoohui ana i ka hoike, a me ka hookapae ana o ka poe jure paha, a me na kolohe like e ae.

O ka hoopii kumu ole i kekahi, a e hoopili i ke Kanawai ia ia no kekahi kolohe.

O ka hoopii i kekahi no ka hewa me ka manao e loaa mai kana dala.

O ka hoopii wahahee i kekahi no kona noho ana i makua no kekahi keiki pooole.

O ka hooepa ia hai ma na mea wahahee a me ka hoailona oiaio ole.

O ke kapili i kekahi mea maikai ole me ka manao e hoepa aku i ka mea kuai mai.

O ka hoopau i ka palapala kauoha, a malaila e hoopoino ai i ka hooilina.

2. O ka mea ike a ae aku, a e huipu me ka poe ohumu ino mahope o ka hoomaka ana o ia mea, oia no kekahi o ia poe e like me na mea i hui muaia'i.

3. Ina aole e hana io ia ke kolohe a ka poe hui i ae like ai e hana, a ua hoaoia paha mamuli o ka hui kolohe ana, he huikolohe no ia, o ka hui ana oia ka hewa.

4. O ka hana a kela mea keia mea ohumu ino, oia ka hana a kela poe a pau.

5. O ke kane a me kana wahine aole e hiki ia laua ke ohumu ino ke ole kekahi mea e ae i hui me laua, a o ka hana ana a me ka hoike ana o kekahi o laua i kue i kekahi o laua, aole ia e manaoia he mea e maopopo ai ka hewa o kekahi ma ka hookolokolo ana no ka ohumu ino.

6. E hiki no ke hookolokoloia ka poe ohumu ino ma ko lakou huina, a e hookolokolo pakahiia paha; aka, i ole he poino ma ka hoohui ana, a hiki i kekahi ke hoike aku no kekahi, ua ae ia ma ka hookolokolo ana i ka mea hookahi no ka ohumu ino, e hiki no i kekahi mea i hoopiiia ma ia hewa, ke filo i hoike, a malaila o ka hookolokolo pakahi ka pono, ua huiia nae laua ma ka palapala hoopii hookahi.

7. Ina paha e ahewaia kekahi no kekahi ohumu ino, e hiki no ke hookolokoloia oia mahope iho, a e hoohewaia no ka hui kolohe ana i hana ia mea hookahi; a ina e hoopiiia kekahi no ka hui kolo-

he e hana i kekahi hewa a me ka hana maoli i ua hewa la ma ka palapala hoopii hookahi, e hoohewaia ka mea hewa no ka mea hookahi no.

8. Ma ka hookolokolo ana no ka ohumu ino, ina e manao ka poe jure a o ka Lunakanawai paha nana e hookolokolo he mea uuku wale ke kolohe; e hiki no ke hookuu wale ia'ku ka mea i hoopiiia, aole e hoopaiia no ia hewa, me ka uku no nae i na dala lilo a me ka uku ole paha, aia i ka manao o ka Aha.

9. O ka ohumu ino e hana, a e paipai paha i ka hana feloni, a o ka hoopii aku paha i kekahi no ka feloni, a o ka hoole a hoohihia, o ka hoopau, a o ka hookapae i ka hookolokolo pololei ana, a o ke kakau wahahee a me ke kakaulike me ko hai kakau, a o ka epa ma na mea nui aku i na dala hookahi haneri, ma ke degere mua ia, a e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki he umi, a o kona uku, aole ia e oi aku mamua o na dala hookahi tausani, aia i ka manao o ka Aha-hookolokolo.

10. O ka ohumu ino, ina maopopo ole kona ano ma ke degere mua, aia no ma ke degere alua, a e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elua, a ina ma ka uku dala, aole ia e oi aku mamua o na dala elua haneri.

MOKUNA XXX.

No ka hooke ana a me ka hookapae ana i ka hooponopono ma ke Kanawai.

1. O ka mea i lilo i pio mamuli o ke Kanawai, a e hoopaaia paha no kona hoopiiia no kekahi hala, a he hoike paha ma na mea pili i ka make, a ina e pakele oia i kona pio ana a i kona hoopaaia mai, aole nae i ae mai ka mea nana i hoopaa ia ia, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki ekolu; a i ole ia, e uku no ma ke dala, aole e oi aku mamua o na dala elima haneri; ina e pili ka hala me ka make a o ka hoopaahao ana a make paha, a i umi makahiki a oi aku paha.

2. Ina e hemo kekahi mawaho o ka halepaahao no ka hoohewaia; no ka hoopiiia paha, a he hoike paha no kekahi hala, aole ia e hoopaiia e like me ka Pauku maluna iho, o ka mea i pakele pela, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi

aku mamua o ka makahiki hookahi; a i ole ia, e hooukuia oia aole nae e oi aku mamua o na dala hookahi haneri.

3. O ka mea e noho pio ana mamuli o ke Kanawai, a ua hoopaaia hoi e kekahi Luna, a e kekahi mea e ae i aeia e hoopaa i ua pio la, a ma kekahi ano e ae paha, aole i like loa me na Pauku maluna iho, a hemo oia, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na malama ekolu; a i ole ia, e uku hoi aole e oi aku mamua o na dala he umi.

4. O ka mea hoohemo a hookuu aku i kekahi pio a i kekahi mea i hoopaaia mamuli o ke Kanawai no ka hoohewaia, a no ka hoopiiia no kekahi hala paha a he hoike paha no ka hewa kue i ke Aupuni, a ina i kokua oia i ua pio nei, a i hoike a i mea i hoopaaia ma kona manao, a i kona hoao ana e hemo a hemo io no a hemo maoli paha, aole paha, a ua hoao paha aole paha; a ina i hookomo oia iloko o ka Papu a i ka halepaahao paha i kekahi mea hoanoe ae, i ka helehelena, a i kekahi wawahi, a i ka wehe, a i kekahi mea e ae e kupono ana i ka hoohemo a me ka manao e hoohemo i ua pio la, a i hoike hoi a i kekahi mea e ae, ina he hewa kue i ke Aupuni a i pili me ka make a i pili paha i ka hoopaahao ana ma ka halepaahao a make, a i na makahiki he umi a oi aku paha, e hoopaiia oia e noho ma ka hale paahao a make, a no na makahiki paha he umi a oi aku, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki ekolu; a i ole ia, ma ka uku, aole e oi aku mamua o na dala elima haneri. Ina ma ke ano e ae, e hoopaiia no ia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea aole e oi aku i ka makahiki hookahi a me ka uku dala, aole oi i ka haneri hookahi.

5. O ka mea e kokua i kekahi pio i lilo i pio mamuli o ke Kanawai no kekahi kumu e ae, aole i oleloia ma ka Pauku maluna iho o keia, a hemo aku mai ka paa ana o kekahi Luna a o kekahi mea e ae i aeia e ke Kanawai e hoopaa i ua pio la, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku i na malama eono, a me ka uku hoi aole e oi aku i na dala he kanalima.

6. O kekahi kiai halepaahao a o kekahi Luna e ae, ina ma kona manao wale iho no e ae wale aku oia e hemo, a e hookuu a e lilo a e holo aku kekahi pio ana i malama ai, ke pio hoi i hoohewaia, a i hoopiiia no kekahi hala paha, e hoopaiia ua Luna kiai halepaahao la a o ua Luna e ae la paha, e like ka nui o ka hoopai me ka hoopai o ke pio i lilo a i hemo a i pakele ia ia, ke pili ke Kanawai i ahewaia'i oia no ka hewa ona i hoopiiia'i.

7. O kekahi kiai halepaahao a o kekahi Luna e ae paha, no kona malama ole, hemo aku kekahi pio ana i malamaia'i, a ua ahewaia ua pio la a ua hoopaiia paha no kekahi hala kupono ma ke Kana-

wai; a ina paha hoole oia aole e hookomo, aole hoopaa i ka mea i pio maoli mamuli o ke Kanawai iloko o kona wahi e paa'i, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea aole e oi aku mamua o na makahiki elua; a i ole ia, ma ka uku, aole e oi aku mamua o na dala elima haneri.

8. O kekahi Luna nana e hoooko mamuli o ke Kanawai a e hoopili i kekahi palapala i haawiia ia ia e kauoha ana ia ia e hopu aku, a e hoopaa aku i kekahi mea i ahewaia a i hoopiiia paha no kekahi hala, a ina ma kona manao ino wale iho no oia e hoole wale i ka hopu ana, a i ka hoopaa aku, a e hoopance wale paha aole hana, a no kana hana ana pela, ua lanakila wale ua mea la, a ua holoholo wale aku mamuli o kona manao iho no kela hana ana, alaila e hoopaiia ua Luna la ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o ka makahiki hookahi; a i ole ia, e hooukuia oia ma ke dala, aole nae e oi aku mamua o na dala ekolu haneri.

9. O ka mea e noiia e ka Makai nui a e kekahi Makai e ae paha malalo iho ona, e kokua aku ia ia no kona pilikia i ka hooko ana i kana oihana mamuli o ke Kanawai i mea e hiki ai ka hooko ana ma ka hewa e kue ana i ke Aupuni, a i ka hoomalu ana paha i na kanaka, a i ka hopu ana a i ka hoopaa ana paha i kekahi mea no ka hoohaunaele: a ina e hoole ua mea la i noiia'i, aole e kokua mai, alaila e hoopaiia oia ma ka uku, aole nae e oi aku mamua o na dala he kanalima.

10. O ka mea lawe aku i kekahi mea i hopuia mamuli o ke Kanawai, a ua hoopaaia malaila me ka manao e hoopau i ka hopu ana a me ka hoopaa ana, a e hookapae ae a e hoole i ka palapala (a ka Lunakanawai) a nolaila ua hopuia a ua paa ua mea la, alaila, e hoopaiia oia ma ka uku aole nae e oi aku mamua o na dala elima haneri.

11. O ka mea hapai kumu ole i ka oihana Lunakanawai apana, oihana Makai nui, a Makai malalo iho a i ka oihana a kekahi Luna e ae o ke Aupuni, a ma ka manao wale iho o ia mea e hapai wale i ka hana a me ka oihana o ia mau Luna, alaila e hoopaiia ka mea hana pela ma ka hoopaahao a me ka hana oolea aole nae e oi aku mamua o ka makahiki hookahi; a i ole ia, e hooukuia no oia aole nae e oi aku mamua o na dala hookahi haneri.

12. O ka mea e ike ana i kekahi hana pili i ka make; a i ole ia, i kekahi hana paha i pili i ka hoopaahaoia a make; a ina e haawi aku i mea e loaa mai paha kekahi uku a o kekahi dala a o ka pono a o kekahi uku kipe paha, a o kekahi uku e ae, i mea e hooponopono ai a e huna ai paha i ua mea hana hewa la, aole e hai aole hoopii aole hoi e lilo i hoike no ia hewa, alaila, e hoopaiia ka mea hana pela ma ka hoopaahao a me ka hana oolea aole nae e oi aku

mamua o na makahiki elima; a i ole ia, e hooukuia oia aole nae e oi aku mamua o na dala elima haneri. A ina aole ku i ka hewa pili i ka hoopaahaoia a make e like me ka mea i oleloia ma ke poo o keia Pauku, alaila, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea aole nae e oi aku mamua o ka makahiki hookahi; a i ole ia, e hoopaiia oia ma ka uku aole e oi aku mamua o na dala hookahi haneri.

13. O ka manao a hana ma ke ano hookapae wale i ka pono o kekahi a e hoohihia'i paha i ka hookolokolo ana, a nolaila haawi aku i kekahi makana, a i ka uku kipe paha, a ua lawe mai paha ia mea, a ua olelo aku paha e haawi a e uku aku ma ka olelo maoli ana, e hoopaewaewa ae a e hookapae ae i kekahi mea hoike a hoike e ae paha no kekahi hookolokolo no kekahi hihia kue i ke Aupuni a i kekahi hihia kue i kekahi kanaka paha, alaila e hoopaiia ka mea hana pela ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o ka makahiki hookahi; a i ole ia, e hoopaiia oia ma ka uku, aole nae e oi aku mamua o na dala elima haneri.

14. O ka mea ma kona manao wale iho no e hooke a e hoao paha e hooke i ka hana a ka poe Ahaolelo e kau Kanawai a i ka hooko ana i ke Kanawai ma ka hooweliweli, a e hoomakaukau wale ana, a e hoao hoi e hoomakaukau wale aku i kekahi o ka poe Ahakukamalu, a i kekahi o ka poe Ahaolelo a i kekahi Luna paha o ka Ahaolelo, a o ka Ahahookolokolo, a o ka Luna hooko, a i kekahi Luna e ae paha ia ia ka Oihana hooko, a o ka hoopili a hoopai i ke Kanawai paha, alaila e hoopaiia ka mea hana pela ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o ka makahiki hookahi; a i ole ia, e hoopaiia oia ma ka uku aole e oi aku mamua o na dala elima hanari.

15. O ka mea e manao ana e hookekee a e hoao paha e hookekee i kekahi mea e noho jure ana, a i kiiia paha no ke jure ma kela aoao a ma keia aoao paha, o kekahi mea e hookolokoloia'na, a e hookolokoloia'na paha mahope, a e hoike maloko o ua jure nei i kona manao, e hoopaiia oia ma ka hoopaahaoia a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o ka makahiki hookahi; a i ole ia, e hoopaiia oia ma ka uku, aole nae e oi aku mamua o na dala elima haneri.

16. O ka mea e haawi ino, a e olelo paha e haawi ino i kekahi Luna hooko Kanawai, a Luna kau Kanawai, a Luna hookolokolo paha, a i kekahi Luna hooko kaulike, a i kekahi mea jure, helu waiwai, Luna paewaewa ole ku i ka wa, i kekahi makana, a haawina, a i kekahi mea e pono ai, me ka manao e hookapae ae i kona manao hooko, a me ka manao hooholo paha, a i kekahi hana Luna e ae paha ma kekahi hookolokolo ana, a i ka mea hookolokolo e laweia mai paha imua ona ma kana oihana, alaila e hoopaiia

oia ma ka hoopaahaoia a me ka hana oolea, aole nae e oi aku i na makahiki elua; a i ole ia, e hoopaiia no ma ka uku, aole nae e oi aku mamua o na dala elima haneri.

17. O ka mea Luna hooko, a hooholo Kanawai, a Lunakanawai a o kekahi Luna hooko Kaulike, a o ka mea e noho ana i jure, a i kiiia paha i mea jure, a e kekahi mea helu Waiwai, a Luna ku i ka wa, ina e loaa ia ia me ka manao ino kekahi makana a he uku maoli malalo o ka hoolimalima paha, a me ka ae like ana ma ka hana ana i kana oihana ma ke ano Luna, e hooko paha mamuli o kekahi ano kupono ole paha; ma kekahi hookolokolo ana, malama paha e laweia mai imua ona, alaila e hoopaiia no oia ma ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elima, a me ka uku hoi, aole nae e oi aku mamua o na dala hookahi tausani.

18. O ka mea, mahope o ka hookolokolo jure ana, a ua hoohewaia no ka hoowahawaha i kekahi Ahahookolokolo, a me ke kue maopopo paha i ke ano o ka hookolokolo ana, a i kekahi Lunakanawai paha i kana hana ana i kana oihana Lunakanawai a ma ka olelo hoonaukiuki paha.

No na mea hoakaka. O kela Ahahookolokolo keia Ahahookolokolo ma ka hookolokolo ana, a o kela Lunakanawai keia Lunakanawai e hana ana i kana oihana Lunakanawai, e hiki no ia ia ke hoopai koke i na mea hoowahawaha: Penei,

(1.) O ka Aha'lii a me ka Ahakoikoi, e hoopai no ma ka hoopaa hale paahao, aole nae e oi aku mamua o na malama elua a ma ka uku, aole e oi aku mamua o na dala he kanalima.

(2.) O na Ahakaapuni o keia Pae Aina, a o kekahi mau Aha hooponopono i ka waiwai a ka mea make, e hoopaiia oia ma ka hoopaahaoia, aole e oi aku mamua o ka malama hookahi; a i oleia ma ka uku no, aole nae e oi aku mamua o na dala he iwakalua.

(3.) O na Aha e ae, a o kekahi Lunakanawai Apana, a o ka mea e ae e hana ma ke ano hookolokolo, e hoopaa no, aole nae e oi aku mamua o na la elima; a i ole ia, ma ka uku, aole nae e oi aku mamua o na dala elima.

MOKUNA XXXI.

No ke apuka.

1. O ke apuka, oia ke kaha kolohe ana, a o ka hololi paha i ka

mea i kakauia a i kahaia, me ka manao e hoopunipuni aku ia hai a me ka manao e hoopoino aku i kekahi pono ona.

2. O ka palapala i kakau lima ia a he mea i paiia, a he mau kahakaha hoomanao, na huahelu, na hoailona a me na hoailona ano e ae e hoike ai ma ka pepa paha, ma na mea e ae paha, i na huaolelo, i kekahi ano a i kekahi manao.

3. I ke kakau ana i na hua mua o ko kekahi inoa, a o ke kaha hoailona no kona inoa i ka palapala aie, a i kekahi palapala e ae paha, a o ke pai ana i kona inoa me ka manao e hoepa, he apuka no ia e like me ke kakau ana i ko ke kanaka inoa.

4. O ka manao hoopunipuni, oia ke komo iloko o ka hana apuka; aka ina aole e hoopunipuni maoliia kekahi, he apuka no ia.

5. Eia kekahi mea e maopopo ai ke apuka, o ka hoanoe i ke kakau ana, a i hooloiia paha no ka mea e ae, aole na ka mea nana i kakau a i hooloi paha; aka hoi, ina e hooloi anoe ka mea nana i kakau mua, a ma ia hooloi ana a hana ana paha, komo ka waiwai o na mea e ae, he apuka no ia.

6. Ina aohe kanaka nona ka inoa i kakauia ma ka palapala, he apuka no ia. Penei, ma ke kakau ana i kekahi bila kikoo dala ma ka inoa o kekahi, aole nae he kanaka o ia inoa, he apuka no ia e like me ke kakau ana i ka inoa o ke kanaka i ike ia, a he aie kone.

7. Aole no e lilo i mea e pono ai ke apuka ke hanaia a paa me ka pololei ka hana ana i ka palapala apuka; penei, he apuka no ke hanaia kekahi palapala apuka hoopunipuni ma ka pepa pai oleia, a ma ke Kanawai o ka pepa pai ka pono; a o ke kakau ana i palapala kauoha waiwai na ke kanaka e ola'na, aole he waiwai io iloko o ia palapala a make ia. Aka hoi, eia ka mea kupono i ke apuka, ina i like ka helehelena o ka palapala hooopunipuni apuka me he mea oiaio la, aole nae i maopopo lea ka wahahee a me ka oiaio ole, aka, he waiwai ole nae.

8. O ke kakau hoopunipuni ana o kekahi i ka inoa o kekahi, a i kona inoa iho, a ua hoolike me ko hai kakau ana, a nolaila kuhihewaia na ka mea e, a he hoopunipuniia paha, he apuka no ia.

9. O ka mea kakau apuka i kekahi palapala hoolilo a ua kaha apuka paha, a i kekahi palapala hoolimalima, a he palapala aie paha, palapala hookaa dala a o kekahi palapala e ae paha, a like me na dala hookahi haneri ka nui, alaila e hoopaiia no oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki he umi: a i ole ia, ma ka uku, aole nae e oi aku mamua o na dala elima haneri.

10. O ka mea i ahewaia no ke apuka ma ka palapala, a ua kaa

malalo iho o ka nui o ka waiwai o ka mea i oleloia ma ka Pauku i pili mai maluna o keia, ka nui o ka waiwai iloko o ia palapala i apukaia, alaila, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elima, a i ole ia e hoopaiia no ma ka uku, aole nae e oi aku mamua o na dala ekolu haneri.

11. O ka mea i ike maopopo i kekahi palapala, a he palapala hoopunipuni ia, a ua hana apukaia, a ke haawi aku, a e hoolilo aku paha ia palapala na kekahi me he pepa waiwai la, a he oiaio nae ua palapala la me he palapala waiwai la ke nanaia; a ua like no ke ano me ke ano o kona helehelena, e hoopaiia oia e like me ka mea i oleloia ma ka Pauku maluna iho o keia no ke kakau apuka ana i ka palapala.

12. O ka holoi, o ka hoopau, o ka huna, a o ka hopala i kekahi palapala, nana ponoi iho paha, na hai paha, a malaila ka waiwai o kekahi kanaka e ae, a he mea e ae e waiwai ai paha, a he kuleana waiwai e ae paha, me ka manao e huna a e hoepa a e hoopoino aku i ke kino a i ka waiwai a i ke kuleana o kekahi kanaka a i kona mea paha e pono ai; a i ole ia, ua hiki no nae ke hoopoinoia a e hana inoia'i paha, alaila e hoopaiia ka mea hana pela e like me ka hoopai ana i ka mea apuka ma ka palapala i like ke ano me ia. Penei ke ano, o ka hoopau kolohe ana i ka palapala i kakauia mamua, a i haawiia, a mahope e hoopau oia, a e hoopau ana paha i ka palapala ma ka haehae ana i ke kau wahi a i kekahi apana paha.

13. O ka mea i ike a kakau kolohe aku ma ka pepa i pai hakahakaia i kakauia ka inoa malalo a ua anoe nae kana kakau ana ma na hakahaka iloko, aole i like loa me ka manao o ka mea nona ka inoa, me ka manao hoi e hoepa i mea e poino ai ka mea nona ka inoa malalo a o kekahi mea e ae paha; a i ole ia, he mea hiki no nae i ka hoepaia ka inoa o kekahi e hoopoino ai oia, o ke mea hana pela, e pili no ia ia ka hoopai ana o ka palapala apuka i like me ia ke ano. Aka, aole hiki i keia Kanawai ke hoopau ae i ke ano maoli o ia palapala, ua paa no ka mea nona ka inoa malaila. O ka mea i ike a e hoopuka kolohe aku i ua palapala la, e hoopaiia oia e like me ka hoopai ana i ka mea hoopuka i ka palapala apuka.

14. O ka hooloili ana me ka manao ino a me ka hoopunipuni i ka palapala i kakauia e ka mea nana i hooloili, a ua hoawi e ia hoi ia hai, a ua kupono nae ka hooloili ana i ka epa a i ka hoopunipuni i kekahi, he apuka no ia, a e like no kona hoopai ana me na palapala apuka i like me ia ke ano.

15. O ka mea kono a e koi a e hoomalimali hoopunipuni aku i kekahi me ka manao ino e kaha a e kakau i kona inoa, ma ka palapala, he anoe ae kana, a ua hoopunipuniia ka mea nana e kaha a

e kakau i kona inoa, he mea okoa ia i kona manao (o ka mea hana pela) e hoopaiia oia e like me ka mea hana apuka ma ka palapala i like, a o ka mea hoopuka me ka ike a me ka manao ino i ua palapala la, e hoopai like ia no e like me na mea hana i palapala apuka like me ia.

16. O kekahi Luna a na Lunakanawai paha, ua aeia ia ia ma ke Kanawai e kakau olelo hoike, a i olelo, a i ka haina malalo o ka hoohiki, a me ka manao ino a me ka wahahee, e kakau no a e hooiaio i kekahi haina, he oiaio a pau paha, ma kekahi apana paha, e pili no ia ia ka hoopai e like me ke kakau apuka ana i ka hoike, i ka haina a i ka olelo a i ka palapala i hoohikiia, a o ka hoopuka ana ia mea me ka ike a me ka manao ino, e hoopaiia oia ma ka hoopai like no.

17. O kekahi a o kekahi Luna e ae i aeia ia ia ma ke Kanawai e kakau i ka aeia mai, a i ka mea e hooiaio ai i kekahi palapala hoolilo aina, a i kekahi palapala e ae i mea e pono ai i ke kakauia a i hoikeia me he mea hoike la; a i mea paha e hooiaio like ai, o ka mea hooia wahahee me ka manao ino, ua ae ia ua palapala hoolilo aina la ma kekahi aoao, a ua hoomaopopo ia no ia imua ona, a ua oiaio; e hoopaiia oia e like me ke kakau apuka ana i ka palapala i like ke ano me ia, a o ka mea ike me ka manao ino e hoopuka i ua palapala hoike wahahee la, e hoopai like ia no ia me na palapala like me ia.

18. O kekahi o ke Kakauolelo a kekahi Ahahookolokolo, a o kekahi Luna e ae nana e malama i na palapala ku i ke Aupuni a me ka manao ino a me ka wahahee (ma ka mea maopopo) e kakau a e hooiaio i kekahi palapala, i mea e manaoia'i he kope oiaio ia o ia palapala, e pili no ia i ke Kanawai no ke kakau apuka ana i ua palapala la; a o ka mea ike me ka manao ino e hoopuka aku ia palapala wahahee oiaio ole, e hoopaiia no oia e like me kela.

19. O ka mea i hoahewaia no kekahi hala ma keia Mokuna, ina e hoahewa houia oia mahope iho no kekahi o ia mau kolohe a no na kolohe like paha me ia i hanaia mahope mai o kona hoohewa mua ana, e hoopai houia oia e like me mamua, aole e oi aku i ka hapalua o ka hoopai nui i oleloia ma ke Kanawai, no ka hala hope i hoohewa houia'i oia.

MOKUNA XXXII.

No ke dala hoopunipuni.

1. O ka hana i ke dala hoopunipuni, oia no ka hana ana i mea ano like me he dala io la ke nana'ku, ua emi nae ka waiwai iloko malalo o ke dala io ana i like ai me ka manao hoi e hoolahaia ua dala hoopunipuni la.

2. O ka mea hoemi i ke dala, ma ke oki ana, apuapu ana, houhou ana, anaanai ana pela, a me ka hana e ae e pau ai kau wahi o ke dala io, a e pakui hou mai paha i mea e ae i pani no kahi i pau ia ia; aole pakui hou, ua manao nae oia e hoolahaia ka mea i hoemiia'i ke kino a o ka waiwai paha iloko, me he mea la he dala io ia, o ka mea hana pela, ua hewa no oia i ka hana ana i dala hoopunipuni ma ke ano o keia Mokuna.

3. O ka mea pakui hou i mea e i ke dala oiaio, ma ka hana ana, wai hooluu ana, a ma ka hana e ae paha i mea e like ai ua dala nei me ke dala i oi aku ka waiwai io iloko, me ka manao e hoolahaia kela mea, me he mea la he dala io ia; ua hewa no ia ma ka hana ana i dala hoopunipuni ma ke ano o keia Mokuna.

4. O ka hoolaha ana i ke dala hoopunipuni, oia hoi ka haawi ana'ku i kekahi e hoolilo ana, a e hana ana paha i ua dala nei, me he mea la he dala oiaio ia; a i ole ia, o ke kokua ana ma ia hana me kona ike ana he dala hoopunipuni ia, oia no ka hoopuka; pela no hoi ke kuai ana, hoholo ana, a haawi ana paha me ka manao e lilo ia dala me he dala maoli la; o ka hoopuka no ia i ua dala nei.

5. O ke ano o ka Luaolelo *dala* oia hoi he dala io ma keia Kanawai, eia no, he dala goula a me ke dala maoli, a i ole ia, ina o ke goula a me ke dala maoli, oia ka nui o ka io maloko e like me ke Kanawai.

6. O ka mea hana i ke dala hoopunipuni, a i ole ia, o ka mea i hui me ka mea nana i hana, a hoopuka aku i ke dala hoopunipuni, a nana maoli paha i hana; e hoopaiia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea a make; a i ole ia, a hala paha na makahiki a ka Ahahookolokolo e manao ai he pono.

7. O ka mea i hoopuka aku i ke dala hoopunipuni; a i ole ia, ia ia paha kekahi mau apana dala hoopunipuni he umi i kekahi manawa, me kona ike pono no he dala hoopunipuni ia me ka manao e hoolaha aku me he mea la he dala oiaio ia; e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki he iwakalua: a i ole ia, e hoouku ia oia i na dala aole

nae e oi aku mamua o na dala hookahi tausani a me ka hoopaahao ia ia ma ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elima.

8. Ina he mau apana dala hoopunipuni i kekahi, malalo iho o na dala he umi, a ua maopopo no ia ia he dala hoopunipuni ia, a manao no oia e hoopuka a e hoolaha aku ia dala me he dala oiaio la; e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki he umi; a i ole ia, alaila, e hooukuia oia i na dala, aole nae e oi aku mamua o na dala elima haneri, a me ka hoopaahao ia ia ma ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elua.

9. Ina i loaa mai i kekahi ke dala hoopunipuni ma ka pololei me he dala oiaio la a me he dala maikai la, ma ke kumukuai kupono i ke Kanawai, a hoopuka aku oia i ua dala hoopunipuni la me he mea la he dala io ia; a ua ike oia he dala hoopunipuni no, e hoopaahaoia oia ma ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elima; a i ole ia, alaila, e hooukuia oia ma ke dala, aole nae e oi aku mamua o na dala hookahi tausani.

10. O ka mea hana ma ka hoohechee ma ke pai ana, hana hou ana paha, i kekahi mea hana dala hoopunipuni, me ka manao e hana i ua mea nei ma ia mea, a e ae aku paha i kekahi e hana, a e hoohana maoli paha i kekahi ma ia mea, i mea e loaa mai ai ke dala hoopunipuni, e hoopunipuni aku ai, e hoopaiia no ia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki he iwakalua, a i ole ia, e hooukuia no ma ke dala, aole nae e oi aku mamua o na dala hookahi tausani a me ka hoopaahao ia ia me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elima.

11. Ina i hoohewaia kekahi no ka hana ana i kekahi hewa i oleloia ma keia Mokuna, a mahope iho, hoohewa houia ua kanaka nei no kekahi o ia mau hewa ana i hoohewaia'i mamua, alaila e hoopai hou ia oia, aole nae e oi aku i ka hoopai mua ana a me ka hapalua hou iho o ka uku hoopai i hoopaiia'i maluna ona no ka hewa ana i hana mua'i.

MOKUNA XXXIII.

No ka laibila, a no ka hana ino ana i ka inoa maikai o kekahi.

1. Ina i hoopoino kekahi i ka inoa maikai o kekahi, ma ke pai

ana i kekahi olelo, a ma ka hoike ana paha i kekahi kii, a i kekahi mea ano like e ae paha, aole nae ma ka olelo waha, a ua lilo ia mau mea i mea e poino ai ka inoa maikai o kekahi, i mea paha e hoohilahilaia'i oia, a e hoowahawahaia'i paha, huhuia mai, henehencia mai paha, a i mea paha e hookaawaleia'i oia mai kanaka aku, he laibila no ia.

2. O ka hana ana i ka laibila, oia ke ano o ka palapala ana, pai ana paha, imi ana, hana ana, a kokua ana paha ma ia mea, me ka manao e hoolahaia ma ke akea. E like me keia, o ka hai aku i kekahi a nana i kakau, a i palapala paha i ka olelo a kekahi i olelo mai ai.

3. O ka hoolaha ana i ka laibila, oia no ka hoike ana'ku, a o ka hooholo a hoakaka ana paha ma ia mea me ka manao ino a me ka makemake e ikeia mai e kanaka, a nolaila, ua lohe io no nae na kanaka, a i ole ia o ke kokua paha malaila, a o ka lilo ana paha i kumu no ka laibila.

4. Eia ka mea e maopopo ai ka manao ino iloko o ka laibila, o ka hai wale ana i ka labila ia hai me ka manao e poino kekahi malaila. Ina hoi i hana kekahi i ka laibila me ka opu ino ole he laibila no ia.

5. I ka hookolokolo ana i kekahi no ka palapala ana a me ka hai ana paha i kekahi laibila, e hiki no i ka mea i hoopiiia ke hoike mai i ka oiaio o ka mea ana i palapala ai, a i olelo ai paha, ka mea hoi i kapaia he laibila, aole nae oia e hooponoia malaila, ke maopopo ole ma ka hookolokolo ana he manao maikai kona i kona hoolaha ana i kela olelo.

6. Elua degere o ka hana ana a me ka hoolaha ana i ka laibila, a na ke jure, a na ka Ahahookolokolo paha, a na ka Lunakanawai paha a lakou e nana i ka hana ana; a pela no, na ka Ahahookolokolo e nana i ke degere o ka hewa, ke aeia e ka mea i hoopiiia.

7. O ka mea hana a hoolaha aku paha i ka laibila ma ke degere mua, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na malama eono, a i ole ia, e hooukuia no ia i na dala aole nae e oi aku mamua o na dala elima haneri, aia i ka manao o ka Ahahookolokolo.

8. O ka mea hana a hoolaha aku i ka laibila ma ke degere alua, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o ka malama hookahi, a me ka uku no hoi aole nae e oi aku mamua o na dala he umikumamalima, aia i ka manao o ka Ahahookolokolo.

9. Ina i hana kekahi i ka laibila no ka mea make, ke maopopo he

manao ino kona malaila i kekahi mea e ola'na; a ina hoi he mea ia e poino ai ka inoa maikai, a e ino ai paha ka noho ana o ka mea e ola'na, a ua maopopo io maoli no hoi o ka manao io no ia o ka mea nana i hana i ka laibila a hoolaha aku paha, alaila e hoopaiia no ia e like me ka mea hana i ka laibila e poino ai ka mea e ola'na.

10. He mea hiki no ke hana i ka laibila no ka poehui, a no ka lahui okoa paha e hana ana ma kahi malu, e like me ka hana ana i laibila no ke kanaka hookahi a elua paha, a o ka mea hana pela he mea hewa ia i ka hana laibila.

11. E hiki no i na Aupuni a pau a me na Ahahui e hana'na ma ke Kanawai, ke palapala a pai a hoolaha aku paha me ka manao io mamuli o ka lakou hana ana i na mea e pili pono ana i ka lakou oihana ma ke Kanawai. E like me na Lunakanawai i ko lakou hookolokolo ana a me na jure i ko lakou hoike ana i na palapala hooko a lakou.

12. O ka mea hoike i kona manao ma ka hoohiki imua o ke Akua, aole i pili ka laibila ia ia no na olelo ana i hoike ai no na mea i ninauia mai ai oia, a me kona pane pono ana'ku i ka poe i ninau aku ia ia.

13. Aole no e hoopaiia kekahi no ka laibila no ka mea i palapalaia, a i paiia paha, a ua hoolahaia me ka oiaio a me ke ano kupono ma kana hana ana i ka oihana Loio, Luna, Kahu, a me ka hana no ka lehulehu ma kona hookolokolo ana, hoopii ana, koi ana no kekahi mea i hoopiiia imua o ka Ahahookolokolo jure, Luna hui e hookolokolo, Luna Aupuni, poe hui i hookohuia e ke Kanawai a me ka ae like ana paha o ka poe mea kuleana e hana ia hana.

MOKUNA XXXIV.

No ka hakaka.

1. O ka hakaka, oia no ka pepehi aku pepehi mai o na kanaka elua a keu aku paha i mea e weliweli ai na kanaka malalo o ka Moi.

2. Elua no ano o ka hakaka ana, o ka hakaka ano ino loa, a o ka hakaka aole ino loa.

3. O ka hakaka e pili ana i kekahi ano karaima nui, a i ka mikamina paha, a e hooke ana paha i ke kau Kanawai ana a me ka

hooko ana paha i ke Kanawai, a e hooke ana paha i na pono i haawiia ia hai, he hakaka ano ino loa ia. A pela no ka hakaka ana imua o ka Moi a me kona Aha, a me na Lii, me ka Poeikohoia iloko o ka Ahaolelo, a me ka Ahahookolokolo e noho ana; a iloko o ka Luakini i ka wa pule; a o ka hakaka me na mea eha; i mea e weliweli ai na kanaka malalo o ka Moi, he hakaka ano ino loa ia.

4. Ina he olelo hakaka wale no, aole ia he hakaka io; aka hoi, ina no na mea hoeha e pili ana, a o kekahi mea ano hakaka e ae paha, ua maopopo ke kumu e weliweli ai na kanaka, alaila he hakaka no ia, aole nae he hana io.

5. O ka mea komo iloko o ka hakaka ano ino loa, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na malama eono; a i ole ia, e hooukuia oia, aole nae e oi aku mamua o na dala ekolu haneri.

6. O ka mea komo iloko o ka hakaka, aole nae he ano ino loa, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao ia ia a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na malama elua; a i ole ia, e hooukuia oia, aole nae e oi aku mamua o na dala he umikumamalima.

MOKUNA XXXV.

No ka ona, hoohiki ino, kuamuamu.

1. O ka mea ona ma ke alanui paha, a ma kahi akea a ma kahi kanaka paha, no kona inu ana i kekahi wai ona mamuli o kona makemake iho, e hooukuia oia no ka hewa mua, aole e oi aku mamua o na dala eono; a ina i hoohewa hou ia oia mahope o kela hoohewa mua ana, e hoouku hou ia oia, aole nae e oi aku mamua o na dala he umikumamalua, oia ka pau o ka pii ana o ka uku; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na malama ekolu. Ina nae e hoopii ole ia a hala na malama eono, aole no e hoopaiia kekahi no kela ona ana.

2. O ka mea hoohiki ino i ka inoa hoano o ke Akua, ma kona hoole ana ia ia, hailiili ana ia ia, hoohewa ana ia ia, a me kana hana, a me kona Aupuni paha, a me kona hookolokolo ana i ko ke ao nei i ka la nui mahope, a ma kona kuamuamu ana ia Iesu Kristo, a i ka Uhane Hemolele paha, a ma ka olelo hoino paha i ka olelo Hemolele a ke Akua i paiia iloko o ka Baibala, a me ka hoike aku i ka olelo Hemolele i mea e hoowahawahaia mai ai, a e hoo-

heneheneia'i paha, o ka mea hana i keia mau mea, he kue no ia i ka malu o keia Aupuni, a e pono e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o ka makahiki hookahi; a i ole ia, alaila e hooukuia oia ma ke dala, aole nae e oi aku mamua o na dala hookahi haneri.

3. O ka mea i nui ae, a ua loaa ia ia ka noonoo a hoohiki ino a kuamuamu paha, e hooukuia oia mai ke dala hookahi a hiki i ke ono; aole nae e hookolokoloia kekahi no ka hewa e like me keia, ke ole e hoomakaia iloko o na la he kanakolu mahope iho o kana hana hewa ana.

MOKUNA XXXVI.

No ka hoohaunaele ana i na halawai pule, a me ka la sabati.

1. O ka mea hoohaunaele kumu ole i ke anaina pule, a i ka halawai hoomana i ke Akua paha, ina paha maloko, a ina paha mawaho o ua anaina nei, ina hoi ma ka la Sabati a i ka la e ae paha, e hoopaahaoia oia me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na la he kanakolu; a i ole ia, e uku no oia i ke Kanawai, aole nae e oi aku mamua o na dala he umikumamalima.

2. He la kapu ka la Sabati. Ua hookapuia na hana maoli a me na hana lealea e ae a pau ma ia la; a o ka mea hale paahana, hale kuai, hale papaa, hamama ia la; a o ka mea hana i kekahi hana maoli, o na hana pilikia maoli a me na hana ku i ke aloha wale no koe, a o ka mea hele i kahi hula; i kahi hana lealea ma ke akea, i ka hoike a me ka ahaaina paha ma ke akea, a hana ma kekahi mau mea paani, olioli, mele, lealea i ka la Sabati, e hooukuia oia aole e oi aku mamua o na dala he umi.

3. O ka mea hale hotele, hale hookipa, hale ahaaina, hale maika, hale biliode, hale kuai liilii i ka rama a he mea e ae paha, a he hale kona e hookipa wale ana i ka lehulehu, a hookipa hoi ma kona hale i na kanaka e ae i ka la Sabati; aole nae o ka poe hele, poe malihini a me ka poe maa i ke kipa ana ma kona hale; a i ole ia, ua ae aku paha oia i kekahi poe e noho ma kona hale i ka la Sabati, a iloko o kekahi hale a i kekahi wahi paha, a i kekahi hale e ae paha e pili ana ilaila, a e inu ana, a e paani ana, a e noho wale ana paha; a e hana ana paha i kekahi hana maoli, e hooukuia oia, aole e oi aku mamua o na dala he umi no kela kanaka keia kaka i hookipaia e ia pela, a i aeia paha e noho me ia; a o ka mea

e noho ana pela e inu ana, e hooukuia oia aole e oi aku mamua o na dala elima.

4. Aole pono i kekahi ke kena aku a hooko aku paha i kekahi palapala pili i ka hewa kiwila i ka la Sabati, ina hana kekahi pela, ua lilo kana hana ana i mea ole.

5. Na ka Ilamuku a na na Luna Makai a me na Makai a pau, e ninau a e hai ae i na hana a pau i kue i ke Kanawai, a e hooko no mamuli o ka lakou hai ana ke oiaio.

6. O ka la o ka Haku ma keia Kanawai, oia no ka la mua o ka hebedoma, mai ka like a like o ka po mamua ae, a hiki i ka like a like o ka po mahope iho o ia la.

MOKUNA XXXVII.

No na mea ino wale.

1. O ka mea e poino ai ke kino a me ke ola o na kanaka; a o ka hana ana paha i kekahi mea e ino ai, a e hoopailua'i, a e eha'i paha ka naau, a e poino ai ka lehulehu, a he mea kupono ole i ka maemae a me ka noho pono ana; o ka mea hoi e ino ai ka pono a me ka pololei a me ka malu, a e ino ai hoi ka hana maikai ana a na kanaka, ma ke ano kupono ole i ke Kanawai, he mau mea ino wale no ia.

E like me keia, o ka hana ana i kekahi Oihana, kokoke i kahi e noho ai kekahi, a o kahi e noho nui ana o na kanaka paha, a ma kahi kokoke i ke alanui paha kahi e hele nui ai na kanaka, a e akoakoa nui ai ka lehulehu, e like me ka hale kula, hale pule, a me kahi e ae i akoakoa'i ka lehulehu me ka pono no, a ua poino lakou no ua oihana nei, no ka makani ino malaila mai paha, no ka mahu pilau paha olaila, no na mea manaonao a me na mea pakui a me na mea hoopailua ke nana aku a me ka walaau pono ole ke hoomanawanui, a me na mea e kulikuli ai hoi.

Eia kekahi, ma ka hoolaha ana i ka mai puupuu lele, a me na mai lele e ae a pau, ma ka halihali ana mai i kekahi kanaka mai lele ma ke alanui, kahi e hele nui ai na kanaka, a ma na ala e ae paha; o ka malama ana i ka hale hookipa mai, a ua poino ka poe noho koke ana a me ka poe hele ma ke alanui kokoke i ua hale mai nei.

Eia kekahi. O ka hana ana, a waiho ana paha i ka pauda ma

kahi kokoke i na kanaka he lehulehu, me ka ae ole o ke Kanawai e hana pela; a o ka hana ana a me ka waiho ana paha i ka pauda ma kekahi ano e ae, aole i aeia e ke Kanawai.

Eia kekahi. O ka walaau ino i ka po.

O ka malama i na holoholona kolohe hoohaunaele i ka poe kokoke i ka po.

O ka hookuu wale i na holoholona hihiu huhu e hele wale.

O ka malama i ka hale moekolohe.

O ka hana ana i na hana ano moekolohe ma ke akea, a me ka hoike ana i na wahi huna o ke kanaka.

O ka malama ana i ka hale piliwaiwai.

O ka malama ana i ka hale hoohaunaele, e ino ai ka noho ana o kanaka ma ia wahi.

2. O ka lilo ana o kekahi i kumu no kekahi makau wale kumu ole, a no kekahi mea ino uuku paha, aole ia he mea ino wale, na ke jure, a na ka Ahahookolokolo, a na ka Lunakanawai e nana i ka nui a me ka uuku o ka poino makaila, a maopopo he mea ino wale ia, a he mea ino ole paha.

3. Ina he lehulehu na kanaka kokoke ma kekahi mea ino wale, i oleloia he mea ino wale, a he hapa ka poe i kaumaha ka manao no ia mea, no ko lakou ano e, a no ko lakou mai paha, a he lehulehu wale ka poe oluolu, alaila, aole ia he mea ino wale.

Me keia. O ka hale kui keleawe; a ua hapa ka poe pilikia no ke kani ana o na mea kani o ka hale kui keleawe, a o ka nui o kanaka e kokoke ana, he oluolu no nae i ua kani nei.

4. O ka hoopilikia ana i ke alanui, i ke kowa, komo awa, a i ke awa paha, a i ke kahawai kahi e holo ai na waa paha, a me kekahi o na lehulehu, he mea ino wale no ia.

Me keia. O ka eli ana i ka auwai, hoomoe ana i ka pauku laau, hana ana i puka, a me ka waiho ana paha i kekahi mea keakea ma ke alanui.

Eia kekahi. O ka waiho i na kaa a me na mea kauo e ae ma ke alanui a huliu, pono ole.

Eia kekahi. O ka hoolilo ana i ke alanui i waihona laau, a i hale papa, a i wahi kaulai ili.

Eia kekahi. O ka hana ana a me ka malama ana paha i kekahi hale, a he pa paha a he mea e ae paha, ma kahi alanui, ma kahi e ae paha, no ka lehulehu.

Eia kekahi. O ka hookahe wale ana i ka wai ma ke alanui.

Eia kekahi. O ka hooholo wale ana i kekahi mea kauo ma ke alanui me ka hawawa; a o ka hooholo ana paha i kekahi mau ho-

loholona hihiu laka ole ma ke alanui, e poino ai ke ola o na kanaka.

Eia kekahi. O ka hikii ana i na lio a me na holoholona e ae ma ke alanui o na kulanakauhale e ai ai. O na holoholona hele wale iho ma na alanui e poino ai o hai.

5. O ka hana i kekahi mau mea ma ke alanui ma ke ano kupono, aole ia he mea ino wale.

Me keia. O ka hoolei ana i ka wahie ma ke alanui ma kahi kokoke i ka hale, ke ole e paapu pono ole ke alanui malaila; aole hoi i waiho loihi pono ole malaila.

6. O ke kipu ana, hoolele ana i ke ahi iluna, hoopahupahu pauda, a me na hana e ae me ke ahi, ma ke alanui a ma kahi kokoke paha i ke ala a me kahi akoakoa no ka lehulehu; a ma kahi kokoke i ko hai hale; a i ole ia, o ka hana ana ia mau mea, a ua kaumaha ka manao o kekahi poe no ia mau hana, a ua ane poino paha lakou malaila; a i ole ia, ina paha he mau mea ia e poino ai ka waiwai o kekahi poe, he mea ino wale ia, ke ole ae ia keia kani ana a me keia hoolele ahi ana e ke Kiaaina; a ina aole oia malaila, i ka Lunakanawai hoomalu no e like me kona ae ana.

7. O ka lawe ana mai, pai ana, hoolaha ana, haawi ana e kuai, haawi lilo ole ana i kekahi, hoike ana ma ke akea a e lawe ana paha iloko o kekahi ohana, kula paha, a me kahi i aoia'i, i ke kii, i ka palapala, pepa, a me na mea e ae me ka olelo hilahila, kii hilahila, kii henehene, e hoike ana i na mea e hilahila ai, a he mau mea ia e hewa'i ka poe opiopio, a o kela mea keia mea paha, a i ole ia, o ke kuai ana, loaa ana mai, lawe ana, a e malama ana i kekahi kii o ia ano, buke, pepa, a me na mea e ae me ka manao e kuai, hoolaha, haawi lilo ole ia hai, a hoikeike aku paha ia mea, a lawe paha iloko o kekahi ohana, kula, a me kahi i aoia'i, he mea ino wale ia.

8. Elua degere o na hewa ino wale, a na ke jure e imi i ke degere kupono i ka hewa; a i ole ia, na ka Ahahookolokolo, a na ka Lunakanawai paha, nana e hookolokolo e like me na mea i hanaia. A pela no, ina e aeia ka hewa, na ka Ahahookolokolo nana i hana, e imi a hooholo ma ke degere kupono i ka hewa.

9. O ka mea i hewa no kana hana ana i na mea ino wale ma ke degere mua, ina maopopo ole ka uku no ia hewa ma ke Kanawai, e hoopaahaoia oia, a me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na malama eono; a i ole ia, e hooukuia oia i na dala, aole e oi aku mamua o na haneri dala elima.

10. O ka mea hana i ka mea ino wale ma ke degere elua, a ua maopopo ole ma ke Kanawai ka uku no ia hewa, e hoopaahaoia oia a me ka hana i ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na malama

elua; a i ole ia, e hooukuia oia, aole e oi aku mamua o na dala he iwakaluakumamalima.

11. O ka hoolimalima i ka hale o kekahi, a hoolilo oia i ua hale nei i hale moekolohe, hookamakama, alaila ina makemake ka mea nona ponoi ka hale, e hoopau i ka palapala hoolimalima, a e hoolilo i kela hoolimalima i mea ole, alaila e pau no, aole paa; a e hiki no i ka mea nona ponoi ka hale, ke koi aku e hoihoiia mai ka hale nona, e like me he mea la ua hala ka manawa hoolimalima, a e uku mai no ka mea nana i hoolimalima no ua hale nei no ka manawa i pau ai i oleloia ma ka palapala hoolimalima.

12. E hiki no i na Lunakanawai hoomalu kulanakauhale a pau, a me na Lunakanawai apana a pau ke haawi i palapala huli i na buke, pepa, kii, a me na mea e ae a pau me ka mea hilahila maluna iho, a he mau mea ia e ino ai ka poe opiopio; a o na mea a pau o ia ano i loaa mai i kekahi Luna Aupuni ma kana imi ana mamuli o ia palapala huli, a loaa paha ia ia ma ka mea e ae, e malama pono oia ia mau mea a pau; a pau ka manawa e hoike ai ma ka hookolokolo ana, a mahope iho olaila, e pau ua mau mea la i ka haehaeia mamuli o ke kauoha o ka Ahahookolokolo nana i hana.

MOKUNA XXXVIII.

No ka poe aea a me ka poe haukae.

1. O ka mea ikaika kupono i ka hana, a aea wale ma kela wahi keia wahi, e noi wale ana i ai nana, a i waiwai paha nona a me ko ka hale ona; a i ole ia, o ka mea nele paha i ke ola ole a noho palaualelo, e ai ana i ka hai ai; a o ka mea aea wale, aole hoi pololei kana olelo nona iho, e hiki no ke hoopaiia oia a e laweia imua o ka Lunakanawai hoomalu kulanakauhale, a imua o ka Lunakanawai apana paha, a na lakou e hoopaa ia ia iloko o ka hale paahao hana no ia apana paha, e oki pohaku paha a ma ka hana Aupuni e ae paha e pono ai ua apana nei kahi i hopuia'i ua mea aea wale la, aole nae e oi mamua o na malama eono; a i ole ia, e hiki no i ka Lunakanawai nana i hana ke hoopaa i kela kanaka ma ka palapala hoopaa me ka hoohiki e noho me kekahi kanaka mahiai, a me kekahi paahana paha ma keia Pae Aina, aole nae e oi aku mamua o ka makahiki hookahi. O ka uku i loaa mai no keia palaualelo i hoopaaia, i elua hapakolu e lilo ia ia a hookahi hapakolu e lilo i ke Aupuni. A ina i hana ole ua palaualelo nei i kana hana ma ke ano kupono, e hiki no i kona haku ke hoopai pono ia ia, e like me

ka olelo a ka Lunakanawai o ka Apana kahi ona i noho ai, a i kauoha'i.

2. O ka mea ua maopopo ole kana hana, a ua imi i kona ola ma ka piliwaiwai:

O ka mea imi waiwai ma ka hoopunipuni, a ma ka hoomanamana, a ma ka hoopiopio, a o ka mea wanana wahahee ma ka poino a me ka pomaikai o kanaka a me kahi e waiho ai ka waiwai aihue:

O ka mea pule anaana, a olelo hoi "aia i kana pule ka make a m[illegible] e [illegible] o [illegible] naka:"

O ka wahine lilo loa i ka hookamakama:

O ka mea ano moekolohe, a makaleho paha ma kana olelo ana, a me ka noho ana:

O ka mea ona mau:

O ka mea ano hoonaukiuki ma ke Kanawai:

O ka mea malama i ka hale hookamakama:

O ka mea haalele wale i kana hana, hoomaunauna i ka waiwai loaa, aole hoi imi i ola no ko ka hale ona:

O ka mea ano hoopoino ia hai, a noho haukae, no kona hoohaunaele ana, imi ole i ka maluhia hele ana me na mea hoeha ino e pili ana ia ia, hai ana i na olelo hooweliweli a me na mea ano like:

O ka mea paani pepa, lulu, kuhelemai, a me na mea paani lealea e ae, e pili waiwai ai a o ka mea noho wale, a haukae wale e ae:

E hiki no ke hopuia kela mea keia mea o lakou, a e laweia i na Lunakanawai hoomalu kulanakauhale, a me na Lunakanawai Apana a pau, a e hahaoia lakou iloko o ka halepaahao, papu, hale hana no na lawehala, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo a o ka Lunakanawai paha, e paa malaila malalo o na Kanawai o ua wahi paa nei, aole nae e oi aku mamua o na malama eono:

Aka hoi, ina i haawi ka mea i hoopiiia i palapala hoomalu i ke Aupuni, e uku i kekahi dala, oia a o kona hope paha, i aeia e ka Ahahookolokolo, a e ka Lunakanawai paha nana e hookolokolo ia ia, ke hana hou oia i ka hewa ona i hoopaiia'i oia mamua iloko o ka manawa a ka Ahahookolokolo a o ka Lunakanawai paha i olelo ai, aole emi malalo o na malama eono, aole hoi e oi aku mamua o na makahiki elua, alaila e hookuuia oia.

3. Ina he mea opiopio ka mea i hoopiiia, a he wahine mea kane paha, alaila e hiki no i kekahi mea e ke hoohiki i hope nona.

MOKUNA XXXIX.

No na anaina hoohaunaele a me na aha kue i ke Kanawai.

1. Ina i halawai akoakoa pu ekolu a keu paha ma ko lakou manao iho, ma ke ano hoohaunaele, walaau ino, a me ka hana ku i ka hooweliweli ia hai, he aha halawai kue ia i ke Kanawai ma ke ano o keia Mokuna.

2. O ke anaina hoohaunaele, oia ka halawai ana o na kanaka ekolu a keu, e huipu e nana i kekahi mea e weliweli ai me ka manao uwauwa me ka ikaika.

3. O ka olelo hooweliweli a me ka hana ku i ka hooweliweli, a me ka hoike ana i na mea hoeha, a me na mea e ae e weliweli ai o hai, he mau mea ia e maopopo ai ke ano o kekahi mau anaina kue.

4. O ka huipu ana me kekahi aha hoohaunaele ikaika, a me kekahi hana pili malaila paha e weliweli ai o hai, he aha hoohaunaele no ia, aole nae i hui ko lakou manao mamua e hoohaunaele. E like me keia; Ina hele kekahi poe i kekahi mea e hoike ana imua o ka lehulehu, a malaila hui ko lakou manao e hoohaunaele me ka ikaika ma ke ano hooweliweli; a i ole ia, hui paha ko lakou manao e hana i kekahi hana, a i kekahi mau hana paha i ku i ka hoohaunaele e weliweli ai i hanaia e lakou, a e kekahi o lakou paha, he aha hoohaunaele no ia.

5. Ina i halawai pu kekahi poe, aole nae i manao mua lakou e hoohaunaele me ke kue i ke Kanawai, aole hoi i ano kue ka lakou hana ana, a ua haunaele no nae, he hewa no ia i ke Kanawai. Eia ka mea e maopopo ai ka haunaele, o ke ano hooweliweli o ka hana ana me ka pono nae o ka halawai ana ma ke Kanawai a me ka pono hoi o ka hana a lakou i akoakoa ai, ke hanaia ma ke ano maikai.

6. O ka poe hele i kahi halawai hoohaunaele kue i ke Kanawai, a ua kokua ma ia hana, ua paipai aku, ua ae aku, ua hookonokono a koi aku paha ma ka olelo a ma ka hana ana paha, ma ke kuhikuhi ana, a ma ka hana e ae paha, ua huipu no lakou ma ia hana, a ua like pu no me ka poe hoohaunaele maoli.

7. Ina i kauohaia kekahi aha hoohaunaele e hoi, e kekahi Luna i hookohu pono ia e ke Kanawai, alaila o ka mea hoolohe a hoi ole me ka noho pu me ka poe hoopaakiki e hoohaunaele mahope iho o ia kauoha ana, ke noho ole nae oia i mea hoomalu, e manao ia no, oia kekahi i huipu me kela anaina hoohaunaele kue i ke Kanawai.

8. O kela mea keia mea i huipui iloko o ka anaina kue i ke Kanawai, e manaoia lakou, ua lohe no i ke kauoha a ka Luna kupono i kauoha'i e hoi nui.

9. O ka mea huipu me ke anaina hoohaunaele, me ka manao e wawahi hale, uapo, a i kekahi mea ano like e ae; a i ole ia, ua huipu paha lakou me ka manao e hana ino i kekahi moku, a i na mea iloko o ka hale paha, lole, ukana, e hoopaiia no lakou ma ka hoopaahaoia ma ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku i na makahiki elua; a i ole ia, e hoopaiia no ma ka uku, aole nae e oi aku mamua o na dala elima haneri; a e uku hou no hoi oia no' ke poho a pau loa i poho a i poino no kela hana ana.

10. O ka mea i komo iloko o ka Ahahoohaunaele kue i ke Kanawai, he mea nae ia e poino ai ke ola a me ke kino a me ka pono o kekahi; a ina paha i komo iloko o ka aha hoohaunaele kue i ke Kanawai i like ole me ka mea i oleloia ma ka pauku maluna iho, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao ma ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku i na makahiki elima; a i ole ia e hooukuia no ia i na dala aole e oi aku i ke tausani hookahi.

11. Ina he aha hoohaunaele ma kekahi kulanakauhale a ma kekahi apana paha, alaila na ke Kiaaina ke noho oia malaila, a me na Lunakanawai e noho ana malaila, a na ka Ilamuku, Luna Makai, a me kona mau hope, a na ka Luna Makai o ke kulanakauhale apana paha, na lakou e hele iwaena o kela anaina, a e hookokoke pono aku ia lakou, a ma ka inoa o ka Moi e kauoha aku ai lakou i kela aha, e pau ka haunaele a e hoi koke me ka maluhia; a ina i hoi ole lakou e like me ia olelo, alaila na kela poe Luna a pau i oleloia maluna e kena ae i na kanaka a pau malaila e kokua, e hopu a e hoopaa i kela poe akoakoa kue i ke Kanawai i hanaia e lakou e like me ke Kanawai.

12. Ina i kauohaia kekahi aha hoohaunaele ma ke ano kue i ke Kanawai, e ke Kiaaina, Ilamuku, Luna Makai, hope Luna Makai o ke kulanakauhale, a o ka Apana paha, a hoole ua aha la, aole e hoi, alaila e hiki no i na Luna elua o na Luna i oleloia maluna, ke koi aku i na kanaka he nui a kupono i makaukau i na mea eha, a me na mea e ae e like me ke ano o ka pilikia, a e hana aku e like me ko laua manao e pau ai kela aha kue i ke Kanawai, aha kipikipi paha, aha walaau paha, e hopuia a e hoopaaia lakou i hanaia e like me ke Kanawai.

13. Ina i hoomakaukau ia na koa e hoopuehu i kekahi aha hoohaunaele a i kekahi aha kue i ke Kanawai paha, e hoolohe na koa nana e kinai a e hopu paha i kela poe hoohaunaele i ke Kiaaina, i ka Ilamuku, Luna Makai o ka Mokupuni, Luna Makai o ke kulanakauhale paha, a me na kauoha i kauohaia mai ai lakou mahope

o ko lakou akoakoa ana ma kahi hoohaunaele, e na Luna elua i oleloia ma ka Pauku maluna iho.

14. Ina i eha a make loa paha kekahi kanaka no ka hooikaika ana o na Luna elua a keu aku paha i oleloia maluna i ka hooikaika ana mamuli o ka lakou kauoha e hoopuehu a e hoopau i ka haunaele, a i ka hopu ana paha i ka poe hoohaunaele, a i ka poe hoopupu a hoi ole; alaila ua kaawale na Lunakanawai a me na Luna e ae a pau e hana ana malalo o lakou, aole lakou e hihia ma ke Kanawai; a ina hoi i eha a make loa paha kekahi Lunakanawai a Luna e ae paha i hana malalo o lakou, alaila ua pili ia hewa i ka poe a pau e hoohaunaele ana, a me na kanaka a pau i kenaia e kokua a hoole i ke kokua i na Luna i oleloia maluna; e kau no maluna o lakou a pau ia hewa.

MOKUNA XL.

No ka pili waiwai.

1. O ka mea piliwaiwai me ka pepa a me ka mea e ae, a ua loaa mai a ua lilo aku paha kona dala a me ka waiwai e ae malaila, ua hewa no ia no ka piliwaiwai ana.

2. Elua no degere o ka piliwaiwai, e like me keia; o ka piliwaiwai i ka la Sabati, a ina i loaa mai a lilo aku paha na dala he iwakalua kumamalima a keu aku paha; a i ole ia, o ka waiwai paha i like me ia ka nui; oia ka piliwaiwai ma ke degere mua; a o na piliwaiwa e ae a pau loa, ma ke degere elua no ia.

3. O ka mea i hoohewaia no ka piliwaiwai ma ke degere mua, e hooukuia oia aole nae e oi aku mamua o ka paumi ana o ke dala a me ka mea e ae i loaa mai a i lilo aku paha; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na la he kanaono.

4. O ka mea i hoohewaia no ka piliwaiwai ana ma ke degere alua, e hooukuia oia i na dala aole e oi aku i ke kanalima, a me ka hoopaahao ma ka hana oolea aole e oi aku i na la he kanakolu.

5. O ka mea piliwaiwai me kekahi ma ka pepa a ma ka piliwaiwai e ae paha a me ka mea pili kakalalo, a ua lilo aku kekahi dala a me kekahi waiwai e ae, a ua haawi aku no i ke dala a me ka waiwai e ae no ke eo ana, e hiki no ia ia ke hoopii a e koi aku ma ke Kanawai i hoihoi ia mai ai ke dala a me ka waiwai e ae i eo aku i ka piliwaiwai ana.

6. Ina aole koi aku ka mea nana ke dala a me ka waiwai paha i eo aku, iloko o na malama ekolu i na dala a i ka waiwai paha i mea e hoihoi ia mai ai me ka ohumu ole a me ka oiaio, alaila e hiki no i na makai a pau, a me na Luna e ae, a me na kanaka e ae hoi, ke hoopii a ke koi aku na ke Kanawai i na dala a me ka waiwai a loaa papakolu mai ke dala a me ka waiwai i eo ai, a me ke koina kekahi; a o ka hapalua o kela dala a me ka waiwai i loaa mai e lilo no ia i ka mea nana i hoopii a ko, a e lilo kekahi hapalua no ke Aupuni no na kula.

7. O na palapala aie a pau, na bila aie, na palapala hoomalu, na palapala moraki a me na palapala hoomalu e ae, a me na palapala hoolilo a pau, e hoohiki ana e uku aku i ke dala a i ka waiwai e ae paha i eo aku ma ka piliwaiwai pepa, a me ka piliwaiwai e ae paha, a ma ka pili kakalalo paha, a e hoohiki ana e hoihoi wale aku i kekahi dala a waiwai paha i haawiia i mea piliwaiwai, a i mea pili kakalalo paha, i kekahi kanaka piliwaiwai i ka manawa e piliwaiwai ana, a e pili kakalalo ana, e lilo no ia mau palapala a pau i mea ole, aole no e ko ana, kela haawi ana i ka poe nona na inoa i ko i ka piliwaiwai ana, a me na mea a pau; koe nae ka poe mea kuleana oiaio maoli malalo o na mea nona ka palapala, oia hoi ka poe ike ole i ke kumu maoli o keia mau palapala aie a me ka hoohiki ana e kue i ke Kanawai; a ina i lilo kekahi palapala moraki aina, a me ka palapala hoolilo aina e ae paha i mea ole, e like me keia Kanawai, alaila ua paa loa ia aina i ka mea nona ke kuleana, ke ole e haawiia ua moraki nei, a me ua palapala hoolilo nei, me he mea la ua make ka mea nana i haawi; a o na palapala hoolilo a pau e hoole ana, aole e hoihoiia ua mau aina la i ka mea nona ke kuleana, ke ole ka moraki, he mau palapala hewa wale no ia a me ka pono ole, a e lilo no i mea ole.

8. Ma ke koi ana o kekahi ma ke Kanawai e hoihoi ia mai ke dala a me ka waiwai e ae i eo aku a lilo i ka piliwaiwai ana, e like me ka olelo o ka Pauku elima o keia Mokuna, e hiki no i ka mea hoopii a me ka mea hoopiiia ke ku i hoike no ia hihia, aole hoi mea e ae e pakele i ka hoike no ia mea, o na aoao kuleana wale no, ke hookolokoloia kekahi no ka hana kue i keia Kanawai no ka piliwaiwai, no kana olelo ana ua piliwaiwai pu, a ua pili kakalalo paha; aole nae e lilo ka olelo a keia hoike i kumu e hoohewaia'i oia no kona hoike ana ke hookolokoloia no kekahi hana kue i na Pauku o keia Kanawai maluna iho.

MOKUNA XLI.

No ka walaau i ka po.

1. Ua hookapuia na walaau a pau i ka po o ka mea walaau a me ka mea olioli mele me ka leo nui, mahope o ka napoo ana o ka la; a i ole ia, o ka mea e hoohaunaele i ka po me kekahi walaau ano e ae maloko o kekahi kauhale, a me na wahi e ae o keia Aupuni, a he kumu ole no kela walaau ana, e hopu kokeia no ia e ka Makai a e na makai paha, a maopopo kona hewa, e hooukuia oia i na dala aole e oi aku mamua o na dala he umi.

MOKUNA XLII.

No ke kinai ana i na mea ona a me ka hana ana i na wai ona e ae.

1. O ka mea haawi wale a kuai aku a imi a loaa i kekahi kanaka maoli o keia Aupuni kekahi wai ona a me ka mea ona e ae paha, e hooukuia no ia, aole e oi aku mamua o na haneri dala elua, a ina i kaa ole keia uku, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki elua.

2. O ka mea hana i kekahi wai ikaika a me kekahi mea e ae e ona'i, i mea kuai aku, e hooukuia no ia, aole e oi aku i na dala elima haneri, a ina kaa ole ia uku, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki elua.

3. Ina e kuai aku a haawi aku paha ka mea hale ahaaina, hale kuai, hale kuai liilii, i ka rama a me kekahi mea ona e ae i loaa ole ia ia ka palapala ae, i kekahi kanaka e ae, aole i oleloia ma ka Pauku mua maluna iho, i kekahi wai ikaika, e hooukuia oia, aole e oi aku i na dala elua haneri; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na makahiki elua.

MOKUNA XLIII.

No ka malama i na hale hana ano ino.

1. O ka mea malama i ka hale hana ano ino, a ua hoakaka ole ia ka

uku no kona hewa ma kekahi Kanawai e ae, e hoookuia oia, aole e aku i na dala hookahi kaneri: a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na malama eono.

2. Eia ke ano o na hale hana ano ino ma keia Kanawai; penei,

O na hale hookamakama:

O na hale hana i na mea ano hilahila, kahi e hoikeia'i na hana pono ole ke nana aku:

O na hale kuai i na wai ona me ka palapala ae ole:

O na hale piliwaiwai:

3. Ina i hookawaleia ke kau wahi o kekahi hale no kekahi o keia mau hana ino, i oleloia maluna iho, he hale hana ano ino no ia ma ke ano o keia Kanawai.

4. E hoopai pu ia ka wahine me ke kane ke malama laua i ka hale hookamakama.

MOKUNA XLIV.

No na ofeni i hanaia ma ka moana, a maluna o na wai.

1. O ka mea pepehi kanaka, a pue wahine paha a hoeha aku paha i kekahi ma ka moku me ka hae Hawaii ma ka moana, me ka manao ino, a i ole o oia ke hope o kela eha ana, ma ka moana paha, mauka paha, e hoopaia oia i ka make.

2. O ka mea lawe ola wale no ma ka moku me ka hae Hawaii ma ka moana, e hoopaahaoia oia me ka hana i ka hana oolea a make; a i ole ia, a hala paha kekahi mau makahiki e like me ka manao o ka Ahahoo'olokelo.

3. O ka mea kii mai i kekahi moku o ke Aupuni Hawaii ma ka moana ma ke ano hoopuiwa a me ka ikaika paha, me ka manao ino e hao ia ia, e e lawe wale aku i ke dala a me ka ukana maluna iho, a ua pili na moku nei i kekahi kanaka Hawaii, a i kekahi kanaka e ae paha, e hoookuia no oia i na dala aole e oi aku mamua o ke tausani hookahi, a me ka hoopaahao ia ia ma ka hana oolea, aole nae e oi aku i na makahiki he umi.

4. O ka mea komo iloko o kekahi moku a i kekahi mea ano moku paha, a wawahi me ka manao e pepehi kanaka, powa, aihue, pue wahine, a hana i kekahi feloni e ae paha, a i ka mea ma ka

moana a ma kekahi kowa, awa, muliwai, kahawai, wahi ku moku, a me na wahi e ae o ia ano, iloko o keia Aupuni, e oki aku, hana ino a moku paha i na kaula, kaula heleuma, kaula mono, a mea e ae paha e paa ai, a me ka heleuma e pili ana i kekahi moku, a me kekahi mea e ae o ia ano, e hooukuia no oia, aole e oi aku mamua o na dala hookahi tausani. a me ka hoopaahaoia ma ka hana oolea aole e oi aku i na makahiki elima.

5. O ka mea ma ka moana, kuai, a lawe paha, huna paha, a kokua paha i ka huna ana, i ke dala a i ka waiwai, a i kekahi mea e ae paha i aihueia, a ua laweia ma ke ano feloni mai kekahi kanaka aku, me kona ike ana, ua laweia pela ma ke ano aihue, e hooukuia oia i ke dala, aole e oi aku mamua o ke tausani dala hookahi, a me ka hoopaahao ia ia aole e oi aku mamua o na makahiki ekolu.

6. O ka mea powa, aihue, a hoopoho paha i ke dala a i ka waiwai paha, a me ka mea e ae, o kekahi moku a me kekahi mea o ia ano, e lana ana maluna o ka wai, a ua pilikia, ua ili, ua lilo ma ka moana, a ma ke akoakoa, ma kahawai, kapa muliwai, a ma ka pohaku o ka moana paha, a o ka mea keakea me kona makemake, i kekahi kanaka e hoopakele aku i kona oki, a i ua moku pilikia nei paha no ka ili ana; a o ka mea kau aku i kekahi kukui malamalama hoopunipuni, a kinai paha i kekahi kukui oiaio, me ka manao i mea e pilikia'i a e poino ai kekahi moku, a o kekahi mea ano moku paha e lana'na ma ka moana, a ili oia a nahaha, a nahaha ole paha, ua loaa nae ka poino a me ke poho, alaila e hooukuia oia, aole e oi aku mamua o na dala elima tausani, a e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na makahiki he umi.

7. O ka mea hoolei aku, puhi i ke ahi, a ma ka hana e ae paha, hoopau i kekahi moku Hawaii me ka hae Hawaii, me ka manao ino a me ka makemake e hana pela ma ke moana, aole nae oia ka ona o ua moku nei; a i ole ia, oia nae ke kumu o ka lilo ana a me ka wela ana o ua moku nei i ke ahi, alaila e hoopaiia oia i ka make; a i ole ia, e hoopaahaoia oia a make. a i kekahi mau makahiki paha a ka Ahahookolokolo e manao ai e like me ke ano o kona hewa.

8. Ina i hooili aku kekahi ona o ka moku, a o ka ona paha o kekahi hapa o ka moku paha me ka hae Hawaii e kau ana, e like me ke Kanawai ma ka moana me ka manao ino, puhi paha i ua moku nei i ke ahi, hoopoho ia ia ma ka hana e ae paha, a lilo paha oia i kumu no keia hoolei ana, me ka manao e hoopoho i ka waiwai o kekahi ona o ua moku nei, a i ka waiwai a kekahi mea nona ka ukana maluna, a e hoopoho paha i ka mea nona ka palapala hoomalu i ua moku nei, a me kona ukana paha; e hoopaiia oia i ka make; a i ole ia, e hoopaahaoia oia a make, a hala paha kekahi mau makahiki.

9. Ina o kekahi ona o ka moku, a ina aole oia ka ona, ua puhi nae oia i kekahi moku i ke ahi, a ma ka hana e ae paha, wawahi paha i ua moku nei, a hana paha i kekahi hana e pili ana ilaila, iloko o kekahi awa, kowa, kaikuono a ma kahi e ae paha iloko o keia Aupuni; a o ka mea kiola wale aku i kekahi moku ma ke kai, a e hoonahaha paha ma ke akoakoa ma kahakai, a ma ka pohaku ma kahi papau paha, a ma kahi e ae iloko o keia Aupuni; e hoopaahaoia no oia a make, a i kekahi mau makahiki paha, e like me ka nui a me ke ino o kona hewa.

10. Ina i lawe wale kekahi luna o ka moku Hawaii i ka oihana a ke Kapena, a i ka oihana a kekahi luna moku e ae o ka moku, a hoopau i kona noho ana, ma ke ano kue i ke Kanawai, me ka ikaika me ka manao ino, me ka olelo hooweliweli paha, a ma ka hana e ae paha; a ina keakea kekahi luina i ke Kapena a me na luna moku e ae paha, i ka lakou hana ana mamuli o ke Kanawai, a haawi wale aku paha i ka lakou oihana i kekahi mea kohu ole ma ke Kanawai, he kipi no keia, a me ka mokuahana, a e hooukuia oia i na dala aole e oi aku mamua o na tausani elua, a e hoopaahaoia no hoi oia ma ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na makahiki he umi, aia no i ke ano o kona hewa.

11. Ina i hana kekahi luina o kekahi moku Hawaii i ke kipi a i ka mokuahana paha maluna o kekahi moku ma ka moana, a ma kahi e ae iloko o keia Aupuni; a ohumu paha kekahi poe, a huipu me lakou e hana pela; a ina i paipai oia, a hoeueu paha i na luna e ae, a pale ae i ka olelo pono a ke Kapena, a me na Luna e ae paha, a e hoole paha i ka lakou hana maluna o ka moku; a hui pu me kekahi poe ma ke ano hoohaunaele, a me ka mokuahana; a hoopaa paha i ke Kapena a me na Luna moku e ae paha, e hooukuia oia i na dala, aole e oi aku mamua o na dala hookahi tausani; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na makahiki elima, a o keia mau mea elua paha, e like me ke ano nui o ka hewa.

12. Ina i hahau a hoeha a hoopaahao paha kekahi Kapena moku, a Luna moku e ae paha o Hawaii ma ka moana, a ma na wai e ae o keia Aupuni i kekahi luina o ka moku me ka manao ino a me ke kumu pono ole, a haawi ole paha ia lakou i ka ai pono, a hoopai paha ia lakou ma ke ano pono ole me ka hana oolea a me ka hana ino, e hooukuia oia i na dala aole e oi aku i na dala hookahi tausani; a i ole ia, e hoopaahaoia me ka hana i ka hana oolea aole e oi aku mamua o na makahiki elima, a o keia mau mea elua paha, aia no i ke ano o ka hewa.

13. Ina i hoolele kekahi Kapena a me kekahi Luna e ae o ka moku Hawaii i kekahi Luna moku a i kekahi luina paha iuka ma ka aina e me ka manao ino, a me ke kumu pono ole, a haalele pa-

ha ia ia ma ka aina e, a hoole paha, aole e hoihoi ia ia ma ka aina hanau, i na Luna Moku, a me na luina ana i lawe aku ai, oia hoi ka poe pono ke hoi mai, a makemake no hoi e hoi mai, ke makaukau kona moku e hoi mai, e hooukuia oia, aole e oi aku mamua o na dala hookahi tausani; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku mamua o na makahi elua e like me ka nui o kona hewa.

14. Ina hanaia kekahi hewa maluna o ka moku Hawaii iloko o kekahi Awa a me kahi e ae paha iloko o kekahi Aupuni e, i kekahi Luna Moku, luina, ee moku, kanaka e ae o ua moku nei, e hookolokoloia no ia, a e hoopaiia no oia iloko o keia Aupuni, e like me na hewa i hanaia ma ua moku nei, ma ka moana loa a mawaho hoi o kela Aupuni e. Ina nae i hookolokoloia kela Kapena, a me na Luna moku paha imua o kekahi Ahahookolokolo o kela Aupuni e, alaila aole lakou e hookolokoloia ma kekahi Ahahookolokolo o keia Aupuni.

MOKUNA XLV.

No ka hoomaka a hiki ole, a me ka hoowalewale e hana hewa.

1. Eia ke ano o ka hoomaka e hana hewa, o ka hana e mamua i kekahi mea kupono ilaila, a me ke ano hooko i ka manao hewa. Me keia, o ka waiho aku i kekahi laau make imua o kekahi kanaka me ka manao e pepehi ia ia.

2. O ka hoomakaukau e ana i ka lako e hana hewa, aole nae i hana io, mamua o ka manao ino, aole ia he hoomaka maoli e hana hewa. E like me keia, o ka imi a loaa ka laau make, e make ai kekahi kanaka.

3. Ina i hoomaka kekahi e hana hewa a hana hewa io no oia, alaila ua komo pu ka hoomaka ana iloko o ka hooko ana.

4. Ina maopopo ole ke degere elua a ekolu paha o kekahi hewa i hoomakaia, alaila e manaoia o ka mea haahaa oia ka hewa.

5. O ka mea hoomaka e hana i kekahi karaima, aole hoi maopopo ma ke Kanawai ka uku dala no ia hoomaka ana; a ma he karaima ku i ka make a i ka paa i ka hao paha a make, e hoopaahaoia oia me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki he umi. A no na hewa e ae o ia ano, e hoopaiia oia i ka uku a me ka hoopaahao paha, e like me ka manao o ka Ahahoo-

kolokolo, aole nae e oi aku ka uku mamua o ka uku o ua karaima nei, ina e hanaia.

6. O ka mea hookonokono i kekahi e hana i ke karaima, ma ke kena ana, nonoi ana, a me ka haawi ana i ka uku paha, a ma ka hana e ae paha; hoowalewale paha ia ia e hana hewa, e hoopaiia no oia e like me ka mea hoomaka e hana i ua karaima nei.

7. O ka hookonokono ana, ua komo pu ia iloko o ke karaima i hanaia mamuli o kela hookonokono ana, ke hanaia ua karaima nei ma ke ano pili i ka mea nana i hookonokono, no kona kokua ana mamua o ka hana ana, a ma ke ano e ae paha.

8. Ina hookonokono kekahi i kekahi e hana i kekahi karaima a mihi e ka mea nana i hookonokono mamua o ka hana ana, a hooki hoi, a hooikaika no e pau, a keakea aku, i ole e hana io ia ua karaima nei, alaila, aole oia e hoopaiia no kona hookonokono ana.

9. Aole no e hoohewaia kekahi, no ka hookonokono ana e hana i karaima, no ka olelo hoohiki a ka mea i hookonokono ia wale no, ke maopopo ole ma na mea e ae, koe nae na mea i hoakakaia ma kahi e ae o ke Kanawai.

MOKUNA XLVI.

No ke kokua i ka hewa mahope o ka hana hewa ana.

1. Ina e hokipa, huna, malama, a kokua kekahi i ka mea hana i kekahi karaima ku i ka make, a i ka paa i ka hao a make paha, a hana, a kokua mamua o ka hana ana paha, aole hoi ia he kane, a he wahine paha, he makua, a he keiki, he kaikuaana, he kaikuahine ma ka hanauna. me ka manao e hoopakele i ua mea hewa nei, i ole oia e hopuia, a e hookolokoloia, a i ole hoi e hoopaiia, oia mau hana a pau, ua kapaia he Kokua e hana hewa karaima mahope o ka hana ana, e hoopaahaoia oia me ka hana i ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki he umi; a i ole ia, e hooukuia oia, aole nae e oi aku mamua o na dala elua tausani, ke maopo ole ka uku no keia hewa ma kekahi Kanawai e ae.

2. O ka mea kokua i ka hewa ku i ka hoopaahaoia a hala na makahiki elima a keu aku mahope o ka hana ana i ua hewa nei, e hoopaahaoia no oia ma ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na makahiki elua; a i ole ia, e hooukuia oia aole e oi aku mamua o na dala elima haneri, ke ole maopopo kona uku ma kekahi Kanawai e ae.

MOKUNA XLVII.

No ka hoohewaia mamua, a me ka hookuu ana.

1. Ina e hookolokoloia a e hoohewaia kekahi imua o ka Ahahookolokolo a me ka Lunakanawai paha, ku pono i kela hana, aole ia e hookolokolo hou ia no ua karaima nei; a o kela hoohewaia ana mamua, oia ke kumu o kona hookolokolo ole ia no kela hewa hookahi

2. Ina e hookolokoloia kekahi a hookuuia no ka maopopo ole o kona hewa imua o ka Ahahookolokolo, a imua o ka Lunakanawai paha nana e hana, aole ia e hookolokolo hou ia no ua hewa nei, O kela hookuu ana mamua, oia no ke kumu o ka hookolokolo ole ia o ua hewa nei.

3. Ina elua a keu aku na hewa okoa o kekahi kanaka a ua kaawale, aole e komo kekahi i kekahi iloko o ka hana hewa hookahi ana, alaila hiki no ke hookolokolo kaawale ia oia no kela a me keia; aole hoi e lilo ka hookolokolo ana no kekahi i mea e hookolokolo ole ia'i no kekahi.

4. Ina i hookuuia kekahi ma ka hookolokolo ana no ka like ole o ka palapala hoopii, a o ka olelo hoopii paha a me ka hooiaio ana; a i ole ia, no ka hemahema o ka hoopii ana a me ka hoakaka ana, e hiki no ke hookolokolo hou ia a hoohewa ia no hoi no ua hewa nei mamuli o ka olelo hoopii hou, me ka manao ole i kela hookuu ia ana mamua.

5. Ina e hookuuia a hoohewaia paha kekahi Luna o ke Aupuni, mamuli o ka olelo hoopii no kekahi mikamina, aole ia he kumu no kona hoohewaia a hookuuia paha, ke hookolokoloia oia no kekahi karaima.

MOKUNA XLVIII.

No ke kinai ana i ka hewa.

1. Ina i makau kekahi kanaka i ka manao o kekahi o hana ino ia i kona kino a i kana waiwai paha me ka lima ikaika, e hiki no ia ia ke hoopii imua o ka Lunakanawai hoomalu kulanakauhale, a o ka Lunakanawai e ae paha, a nana no e palapala i ka olelo a ka mea hoopii me kona hoohiki ma ka olelo a ke Akua; a ina i mao-

popo ke kumu no kela makau, alaila na ka Lunakanawai e hopu i ka mea i hoopiiia, a i laweia mai oia imua ona, e like me ka palapala kena.

2. A laweia ka mea i hoopiiia imua o ka Lunakanawai, e lohe no oia i ka olelo a me ka hoomaopopo ana o ka mea hoopii; a ina e maopopo malaila, ua kuhihewa ka mea hoopii, aole hoi he kumu no ka makau, alaila, e hookuuia ke pio. A ina hoi maopopo ole, he mea kumu ole keia hoopii ana, alaila na ka Lunakanawai nana i kena i ka mea hoopii imua ona, e haawi i palapala hoopaa e hoohiki ana e uku i ke dala he nui e like me ka nui o ka hewa a me ke kanaka kupono i hope nona ma ua palapala hoopaa nei, i mea e hana hewa ole ai oia i ke kino a me ka waiwai paha o ka mea hoopii.

3. Ina i hana ole ia ka palapala hoopaa, e like me ke kauoha a ka Lunakanawai, alaila e hoopaahaoia no ka mea hoopiiia, a e paa no oia malaila a hiki i ka wa e paa ai ua palapala hoomalu nei.

4. Ina i ike ka Lunakanawai ma ka hoomaopopo ana, a ma ke ano o ka mea i hoopiiia, he manao kona e hana ino i ke kino, a i ka waiwai paha o kekahi kanaka e ae, i maopopo ole ia ia, alaila e hiki no ia ia ke koi aku ia ia e haawi i palapala hoopaa dala, i mea e hana ino ole ai oia i ke kino a i ka waiwai o na kanaka a pau.

5. Hookahi makahiki wale no ka manawa i oleloia iloko o ka olelo hoopaa, a ina i emi mai pono no; a iloko o ka malama hope o ka makahiki, e hiki no i ka mea hoopii, he hoopii hou ae, a e hana hou ia ua palapala hoopaa nei, no ka hoohiki ana o ka mea hoopii ma ka olelo a ke Akua, no kona makau, o hooko kela lawehala ma kona manao ino mamua e hana ino i kona kino, a i kana waiwai paha, ke manao ka Lunakanawai, ma kona lohe ana i na olelo a pau no ia mea, he kumu io no, no kela makau.

6. Ina i hana kekahi i ka ofeni me ka ikaika imua o kekahi Lunakanawai, e hiki no i ua Lunakanawai nei me ka hoike ole, ke kena ae e hopuia ka mea nana i hana i ua hewa nei, a e koi aku hoi ia ia e haawi mai i palapala hoopaa, e like me ka olelo maluna iho, i ole oia e hana ikaika me ke kue i ke Kanawai.

7. Ina i ike kekahi a manao maopopo paha, he manao ino ko kekahi kanaka e hana ino i ke kino, a i ka waiwai paha a kekahi, e hiki no ia ia ke hoopii imua o ka Lunakanawai, nana e nana mai i na mea e maopopo ai; a ina manao maopopo oia, he oiaio no, alaila, nana no e kena ae, e hopuia ka mea i hoopiiia, i haawi oia i ka palapala hoopaa me ka olelo maluna iho.

8. Ina i hoohewaia kekahi kanaka no kekahi ofeni, a ua maopopo ma ke ano o ka lawehala a ma kana hana ana ia hewa paha,

he manao kona e hana hou i ua hewa nei, a i kekahi hewa e ae paha, e hiki no i ka Ahahookolokolo, a i ka Lunakanawai paha, ke hui me ka hoopai ana i palapala hoopaa, e like me ka olelo; a no ka manawa hoi i oleloia maluna, i mea e hana hewa ole ai oia i kekahi hewa i oleloia, a i na hewa a pau paha, iloko o ka manawa i oleloia'i mahope o kona uku ana no ka hewa ona i hoopaiia'i.

9. Ina i hooko ole ia ka olelo o kekahi palapala hoopaa, i haawiia e like me ka keia Mokuna, alaila na ka mea hoopii e koi ae, e hoakaka ana i ka hewa i hooko oleia'i ka palapala hoopaa.

10. I na manawa a pau, mamua o ka hai ana o ka olelo a keia palapala hoopaa, e hiki no i ka hope o ka mea nana i haawi i ua palapala nei, ke hemo a kaawale oia mai ia palapala ae, ma kona haawi ana i kona mua iloko o ka lima o ka Ilamuku, a o ka Makai nui paha o ia Apana.

MOKUNA XLIX.

No na palapala kena.

1. Eia kekahi mea e hana hewa ole ai na kanaka, a e loaa'i hoi ka hewa ke hanaia, o ka hoopuka ana i na palapala kena e imi.

2. Eia ke ano o ka palapala imi, he palapala ia na ka Lunakanawai, e kauoha ae i kekahi Luna kokua i ka pono e imi i kekahi mau mea i manaoia, aia no i kekahi kanaka, a ua loaa ia ia ma ke ano kue i ke Kanawai, a ua manao hoi oia e hana hewa me ua mea nei.

3. Aia no i ka Lunakanawai ka noonoo i ka pono a me ka hewa o ka haawi ana i ua palapala imi nei, ina i hoakakaia ke kumu pono no ka haawi ana ma ke Kanawai, me ia e hana ai; ina hoi i hoakaka ole ia, alaila e haawi me keia, e haawi i palapala kena e imi. I mea e loaa mai ai ka waiwai i aihueia, a i laweia paha ma ke ano hoopunipuni, a loaa wale mai paha, a haawiia'ku na ke ano kolohe.

Eia kekahi; e haawi i palapala kena, e imi i na palapala epa, a me ke dala hoopunipuni paha, i manaoia e hoolaha aku, a i na mea paahana paha e hana ai i ua dala nei:

E lawe hoi i na mea kaua a me na mea e kipi ai a e hoohaunaele ai:

E imi hoi i na mea e maopopo ai ka pono a o ka hewa paha o kekahi kanaka i hoopiiia no kekahi karaima.

4. Aole no e haawiia ka palapala kena e imi ke ole ka palapala hoohiki ma ka olelo a ke Akua, e hoakaka ana i ke kumu o ka hoopii ana, a ua manao ka Lunakanawai, he kumu pono ia no ka haawi ana i palapala kena e imi.

5. E palapalaia no ka olelo kena e imi, a e kakauia ka inoa o ka Lunakanawai, me kona sila oihana maluna iho, a e haawiia i kekahi Makai, a i ka luna hoomalu e ae paha, e kena ana ia ia e imi a lawe imua o ka Lunakanawai i ka waiwai i oleloia iloko o ka palapala hoohiki, e hanaia e like me ka pololei; a e lawe mai hoi imua ona i ke kanaka ia ia kela waiwai e ninaninauia oia.

6. O ka palapala kena e imi i haawiia i ka Luna Makai, e hiki no ia ia ke hooko, a e hiki no hoi i kona mau hope malalo ona ke hooko.

7. Mamua o ka hooko ana i ka palapala kena e imi, na ka Lunakanawai e hooko, e hai ae i ka mea hoopii, e hele ae oia, a hooiaio i ka waiwai ke loaa.

8. Ina he hale, a he hale kuai paha kahi i huliia'i, e hiki no i ka Luna nana ka palapala kena, ke komo wale iloko me ke noi ole aku i ka mea nona ka hale, ke weheia ka puka; ina hoi i paa ka puka, alaila e hai ae oia i kana oihana, a me kana mea i hele aku ai, a e koi aku e komo, a ina hoi i wehe ole ia ka puka, pani a me ka mea e paa'i, e hiki no ia ia ke wawahi ae. A komo oia iloko, e hiki no ia ia ke koi aku e weheia na wahi paa o ka hale a pau imua ona, ke manao oia ua hunaia ka waiwai ana i imi ai malaila; a ina i hoole ia kona manao, e hiki no ia ia ke wawahi.

9. E hookoia ka palapala kena e imi imua o na kanaka elua o kela Apana, a e palapalaia ka waiwai a pau mamua o ka laweia ana'ku, a e kakauia na inoa o ka Luna a me ia mau kanaka elua o kela Apana.

MOKUNA L.

No ka hopu ana.

1. Aole no e hopu ia kekahi kanaka ke ole ka palapala kena, a o ka palapala kupono e ae paha, na kekahi Lunakanawai, koe nae na mea i oleloia malalo nei.

2. Ina i hana hoohaunaele kekahi kanaka, a hana i kekahi hewa e ae paha, a manao oia e holo, e hopu ia no oia mamuli o ka olelo waha wale no a kekahi Lunakanawai; a ina aole Lunakanawai malaila, e hopuia no ia me ka olelo ole a ka Lunakanawai.

3. O ka mea e hana ana i kekahi karaima, e hopu ia no ia e kela kanaka keia kanaka malaila me ka palapala kena ole.

4. Ina i hanaia kekahi karaima, aole hoi ikea ka mea nana i hana, ua ikea'ku nae kekahi kanaka ma kahi kokoke, e pee ana, a e holo ana i pakele oia, a ma kekahi mau mea e ae, ua manao ia oia no ka lawehala, e hopu ia no oia me ka palapala kena ole.

5. E hiki no i na Makai a me na Luna hoomalu e ae, ma na kulanakauhale ku moku, a me na kulanakauhale e ae, ke hopu me ka palapala kena ole, a hoopaa iho, e ninanimauia i ka poe a lakou i haohao ai me ke kumu ku pono, no ko lakou ano hana hewa, aole nae maopopo ko lakou hewa.

6. I ka wa e hopu ai, a mamua ae paha, na ka Luna no e hai ae, he makai oia, ke oiaio ia. Ina hoi he palapala kena kana, e hoike ae no, ke makemake ia, a ina hoi hopu oia me ka palapala kena ole, e like me ka olelo maluna iho, alaila e hai ae oia i ka mea i hopuia, i ke kumu o ka hopu ana, a e koi aku ia ia e hele pu i ka Lunakanawai, a i ka halepaahao paha. Ina pela, ua pololei ka hopu ana.

7. Ma na wahi a pau, ina i hoole ka mea i hopuia i ka hana a ka mea nana e hopu, a holo paha; alaila e hanaia oia me ka ikaika e pono ai, a paa oia, a ae no hoi.

8. E hiki no i ka mea e hopu ana, ke lawe aku i na mea hoeha a pau e pili ana i ke kino o ka mea i hopu ia, a e haawi no ia mau mea eha i ka Lunakanawai, e hanaia e like me ke Kanawai.

9. O na mea a pau e hopuia, e ninanimauia, e laweia lakou imua o ka Ahahookolokolo, a o ka Lunakanawai paha e ka mea nana e hopu, iloko o na hora he kanahakumamawalu mahope iho o ka hopu ia ana, koe nae ka poe pono ole ke lawe koke ia iloko o ia mau hora, no ka loaa ole o ka pono ke hana pela.

10. Ina he mea e pono ai ke komo ana iloko o kekahi hale, a ua hoole ia ke komo ana, alaila e komo no ka Luna nana e hopu, ma ka wawahi ana i ka puka, a me na mea e ae e paa ai. Mamua nae o ka wawahi ana i ka puka, e kahea ae oia me ka leo nui, a e hai aku, he palapala kena no kana; a ina he me e kupono i ka hana me ka palapala ole, e hai aku no oia ma ia ano me ka leo nui maopopo.

MOKUNA LI.

No ka bela.

1. Eia ke ano o ka bela, he palapala hoohiki a kekahi kanaka a me kona hope e hoohiki ana, e hele io mai ka mea i hoopiiia imua o kekahi Ahahookolokolo kupono i oleloia iloko o ua palapala nei, i ka wa e halawai ai, a e ae i ka mea i hoohoioia e ua Aha la; a i ole e hele mai, e uku no e like me ka olelo hoohiki maloko.

2. Ina he hewa kupono ole i ka make a me ka paa i ka hao a make paha, a i na makahiki aole oi aku mamua o ka umi, alaila e hiki no i ka mea i hoopiiia ke haawi i bela, aole ma na hewa e ae.

3. E lawe no na Lunakanawai Apana a me na Lunakanawai hoomalu kulanakauhale, ke lawe i ka palapala bela, mamua o ka hoopaahao ana, i hookolokoloia mahope, a mahope o ka paa ana i ka hao, aole mea nana e hookuu aku i kekahi pio ma ka bela, o ka Lunakanawai o kekahi Ahahookolokolo kakau wale no.

4. A haawiia mai ka bela, a laweia no hoi, alaila e hookuuia ke pio.

5. Ina no ka hoeha ana i kekahi me ke ano kue i ke Kanawai ka hopu ana, a no ka poino e ae paha, a ua manaoia e make ana paha, ka mea i eha, alaila aole e hiki i ka Lunakanawai, a i ka Ahahookolokolo paha ke hookuu aku i ka mea i hopu ia, ke manao lakou e make ana ka mea i eha no kela hewa. E hoihoiia no ia i ka halepaahao, e ninaninau hou ia, a hiki i ka wa e maopopo ai ka hope o kela eha ana.

6. Aia no i ka Lunakanawai ka nui o ke dala e oleloia iloko o ka palapala bela; e hooponoponoia nae i ole e pakele ka poe waiwai no ka nui o ko lakou waiwai; i nele hoi ka poe waiwai ole i ka pono ole. E nana ka Luna ma na mea a pau, i ke ano o ka hoopai ana, ke maopopo ka hewa, a me ka waiwai, a me ka waiwai ole o ka mea i hoopiiia.

7. Ina he dala ka uku no ka hewa i hoopiiia mai, alaila e oi aku ka bela mamua o ka uku kiekie loa no ia hewa.

8. Aole no e ae ia kekahi e lilo i bela, i mea e hele mai ai ka mea i hoopiiia, ke ole kona dala a waiwai paha iloko o keia Aupuni i papalua aku o ka mea i oleloia iloko o ka palapala bela. A ina i kanalua ka Lunakanawai no ke kokua iloko o ka palapala bela, e hiki no ia ia ke koi aku i ua kokua nei ma ka hoohiki ma ka olelo a ke Akua, a ma ka mea e ae paha, e haawi i mea e maopopo ai kona pono.

9. Ina hookahi kanaka bela wale no, pono no, ke maopopo ka-

na waiwai kaawale iloko o keia Aupuni, a hiki i ka papalua ana o ka waiwai ana i hoohiki ai iloko o ka palapala bela; ina aole, elua no kanaka ka pono a keu aku paha.

10. Aole no e ae ia ka wahine e lilo oia i bela.

11. Ina he kanaka opiopio a he wahine mea kane paha ka mea i hoopiiia, a bela ia, ua paa no ia.

12. Ina no ke kubihewa, a no ka olelo hewa paha. aole i lawa ka bela; a ina i emi ka waiwai i hoohikiia mahope a lawa ole, alaila e hiki no i kekahi Lunakanawai, ke koi aku i ka mea i hoopiiia, e imi hou a kupono ka bela; a ina hoole oia, e hoopaaia oia i ka hao, a loaa ka bela kupono.

13. Ma na mea hookolokolo a pau, ina i hoopaahaoia ka mea i hoopiiia, a hookuuia paha oia no ka bela, e hiki no i ka Lunakanawai ke koi aku i kela hoike i keia hoike i ninauia, a ua hai ae i kekahi mea ano nui, e haawi i palapala bela, me kona hope, a me ka hope ole paha, e like me ka manao o ka Lunakanawai, e hoohiki ana e uku i kekahi dala, ke hele ole oia imua o ka Ahahookolokolo i kona wa halawai, a ua paa no hoi ka mea i hoopiiia e hele malaila ia wa. Ina i hoole kekahi hoike, aole i kakau i kona inoa i ua palapala hoohiki nei, ke koiia oia, e hoopaahaoia no oia mamuli o ka olelo a ka Lunakanawai, a hiki i kona manawa e laweia'i imua o ka Ahahookolokolo i hoike; a i ole ia e haawi mai oia i ua palapala hoohiki nei.

14. O ka poe i lilo i bela no kekahi, e hemo no a kaawale lakou i na manawa a pau, ke haawi lakou i ka mea i hoopiiia i ka Ilamuku, a i ka Makai nui paha o kela Mokupuni, kahi o ka Ahahookolokolo nana i hana i noho ai.

15. Na ka Lunakanawai nana e hoopaahao i kekahi, a hookuu paha i kekahi no ka bela e hookolokoloia mahope, e hoike koke oia i ke Kakauolelo, a i ka Lunakanawai paha o ka Ahahookolokolo nana e hookolokolo ia hihia, i na olelo a pau a ka hoopii, i na palapala bela, palapala hoohiki no ka hele mai o na hoike, a me na palapala e ae no keia mea i hoopiiia.

16. E kaheaia na inoa a pau o ka poe i haawi i ka palapala bela iloko o ka Ahahookolokolo i ka la i oleloia'i e hele mai lakou; a ina ua hele ole mai lakou mamua o ka pau ana o ka Aha ia la, e palapalaia ko lakou hele ole mai, a o ua palapala la ka hoike e maopopo ai ko lakou uhai ana i ka lakou palapala hoopaa e hele mai.

17. E hiki no i na Ahahookolokolo, mamuli o ka makemake o ka mea hoopii, ke kena ae i ka Makai, e hopu a e lawe imua o la-

kou, i kela mea i keia mea i hoohiki mamua e hele mai, a e hoike imua o ua Aha la, aole nae i hele io mai i ka wa i oleloia'i, a i hopuia, e hiki no ke hooukuia ua mau hoike nei, aole nae e oi aku mamua o ka haneri dala hookahi, no ko lakou malama ole; a e paa no hoi lakou, a pau ko lakou hoike ana, e hookuuia lakou, a i ole ia, e haawi lakou i ka Ahahookolokolo, i mea e maopopo ai ko lakou hele mai i ka wa pono e hoike.

18. E hele mai na hoike i paa i ka palapala hoopa. a me ka poe i hookuuia no ka bela i ka la i oleloia'i ma ka palapala, aole nae ia wa wale no, i na manawa e ae no hoi a ka Ahahookolokolo i olelo ai kekahi, a ua paa na palapala hoopaa, a kuuia lakou e ka Ahahookolokolo.

MOKUNA LII.

No na uku a me na koina.

1. A kaulia ka uku maluna o kekahi kanaka e ka Ahahookolokolo, a e ka Lunakanawai paha, e like me ke Kanawai, aole hoi i haawi pono mai kela kanaka i ua uku nei, iloko o na la he umi mahope iho o ke kaulia ana; aole hoi hoopii hou, ke hookolokoloia iloko o kekahi Ahakakau ole, alaila e hiki no i ka Aha, a i ka Lunakanawai paha nana i kau i ua uku nei, ke haawi i palapala kii i kana waiwai lewa a me kana waiwai paa paha, no ua uku nei.

2. Ina i uku koke ole mai ka mea i hooukuia, e paa no oia i ka hao ma ka hana oolea, a ma ka mea e ae paha e like me ka manao o ka Ahahookolokolo, a o ka Lunakanawai paha, a kaa pono mai ua uku nei, a laweia paha noloko ae o ka waiwai o ka mea hewa, e like me ka olelo maluna iho. Aka hoi, ina ua hoopaahaoia kekahi kanaka ilihune a hala ka makahiki hookahi no kona uku, a no ke koina paha, alaila e hiki no i na Lunakanawai elua, ke kii ia ia e laweia imua o laua, e ninaninauia, a ina i maopopo ia laua ma ka ninau ana, aole ona waiwai paa, aole hoi he waiwai lewa e kaa ai keia uku mai ka manawa mai o kona hooukuia ana, aole hoi he mea e ae e paa ai oia i ka hao, e hiki ia laua ke kauoha ae i ka Luna o ka halepaahao, a i ka mea e ae nana e malama i ua kanaka nei, e hookuu aku ia ia.

3. O na uku, waiwai lilo no ke Kanawai, a me na koina i haawiia mai i na Kakauolelo o na Ahahookolokolo, a i na Lunakanawai Apana paha, ua hooukuia e na Ahahookolokolo no ke Aupuni,

e malama ponoia ia mau waiwai me na inoa o ka poe nana i haawi mai a me ka la i haawiia mai ai, a e hoihoi lakou ia mau waiwai a pau i ke Kiaaina o ko lakou mau Mokupuni; koe nae ka Mokupuni Oahu, malaila e haawiia mai na uku, na waiwai lilo mai a me na koina a pau i ke Kuhinawaiwai; a hala na malama ekolu, e hoike mai ia mau waiwai i na Kiaaina; a ina ma Oahu, i ke Kuhinawaiwai no.

4. Ina i haawi ole mai kekahi Kakauolelo, a Luna e ae, a hoike ole mai paha i keia mau waiwai e like me ka olelo maluna iho, he kumu pono ia e pau ai kona noho ana ma kana oihana; a e hiki no i ke Kiaaina a i ke Kuhina waiwai paha, ke koi aku ma ke Kanawai e loaa mai ka waiwai e like me ia mau uku, waiwai lilo mai, a me na koina, me ka uku hoopanee pu, he umikumamalua hapa haneri, a me ke koina no ke koi ana imua o ka Aha.

5: Ina e hoopaa ana kekahi Luna o ke Aupuni i kekahi kanaka i hooukuia e kekahi Ahahookolokolo, e uku mai ai oia, a haawi lilo mai i kana waiwai paha, e uku mai i ke koina paha, a hookuu wale aku oia i ua kanaka nei, no kona makemake iho, no kona palaka paha, alaila e manaoia ua Luna nei, ua loaa ia ia ia uku, waiwai lilo mai, a me ke koina paha, i ka manawa i mahuka'i kela kanaka, a e uku mai oia ia mau waiwai a pau me ka uku hoopanee, a me ke koina, e like me ka olele o ka Pauku maluna iho.

6. Ina i hoohewaia kekahi kanaka no kekahi hewa mamuli o keia Kanawai hoopaikaraima, alaila e hookaaia mai ke koina no ka hookolokolo ana noloko ae o kana waiwai, a e hiki no i ka Ahahookolokolo, a i ka Lunakanawai paha nana i hana, ke koi aku ia waiwai ma ka palapala ohi.

7. Ina i kaa ole ke koina i ka waiwai a ka mea hoopiiia a laweia paha noloko ae o kana waiwai, alaila, na ka Waihona waiwai o ke Aupuni e hookaa mai ia koina mamuli o ke kauoha a ka Lunakanawai.

MOKUNA LIII.

No na mea e hookolokoloia e na Ahahoomalu Kulanakauhale, a me na Ahahookolokolo Apana, ma kekahi mau mea.

1. Na na Ahahookolokolo o Honolulu, Lahaina, a me na kulanakauhale e ae, a me na Lunakanawai Apana o ke Aupuni, e hookolokolo i ka poe i hoopiiia mai imua o lakou no keia mau hewa i hoakakaia malalo nei; penei.

(1.) No ka pepehi kanaka e like me ka olelo o ka Pauku 9, o ka Mokuna 9, ke uuku wale no ka poino, a o ka uku paha, aole emi malalo o na dala eono, aole hoi oi aku mamua o ka haneri ke hooukuia.

(2.) O ka moekolohe, hookamakama, a me na hewa i oleloia ma na Pauku 4, 5, 6, 7, o ka Mokuna XIII.

(3.) O ka aihue ma ke degere elua, ekolu a me ka ha, i oleloia ma ka Pauku 2, 3, a me ka 4, o ka Haawina umikumamalima o ka Mokuna XVI.

(4.) O ka lawe malu ana i ke dala o ke Aupuni, aole nae i oi aku mamua o na dala he iwakalua.

(5.) O ka lawe ana i ka waiwai aihueia, ke oi ole aku ka waiwai i manaoia iloko mamua o na dala he iwakalua.

(6.) O ka imi waiwai ma ka hoopunipuni, ma ka degere elua.

(7.) O ka hoopoino ana me ka manao ino ma ke degere ekolu.

(8.) O ka hana ino i na holoholona.

(9.) O ke kuni ana i na holoholona ma ke ano feloni (kolohe.)

(10.) O ka holo ikaika ana maluna o na holoholona me ka noonoo ole, a me ka hooholo ana i na kaa, me ka ikaika ino, alakai ana i na holoholona, e hoopuiwa ana i na holoholona, ua pau i ka hoakakaia ma ka Mokuna XXVII, kahi i oleloia'i ka uku no keia mau hewa, aole emi malalo o na dala elima, aole hoi e oi aku mamua o na dala hookahi haneri.

(11.) O ke keakea ana i ka oihana hoomalu, ma na mea a pau i oleloia ma ka Pauku 2, 3, 4, 5, 9, o ka Mokuna XXX, aole oi aku ka hoopai ana ma ka hoopaahao mamua o ka makahiki hookahi, a me ka uku mamua o na dala hookahi haneri.

(12.) O na hakaka a pau.

(13.) O ka ona, kuamuamu, a me ka hoohiki ino.

(14.) O ka hoohaunaele ana i na halawai pule, a me ka la Sabati.

(15.) O na mea ino wale.

(16.) O na hewa a pau i oleloia ma ka Mokuna XXXVIII, i kapaia he aea wale, a me na mea haukae.

(17.) O ka piliwaiwai.

(18.) O ka hoohaunaele ana i ka po.

(19.) O na hewa a pau i oleloia ma ka Mokuna XLII, no ke kinai ana i na mea e ona'i, a me na mea o ia ano.

(20.) O ka malama ana i ka hale hana ino.

2. Ma keia mau hewa a pau, i hookolokoloia imua o ka Lunakanawai hoomalu kulanakaukale, a imua o ka Lunakanawai Apana paha, e hiki no i ka mea i hoopiiia ke hoopii hou ae i ka Ahakoikoi a i ka Ahakaapuni paha, e hookolokoloia imua o ke jure, ke hai mua oia i kona manao hoopii hou iloko o na la he umi mahope iho o ia hookolokolo mua ana, a e uku no hoi oia i ke koina iloko o na la he kanakolu mahope iho o ia hookolokolo ana, a e haawi no hoi oia i palapala hoopaa, e hoohiki ana, e uku oia i hookahi haneri dala, i mea e kaa ai ke koina no ka hookolokolo hou ana, ke ko ole oia.

3. Ina na kekahi Ahahookolokolo, a na kekahi Lunakanawai paha e hookolokolo i kekahi hewa, e hiki no hoi ia ia ke hookolokolo i ka mea i kokua mamuli o ia mea hewa, mamua o ka hana hewa ana, a mahope paha, a nana no hoi e hookolokolo i ka mea hookonokono e hana i kela hewa, a e hoao paha e hana i na hewa la.

MOKUNA LIV.

No ka uku o na Makai nui, Luna makai, makai, a me na mea hoopii e ae.

1. Ina i hoohewaia kekahi kanaka mamuli o keia Kanawai, no kekahi hewa kupono i na Ahahoomalu kulanakaukale, a me na Aha Apana e hookolokoloia, a hooukuia paha, alaila e lilo ka hapalua o ia uku ana i uku io mai ai, i uku no La Makai Nui, Luna Makai, Makai, a i ke kanaka e ae paha, nana i hoopii, a i koi i na kanaka hewa nei. Aka hoi, ma kahi i ukuia'i na Makai, a me na Luna e ae, nana e hoopii, ka uku malama no ka lakou oihana, e lilo ka uku no ka hoopii ana ma ka Mokupuni Oahu, i uku no ka Hamuku o ke Aupuni, a e lilo hoi i na Makai Nui ma na Mokupuni e ae.

Eia hoi keia; Ma na wahi i uku ole ia na Makai i ka uku malama, a makahiki paha e lilo ka haparmi o ko ka Makai mahele no ka hoopii ana i ka Luna Makai maluna iho i uku i oia.

2. Ina i hoopii a hoomaopopo kekahi kanaka, a me na la Luna aupuni, i kanaka e ae, no kekahi ofeu i oleloia ma keia Kanawai, iloko o kekahi ahahoomalu, aha apana, a na kekahi Makai nae i hopu a lawe ia ia mua o ka Ahahookolokolo alaila e lilo ka hapaha o ka uku i uku io ia mai ai i ka mea naea e hoopii, a he hapaha hoi i ka makai a luna e ae paha nana i hopu, i ole

ka uku malama a makahiki paha kona, ina pela, e lilo ka hapaha i ka Hamuku, i ka Luna Makai paha, e like me ka olelo ma ka Pauku maluna iho.

3. E ukuia no ka poe hoopii a koi aku no na hewa i oleloia malalo ma keia pauku; penei, he kanalima dala no kela kanaka keia kanaka i hoopaiia no ka hana ana i ke dala hoopunipuni, oia hoi ke dala maoli, dala goula a me na dala kupono i ke Kanawai; a i ole ia, no ka pili ana ia ia ke dala hoopunipuni me kona manao e hoolaha aku me kona ike ana hoi he dala hoopunipuni ia, a hookahi dala no ke kanaka i hoopaiia no kona aea wale ana, e like me ka olelo ma ka Mokuna XXXVIII, o keia Kanawai.

4. Aole no e ku a hoike kekahi kanaka hoopii a koi aku no ka hewa o kekahi ma na mea i oleloia ma ka Pauku 1, a me ka Pauku 2, o keia Mokuna, a he uku ko ka mea nana e hoopii, ke haalele ole oia mamua o ke koi ana, i kona kuleana a pau iloko o kela uku. Aka hoi, aole no e hoopakeleia keia mea hoopii i kona hoike ana ke maopopo, oia kekahi mea e pono ai, no kona haalele ole i kona uku; e koiia no hoi oia ma ka mana o ke Kanawai e hoike no me ka hoonele no hoi ia ia i ka uku ole, ke hoohewaia a hoopaiia ka mea i hoopiiia.

MOKUNA LV.

No ka hoopau ana i na Kanawai, a eia ka mea pani i kona hakahaka.

1. E lilo keia Kanawai no ke Aupuni ma ka Monede mua o Sepatemaba, M. H. 1850, a ma ia hope iho, a mai ia manawa aku, e pau, a ua hoopauia ka Mokuna 5, a me ka Pauku 5, o ka Mokuna 9, a me na Mokuna 11, 12, 13, 14, 17, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 46, o na Kanawai o ko Hawaii Pae Aina iloko o ka Buke Kanawai mua, a me ka Pauku 8, o ka Mokuna 1, o ke Kanawai hoonohonoho i na Ahahookolokolo, a me na Kanawai e ae a pau loa o keia Aupuni, a me na hapa Kanawai paha, i Lu pono ole i keia Kanawai, ua hoopauia keia mau Kanawai a pau. Aole nae i pili keia i na hewa a me na uku, a me na mea lilo, i hanaia malalo o keia mau Kanawai i hoopauia mamua o ka manawa i pau ai, e paa ana no ia mau Kanawai a pau maluna o na mea a pau, i hoopiiia a hookolokoloia a hoopaiia no ka hewa ana i hana ai.

2. Aole no e ano e ae kekahi mea e hookolokoloia ana me ke

holo ole no nae no kekahi hewa, no kekahi uku, a me kekahi mea lilo paha, i hanaia malalo o kekahi Kanawai i hoopauia ae nei, ke ku pono ka hana ana; aka, e hiki no nae ke hoololi ae i ke ano o ka hookolokolo ana i kupono mamuli o keia Kanawai, ke maopopo he mea ia e pono ai, a e oluolu ai hoi.

3. E paiia keia Kanawai ma ka olelo Hawaii a me ka olelo Beritania, iloko o ka Elele Hawaii, a me ka Nupepa Polunesia.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 21 o Iune, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA

Keoni Ana.

HE KANAWAI

E PONO AI NA KULA O KE AUPUNI

UA HOOUOLOIA iloko o ka Ahaolelo o na'lii a me ka Poeikohoia, e na Makaainana; Penei,

NO NA AINA I HAAWIIA NŌ NA KULA.

1. E hookaawaleia kekahi mau aina, e like ka nui me ka hapa iwakalua o na aina a pau o ke Aupuni, i kaawale i keia wa, me ke ana ole nae i keia mau aina ma ka hoookaawale ana, a e haawiia ia mau aina, e kokua mamuli o ka naauao.

2. Na ke Kuhina Aopalapala e kuka pu me ke Kuhina Kalaiaina no keia mau aina, a e hookaawale ia keia mau aina; a ina i aponoia e ka Moi, iloko o kona Aha, o ka paa no ia o ia hookawale ana.

3. Na ke Kuhina Aopalapala e kuai aku, a e hoolimalima aku paha i keia mau aina, i loaa mai ka mea e pono ai na kula e like me kona manao, a me ko ka Aha Kuhina o ka Moi i manao ai, he mea e pono ai ka naauao o keia Pae Aina.

4. O ke dala a me ka waiwai a pau i loaa mai no na aina i haawiia no na kula, e waiho kaawaleia, a e haawiia i kela wa, i keia wa, e like me ka olelo o keia Kanawai mahope nei, i pai palapala no na kula, e kuai buke, a me ka lako no na keiki ilihune, e hana i na hale kula, e uku i na luna hooponopono, e uku kaulele, i na kumu a me na haumana oi ke akamai, a me ke ano maikai, e kuai i na mea mahiai, a me na papa eleele, a me na lako e ae no na hale kula, e kokua i na kula pualu, a me na mea e ae e pono ai ka naauao, e like me ka manao o ke Kuhina Aopalapala, a me ka Aha Kuhina o ka Moi; a o na hoa kuka e ae paha, i oleloia ma ke Kanawai e kuka pu me ia ma keia mau mea, he pono.

Eia nae keia: ina i kuaiia'ku keia mau aina no ke dala, o ka uku hooi o na dala nei, oia wale no ka mea e lilo no na kula o keia Pae Aina, aole e lilo aku kauwahi o ke kumu paa.

Eia no hoi keia, aole no e emi ka mahele o keia dala puka, i lilo no na kula liilii o ke Aupuni e naauao ai ka lehulehu malalo o kafapalua o ke dala a pau i loaa mai ma keia mau aina i kela makahiki i keia makahiki.

5. Aole no e hoawiia'ku ke dala a o ka waiwai paha, i loaa mai no ia mau aina, ke ae ole ke Kuhina Aopalapala, a me na Kuhina e ae elua ma ka palapala; a o ka palapala kikoo a ke Kuhina Aopalapala, me na inoa pu o na Kuhina e ae elua, he mea e maopopo ai i ka mea nana e hookolokolo na Buke helu o ke Aupuni, na pono ka haawi ana i na dala nei.

6. E hoike pololei mai ke Kuhina Aopalapala i na dala a pau i loaa ia ia no na aina o na kula i kuaiia'ku, a i hoolimalimaia paha, i

kana palapala hoike makahiki, i ke Kuhina Waiwai, i ka la 31 o Dekemaba o kela makahiki keia makahiki.

NA HALE PULE A ME NA HALE KULA.

7. O na Kahuahalekula a me na Kahuahalepule a pau e noho nei, i keia wa, aole hoi i pili i kekahi kanaka, a me na aina a pau i pili pu ana, i haawiia e ke Aupuni, a e na'lii paha, me ka manao e kokua i ka naauao a me ka pono o ke Akua, no ke Aupuni wale no ia mau apana aina a pau, i hooliloia no ka mea i oleloia maluna, o ka nui o ke Kahuahale nae aole e oi aku mamua o na eka elua, a ina i kuaiia na aina e pili ana, e koe no keia mau apana.

8. Ina i kuaiia na kuleana o ke Aupuni a me kekahi mea e ae iloko o na apana aina i oleloia ma ka Pauku maluna iho, alaila e manaoia no ko ke Aupuni mahele keia mau apana no na kula; a ina i kuaiia'ku a hoolimalimaia paha kela aina, e koe no ia mau apana.

9. Ina i pilikia kekahi wahi no ka hale kula ole, aole hoi he wahi kupono no ka hale kula ma ka aina o ke Aupuni malaila, aia kahi pono ma ka aina o kekahi kanaka; alaila e lawe no ke Kahukula i Kahuahale kula, aole nae e oi aku mamua o ka eka hookahi; e uku pono nae oia i ka mea nona ka aina; ina i holo ole ka uku no ua Kahuahale nei ia laua, alaila e haawiia i ke jure o na kanaka ekolu, i kohoia e laua elua, a na lakou e hooholo; ina hoi manao ua jure nei, ma kahi e kahi pono na ua hale kula nei, e hooholo no pela.

10. Na ke Kuhina Aopalapala e imi i mea nana e ana pono i na Kahuahale kula, a me na Kahuahalepule, a me na apana aina e pili ana, a e kakauia iloko o kekahi Buke okoa e waihoia iloko o kona hale oihana no ke Aupuni.

A e ukuia no ka mea nana e hana keia hana noloko ae o ka waiwai i loaa ma na aina o na kula.

11. Mai ka la i kukalaia'i keia Kanawai, na na Kahukula e hana i na hale kula, no na kula o ke Aupuni ma ko lakou mau Apana; a e hiki no i kela Kahukula i keia Kahukula, ke kikoo i ka Pauku, a i ka Lunaauhau paha, ke maopopo ke dala ma kona lima, i ke dala e pono ai keia hana, e like me ke kauoha ana mai o ke Kuhina Aopalapala; a e hoike no oia i ua Kuhina nei, i ka pau ana, o kela hapaha keia hapaha makahiki, i ka nui o na dala i lilo malaila; a o na Kanawai a pau o ke Aupuni i ku e i keia Pauku, ua hoopauia. Aka, ina i lawa ole ke dala o ke kula e kula'i na kula o kekahi Apana, 200 la no ka makahiki hookahi a oi aku paha. a e paa'i hoi na halekula o ia Apana, alaila na na makua mea keiki e kokua i na kumu a me ka hana i na halekula ma kahi i koe, kahi i aoia'i ka lakou mau keiki, mamuli o ka olelo i hooholoia e ke Kahukula a me ka Lunaauhau o ia Apana: o ka makua kokua ole, i papalua kona auhau no na kula i ka makahiki mahope iho.

NO KA AUHAU NO NA KULA.

No ka mea, he mea kaumaha ka paahao, oia hoi ka poalua; he mea hemahema a he mea kaniuhu no hoi ia i na kanaka, nolaila, ua hooholoia; penei,

12. O na Pauku 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, hapa mua o ka Pauku 11, a hiki i ka olelo *hana* o ka Haawina 3, Mokuna II, Apana 3, o ke "Kanawai hoonohonoho i na hana i haawiia i na Kuhina o ko Hawaii Pae Aina," koe nae ka olelo no na la o na Konohiki ma ka Pauku 3, '*no ka auhau hana*,' a me na Kanawai a pau a me na hapa Kanawai no ka *paahao*, oia hoi ka auhau *poalua*, ekolu la hana i kela malama i keia malama no na kula, ua hoopauia kela mau Kanawai a pau, a ke hoopau nei hoi; a o ka Pauku 1, 2, 3, o ke Kanawai i hooholoia Okatoba 12, 1846, ua hoopauia no hoi ia,

Eia nae keia; Ua paa keia Kanawai i hoopauia maluna o na kanaka i hoole, a loaa ole paha ke dala auhau i kaulia ma keia Kanawai mahope nei.

13. E uku no kela kanaka, keia kanaka a pau (na kane nae malalo o ka Moi,) i ka Lunaauhau o kona Apana, i elua dala maoli no na kula wale no o ia Apana, i ka la mua o Ianuari a mamua ae paha. Ma kuaaina nae, ma kahi pilikia i ka dala ole, e hiki no i ka Lunaauhau ke lawe i ekolu dala waiwai ke ike oia i ka pilikia o ke kanaka, i like me kolaila kuai ana; a o ka poe makemake hoi e uku e, i kela hapaha o ka makahiki; i hapalua dala maoli; a ekolu hapaha ma ka waiwai, e hiki no, e uku e no nae.

14. Ina i kaa ole keia auhau i oleloia ma ka Pauku maluna iho, i ka wa pono; alaila na ka Lunaauhau o ka Apana e koi aku i ka poe kaa ole, e hana i kekahi hana e pono ai na kula, i ekolu la i ka malama hookahi mamuli o ka Haawina 3, Mokuna II, Apana 3, o ke Kanawai mamua i oleloia ma ka Pauku 12. Pela no a hiki i ka manawa e kaa ai keia Auhau no na kula, elua dala maoli, a ekolu dala waiwai, e like me ka Pauku 13.

15. Eia wale no ka poe i auhau ole ia i keia auhau no na kula, o na Kahukula i hookohuia, o na Kumu kula i hookohuia, o na Luna kula i hookohuia, o na kanaka i hoopakeleia ma ke Kanawai, no ka nawaliwali, a me ka elemakule, a me kekahi mea e ae paha. Na Misionari, a me na Kahunapule a pau, a me na ohua elua no kela Misionari, keia Misionari, o na Koa i hookohuia, o na Makai i hookohuia.

16. E hoomaka ka Lunaauhau i kona ohi ana i keia dala no na kula, i ka la mua o Ianuari, i kela makahiki, i keia makahiki; a e haawi koke oia i na dala a pau o keia auhau ana i ka Puuku o kona Apana, a me na loaa e ae no na kula, a e hoike pololei i ke Kuhina Waiwai, ma o ke Kiaaina la i ka pau ana o kela hapaha, keia hapaha makahiki, i ke dala a pau o ka auhau kula; a e haawi

ae i kope o ua palapala hoike la i ke Kahukula o kona Apana, a nana no e hoike koke mai i ke Kuhina Aopalapala.

17. Na ke Kuhina Aopalapala e hoonoho i mau Puuku ku pono, nana e malama na dala, a me ka waiwai o na kula o kela Apana, keia Apana, i poho ole, a i lilo pono no na kula; a na na Puuku e hookaa i na kikoo o na Kahukula o ko lakou mau Apana me keia dala, a i ka pau ana o kela hapaha keia hapaha makahiki, e hoike pololei na Puuku a pau ma ka palapala i na dala a pau i loaa ia lakou no na kula, i ke Kuhina Aopalapala, a e haawi koke ua Kuhina la, i kope o ia palapala hoike hapaha, i ke Kuhina Waiwai.

18. E ukuia no ua mau Puuku nei, aole nae oi aku i elima hapahaneri o ke dala i haawiia ma ko lakou lima, a i haawiia'ku e pono ai na kula.

NO KA HELE OLE O NA KEIKI I KE KULA.

19. E hiki no i na Lunakanawai Hoomalu, a me na Lunakanawai Apana a pau ma ka hoopii ana o na makua, na Kumu, na Luna kula, a me na mea e ae, ke kena ae, e hopuia, a e laweia i ko lakou mau hale kula na keiki haalele wale i na kula, a me na keiki a pau i ku pono ma ke kanawai, e hele i ke kula, a ua aea wale nae ma na uapo, ma na alanui, a me na wahi e ae i ka manawa kula; a laweia ua poe keiki kolohe nei i na kula, na ke kumu e hoopai pono ia lakou mamuli o ke Kanawai no ka haalele kula.

20. Ina paakiki keia mau keiki i oleloia ma ka Pauku maluna iho, i ka haalele kumu ole i na kula i ka wa kula, a ua hoopiiia lakou imua o kekahi Lunakanawai hoomalu, a Apana paha, e hiki no ia ia ke kena ae, e hopuia na keiki a me ko lakou mau makua pu, e laweia imua ona, a e hoopai no oia ia lakou, e like me kona manao he pono, aole nae oi ka uku mamua o na dala elima no ka makua, a me ke dala hookahi no ke keiki, no ka haalele kula.

HE MAU KANAWAI NO KELA MEA KEIA MEA E PONO AI NA KULA.

21. Ina i makemake kekahi makua e hele kana keiki i ke kula pualu, a ua kaumaha no hoi oia no keia auhau, no na kula i oleloia ma keia Kanawai, no kona ilihune, e hiki no i ke Kuhina Aopalapala ke wehe i keia pilikia ona, ke manao oia he pono, i ole oia e auhauia no na kula, oiai oia e uku ana i ke kula pualu no kana keiki; aia hoakaka nae ke Kahukula o kona Apana imua o ke Kuhina, i kona manao, he mea hiki ole i kela kanaka ke uku i ke kula pualu a me ka auhau no na kula Aupuni pu kekahi.

22. E ukuia na Luna kula a pau [illegible] oleloia e ke Kahukula, ua pololei a me ka ikaika, ka lakou hana ana e like ka nui o ka uku me ka Auhau maluna o ko lakou waiwai lewa aole nae e ukuia na Lunakula molowa, a me ka nana pono ole imua o na kanaka

23. E hiki no i na Kiaaina o kela Mokupuni keia Mokupuni ke hoopaa ma ka palapala hoohiki ku pono, i na keiki aea wale, a me ka hana kolohe, i hoopaiia no ka hewa, e noho me kekahi kanaka ano maikai, nana e ao ia lakou i ka palapala, a me ka pono, i kekahi hana maikai, a e hookaa hoi i ko lakou uku i ke kanawai i ka wa i oleloia'i.

24. Na na makua a me na kahu o na keiki, e imi i na buke a me na lako a pau loa, no ka lakou mau keiki, e hele ana i ke kula.

25. Ina i hoolako ole ia kekahi keiki i ka palapala a me na mea e ae, e pono ai kona hele ana i ke kula, e hiki no i ke Kahukula ke imi i ka lako nona, noloko o ka waiwai kula o kona Apana.

26. Na ke Kahukula e hai ma ka palapala i ka Lunaauhau o kona Apana i na inoa o na haumana i hoolakoia pela, a me na makua; a ina i manao maopopo ke Kahukula, a me ka Lunaauhau, ua kaumaha loa kekahi makua ke kuai oia i ka lako a pau no kana keiki, alaila e hiki no ia laua ke waiho ae i kau wahi o keia kaumaha, a i ke kaumaha a pau loa paha, no ka pilikia o keia makua; aka hoi, ina i manao maopopo laua, he mea hiki pono ia ia ke hookaa a pau loa, alaila na ka Lunaauhau e hui i keia waiwai lilo no ka lako o kana keiki, me kona auhau, no ka makahiki mahope iho, a e hookaa mai oia a pau loa.

27. Ina i hoike kekahi keiki ano maikai mai kona makahiki 16 a hiki i ka 20, i ka Lunaauhau o kona Apana i ka palapala a kekahi Luna i hoonohoia e ke Kuhina Aopalapala no ia hana, e hoike ana i kona ano maikai, ua mau no kana hana ana i ka hana maikai, e imi ana paha oia i kekahi oihana ku pono, a ua ikaika maoli paha i ka imi naauao, alaila aole ia e auhauia i ka auhau no na kula; a i ole ia, e auhauia no ia i ka auhau kula.

28. Na ke Kuhina Aopalapala e imi i mea nana e ao na lawehala a pau, e kau liilii ana ma keia Pae Aina, a e kikoo i ke Kuhina Waiwai i dala e uku ai i ua mau kumu la, aole nae oi aku mamua o ka hapawalu no ka la, no kela iwakalua, keia iwakalua: ma keia ao ana nae, aole e hoopilikiaia ka lunamanao o kekahi no kona aoao pule.

29. E hoike pono mai na kumu a pau o na lawehala i ka lakou hana ana i ke Kuhina Aopalapala, i ka pau ana o kela hapaha keia hapaha makahiki, hai mai no hoi ia ia i ko lakou ano, a me ko lakou noho ana; a e kakau i na pepa hakahaka ana e hooili aku ai no ia hana.

Hanaia a hocholoia iloko o ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i ka la 9 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

NO KA AUHAU ANA I NA MOKU OKOHOLA I KA UKU PAILOTA.

No ka mea, o ka hoopakele ana i na Moku Okohola i ka Auhau no ke Awa, a me na Dute no kau wahi o ka waiwai i laweia mai, me ka nui wale a me ka make pono o na mea i loaa mai ma ke kuai ma na Awa o keia Aupuni, ua nui ua mau mea la e hooikaika ana ia lakou e holo pinepine mai i ua mau Awa nei; a no ka mea hoi, he mea kaumaha no i ka Waihona Dala o ke Alii e uku i na Pailota; nolaila,

E HOOHOLOIA e na 'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai.

1. Mai ka la aku o ka hoolaha ana o keia Kanawai iloko o ka Nupepa Polunesia, o na Moku Okohola a pau e komo ana i kekahi Awa o keia Aupuni, e Auhauia no lakou i ka uku Pailota e like me na Moku Kalepa.

2. A e hooholoia hoi keia, o na Pauku 3, a me 4, o ka Olelo Ae Like i hooholoia e na 'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia ma ka la 15 o Iune, M. H. 1847, ua hoopauia ua mau Pauku la, a ua lilo i mea ole.

3. A e hooholoia hoi keia, o na pono a me na hoopakele e ae i haawiia i na Moku Okohola ma kela Olelo Ae Like, ua hoopaaia ia mau mea ma keia Kanawai.

4. Na ke Kuhina Waiwai e hooko i keia Kanawai.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 10 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA

KEONI ANA.

HE KANAWAI

E AE ANA E HOOPAKELEIA KEKAHI MAU MEA I NA DUTE NO KA HOOIKAIKA ANA I KA MAHIAI.

E HOOHOLOIA e na 'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina i akoakoa e kau Kanawai.

1. E hiki no i ka Moi ke Alii, ma ka palapala kena o ka Aha

Kukakuka Malu, me ke kuhikuhi ana o ka poe Kalaiwaiwai, e ae aku e hoopakeleia i ke Dute ma na mea i oleloia malalo;

O na hua a me na anoano, a me na aa laau, a me na mea kanu a pau i laweia mai i mea e [illegible], a e kanuia paha ma keia Pae Aina.

O na oopalau, a me na ookope, a me na mea hana mahiai e ae i laweia mai e kekahi kanaka mahiai, a e kekahi poe kanaka mahiai paha, no ka lakou hana ponoi.

O na wili mahu, wili ko, wili koe, a me na mea hana ano akamai e ae, no ke kokua ana, a no ka hoomama ana i ka mahiai, i laweia mai e kekahi kanaka mahiai; a e kekahi poe mahiai paha, no ka lakou hana iho.

O na lio kane, lio wahine, bipi kane, bipi wahine, hipa, puaa, a me na holoholona e ae i laweia mai i mea e oi aku ai ka maikai, a e hoonui ae i na holoholona maloko o keia Aupuni.

2. Eia ka mea e loaa'i ka hoopakele ana i oleloia ma ka pauku mua, na na kanaka nana i lawe mai kela mau mea e hoike aku i ke ano a me ka nui o na mea i laweia mai ma ka Hale Dute, e like me ka hoike ana i ka waiwai e, a e kakau lakou i palapala noi e hoopakele ia i ke Dute, a na ka Luna Dute e hooili aku i ua palapala noi nei i ke Kuhina Waiwai, e hoikeia imua o ka Moi ke Alii.

3. Ina i kekahi manawa, he pono ole ke kali no ka Palapala Kena a ka Aha Kukakuka Malu no ka pilikia, e hiki no i ka Luna Dute me ka ae mai o ka Poe Kamisina Dute, e ae aku i ka hoopakele ana, i noiia mai, a e hoike aku oia i kona ae ana i ka Poe Kalaiwaiwai.

4. Na ka Luna Dute e malama i na palapala hoakaka i ke kumu kuai o na mea i hoopakeleia i ke Dute ma na aina kahi i laweia mai ai kela mau mea, a me na inoa o na kanaka nana i lawe mai a e hoike pakahi mai ia mau mea i kona wa e hoike mai ai i na mea e ae o kana oihana mamuli o ke Kanawai.

5. Na ke Kuhina Waiwai e hooko keia Kanawai, a e kauia oia a lilo i Kanawai no keia Pae Aina, mai ka la aku o kona hooholo ana.

Hanaia a hoohoiia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 10 o Iulai, M. 1. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

HOOPAU I NA PILIKIA E HIKI OLE AI NA HAOLE HOOHIKI OLE E KUAI A E HOOLILO I KA AINA MA KE ANO ALODIO.

No ka mea, o ka mahiai, oia kekahi mea nui e hoopukaia'i na kumu waiwai o keia Pae Aina; a no ka mea, ua hemahema ka mahiai, ina e kokua ole ia e ka waiwai, a me ke akamai a me ka hana o na haole; a no ka mea, ua makemake ke Alii e hooikaika i ka hookomo ana o ka waiwai a me ka hana o na aina e, e like me ka mea e hiki ia ia ma kona noho Alii a me kona ano Moi; nolaila,

E HOOHOLOIA e na 'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina i akoakoa e kau Kanawai.

1. E hiki no i kela haole keia haole hoohiki ole e noho ana ma ko Hawaii Pae Aina, ke loaa mai a e hoopaa nona iho, a no kona poe hooilina a no kona waihona i ke kuleana Alodio iloko o ka aina ma keia Aupuni, a e hiki no ia ia e hoolilo aku i kona aina ma ke kuai, a ma ka haawi wale, a ma ka haawi aku no kekahi mea e i loaa mai, a ma ka palapala hooilina, a ma kekahi ano e ae paha, a hilo i kekahi kanaka maoli, a haole kupa Hawaii paha, a haole hoohiki ole paha, e noho ana ma keia Pae Aina, aka hoi, ina e puka mai kekahi hihia o kela haole hoohiki ole, a i kona poe hooilina, a i kona poe hooko kauoha, a i kona poe hooponopono waiwai hooilina, no kona pono a me kona kuleana, a me kona waiwai iloko o kekahi aina i loaa ia ia ma ke ano Alodio, a iloko o kekahi hapa o ia aina, alaila na na Ahahookolokolo o keia Aupuni e hooponopono i ka hihia, a e ae mai ka haole i ka olelo hoholo a ua poe Ahahookolokolo la me ka imi ole i ka uwao ana o kekahi Aupuni e, a o kekahi Luna o ka Aina e; a ina e hoole ka haole, aole e hana pela, alaila pau kona waiwai a mea kona pono a me kona kuleana a pau loa iloko o ua aina la, a e lilo koke no i ke Aupuni Hawaii: A eia kekahi, aole paa kekahi palapala hoolilo Alodio, a palapala hookaawale e ae paha, i ka aina, i kekahi haole hoohiki ole, ina aole i hookomoia iloko o ia palapala ka olelo maluna no ka hooponopono ana o na Ahahookolokolo o keia Aupuni i na hihia a pau i pili i ua aina la, a no ka hoolilo ana o ka aina i ke Aupuni Hawaii ke imi ka haole i ka uwao ana o kekahi Aupuni a Luna e ae paha.

2. E kauia keia Kanawai a pau i Kanawai no keia Aupuni, mai ka la aku o kona hoolaha ana; a o na Kanawai a me na Pauku

Kanawai, a me na Olelo Ae Like e ae a pau i keakea i na olelo o keia Kanawai, ua hoopauia lakou.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 10 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

HOONUI I NA KULEANA O KA AHAKOIKOI, A O NA LUNAKANAWAI HOOMALU, NO HONOLULU, A ME LAHAINA.

E HOOHOLOIA e na 'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai.

1. O ka Ahahookolokolo Koikoi a Kaulike o ko Hawaii Pae Aina, e like ana no kona Kuleana me na Ahakaapuni a pau o keia Aupuni, no na mea hookolokolo a me na mea hoopaapaa kue kekahi i kekahi, a kue hoi i ke Aupuni, a huiia paha.

2. O na mea hookolokolo a pau a me na mea hoopaapaa kue kekahi i kekahi, a kue paha i ke Aupuni, a o ka Lunakanawai Hoomalu ma Honolulu, a o ka Lunakanawai Hoomalu ma Lahaina paha, ma kekahi aoao, a ku pono ka hookolokolo ana i keia manawa ma ka Aha Hoomalu o Lahaina, a o ka Aha Hoomalu o Honolulu paha, e hookolokoloia a e hoopukaia e kekahi Lunakanawai o ka Aha Koikoi a Kaulike; a i ole ia, e kekahi Lunakanawai o na Aha Kaapuni o keia Aupuni, e hiki nae ke hoopii ae, a e like me ke Kanawai i keia manawa no na mea e hookolokoloia e na Aha Hoomalu, a e ae ia no i kela mea a i keia mea o lakou no keia hana hookahi na kuleana, a me na pono a pau i haawiia mamua aku nei i na Aha Hoomalu.

3. O na Lunakanawai Hoomalu o Honolulu a me Lahaina, e aeia ia laua na kuleana a me na pono a pau i haawiia i kekahi Lunakanawai Koikoi, a o ka Lunakanawai Kaapuni ma ka Pauku 8, o ka Haawina 1, o ka Mokuna 4, o "ke Kanawai Hoonohonho Oihana Lunakanawai," ma na mea hookolokolo a pau e pili pono ana i na Aha Hoomalu ma Lahaina a me Honolulu.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 10 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

NO KA HOONOHO ANA I KA POE KAKAUOLELO NO NA AHAHOOKOLOKOLO KAAPUNI.

E HOOHOLOIA e na'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai:

1. Na ka Lunakanawai Nui o ka Ahahookolokolo Koikoi a Kaulike, e hoonoho i poe Kakauolelo no na Ahahookolokolo Kaapuni a pau o keia Aupuni, a ua aeia i ua poe Kakauolelo nei, na kuleana a pau e hooko i ke ano o na Kanawai e haawi ana i ke kuleana i kela Ahakaapuni i keia Ahakaapuni, a e hana no lakou i na oihana a pau a ke Kakauolelo a ka Aha Koikoi e hana ai no na Ahakaapuni; koe nae na mea i oleloia e ka Pauku 15, Haawina 2, o ka Mokuna 3, o "ke Kanawai hoonohonoho Oihana Lunakanawai."

2. Na na Lunakanawai o ka Ahahookolokolo Koikoi a Kaulike, e hooponopono i ka nui o ka uku e haawiia i na Kakauolelo o na Ahakaapuni i hoonohoia mamuli o ka olelo o ka Puuku mua, a e uku ia ko lakou uku e ke Kuhina Waiwai, me ka ae ana o ka Luna Nanahelu ma ka Hale Dala o ke Aupuni.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 10 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

E PILI ANA I KA LUNA KAKAU KOPE.

E HOOHOLOIA e na Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai:

1. Na ka Luna Kakau Kope o ko Hawaii Pae Aina e hoonoho ma ka palapala i Hope nona, a nana no e hapai i ka oihana a ka Luna Kakau Kope oiai e noho ai oia ma kahi e, a make paha ka Luna Kakau Kope, ina paha e hoakakaia kona hoonoho ana ma ka Nupepa Polunesia.

2. Mai ka wa e pili ai keia Kanawai, na ka Luna Kakau Kope o ko Hawaii Pae Aina, e kope hou, kulike hoi o na palapala a pau e kopeia'i ma kana oihana maloko o na Buke kupono i keia hana, na ke Kuhina Kalaiaina e kuai ai; a ma ke kumu o kela aoao keia aoao, e hooia ia i ka like ana me ka palapala kumu, a mahope

iho e hooia io ma ka aoao mawaho o ka palapala i kopeia i ka manawa i kopeia'i, a e hoakaka no ka Buke i kakauia'i ma kona keena, a me kona aoao i kopeia'i.

3. O na kope o na palapala a pau i kopeia ma ke keena o ka Luna Kakau Kope, ina paha i kakauia ma ka Buke e like ka olelo a ke Kanawai, a ma ke ano e ae paha, e manaoia no, he pololei; a o ka Pauku 2, o ka Mokuna 2, o ka Apana 5, o ke Kanawai 2 o Kamehameha III., ua hoopauia no.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 10 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

HOOLOLI I NA KANAWAI E NOHO NEI NO KA MARE ANA.

No ka mea, he mea pono e hoopauia na pilikia kupono ole ma na Kanawai e noho nei i pili i ka mare; nolaila,

E HOOHOLOIA e na'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina i akoakoa e kau Kanawai:

1. O kela hapa o ka Mokuna 52, o na Kanawai o ko Hawaii Pae Aina, i hoole i ka mare ana o na mea ike ole i ka heluhelu, a o na Kanawai e ae a me na rula a pau e hiki ole ai ka mare no ka ike ole i ka heluhelu, a i ke kakau lima paha, ua hoopauia a ma keia Kanawai ua pau, a ua lilo i mea ole.

2. E kauia keia Kanawai ma ka la e hooholoia ai, a e hoolahaia ma ka Elele, a ma ka Nupepa Polunesia.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i kela 10 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

HOOLE I NA KANAKA MAOLI, AOLE E HAALELE WALE I KEIA PAE AINA.

No ka mea, i ka helu ana o na kanaka i ka makahiki 1849, ua emi iho, ewalu hapa haneri no ka makahiki 1848; a i ka helu hou ana i na kanaka i ka makahiki 1850 nei, ua emi iho na kanaka 3 1-7 hapa haneri no ka makahiki 1849, a no ka mea hoi, ua nui ka makemake o ka poe kanu ko; a mahiai hoi i ka poe hana, a no ka ole, ua kiekie ke kuai ana o ka ai a me na mea kanu, a he mea ia e poino ai keia Pae Aina; a no ka mea hoi, ua holo aku na kanaka he nui wale i Kalifonia, a malaila i make nui ai, me ka poino nui; a no ka mea hoi, he mea i makemake nuiia keia, e pau ka emi nui ana o na kanaka, a me ka poino nui o kela mea keia mea; nolaila

1. E HOOHOLOIA e na'Lii a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina i akoakoa e kukakuka a e kau Kanawai, mai ka la i hoopukaia'i keia Kanawai, aole e acia kekahi kanaka maoli e holo aku i Kalifonia, a i kekahi aina e ae, ke ole he kumu nui e koi ana a e pili ana i kona waiwai lilo; a ina pela, nana no e hooia imua o ke Kiaaina o ka Mokupuni kahi i noho ai ua mea la, a ina i pono, na ke Kiaaina e haawi i ka palapala i ka mea e noi ana me ka ae aku ia ia, a e pono no ke loaa ia ia ka palapala ae holo, mai keia Aupuni aku.

2. E hooholoia no hoi, aohe mea ma keia Kanawai e hoole ai i na Kiaaina o na Mokupuni i ko lakou haawi ana i na palapala ae aku i na kanaka malalo o na palapala hoopaa, e like me ke ano o ke Kanawai, e holo luina aku maluna o na moku kahiki i pilikia pono ole ke holo aku, no na luina ole; aole hoi he mea ma keia Kanawai e hoole i kekahi ohana e holo aku mai keia Pae Aina 'ku, i ole ka ae ia mai a me ka palapala holo, a e lawe pu me lakou i kekahi kahu a i kauwa e pono ai ko lakou pilikia, e haawi mai nae i ka palapala hoopaa i hoihoi hou ia mai ua kanaka la, e like me ke ano o ke Kanawai no na luina ma na moku kahiki.

3. E hooholo houia; o na luina kanaka maoli a pau, ina paha ua loaa ia lakou ka palapala ae e holo aku mai keia Pae Aina aku, mamua o ke kau ana o keia Kanawai, a mamua paha o kona ikeia ana, he Kanawai ma na Moku loihi aku, ua hookaaia hoi ka uku no ko lakou holo ana, e pono no ke hoomaopopoia ka oiaio, a e haawi aku i ka palapala ae holo, e ae ana ia lakou e holo no.

Ua kauohaia ke Kuhina Kalaaina, e pai koke i keia Kanawai ma ka olelo Hawaii, a ma ka olelo Beritania, ma na Nupepa Polunesia a me ka Elele, a e haawiia'ku na kope o ia mea i na Kiaaina, i na Luna Dute, i na Kapena o na awa a me na Pailota o ko lakou Mokupuni iho.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 2 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

NO DALA DIME AMERIKA, A ME NA HAPALUA DIME.

No ka mea, ua nui loa na dala dime Amerika a me na hapalua dime ma keia Aupuni, a ua nui ka pilikia o ka poe Kalepa, a me na mea e ae, no ka naaupo o kanaka ma keia dala; nolaila,

Ua hooholoia e na Lii a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina iloko o ka Ahaolelo, peneia; he dala oiaio a me ka maikai ke dala dime Amerika iloko o keia Aupuni, a eia ka waiwai iloko, he umi dime iloko o ke dala hookahi a he iwakalua dime hapalua iloko o ke dala hookahi, a ina i haawi ia mai na dime a me na hapalua dime, e laweia no mai ia ano ma na uku a pau i oi ole aku mamua o na dala elima; ina i oi aku ka ka uku e ukuia'i mamua o na dala elima; aole hoi e oi aku mamua o na dala hookahi haneri, alaila e laweia ke dime penei; he umi dala no kela haneri keia haneri; ina hoi he haneri dala ka uku e ukuia'i aole hoi oi aku mamua o ke tausani hookahi, alaila e laweia ke dala dime ewalu dala no kela haneri keia haneri; a ina he tausani a keu aku a hiki aku i ka nui loa, e laweia ke dime, alima dala dime no kela haneri keia haneri dala.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 11 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

NO KE KULANUI MA LAHAINALUNA.

No ka mea, ua ae like ia ka olelo iwaena o ke Aupuni o Hawaii, a me na Luna Misionari no ke Kulanui ma Lahainaluna, e lilo loa mai kela kula a pau loa i ke Aupuni o ka Moi, ke malama ke Aupuni ia ia ma keia hope aku, a ua lilo na dala o ia poe Luna Misionari, he $70,000 a keu aku no kela Kulanui mai kinohi mai; a no ka mea, he mea pono maoli ke malama i Kulanui kahi e aoia'i na keiki Hawaii, i makaukau lakou no kela hana keia hana naauao; nolaila,

1. E HOOHOLOIA e na'Lii a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina iloko o ka Ahaolelo, ua aeia a ua hoopaaia no hoi keia lilo ana o ke Kulanui ma Lahainaluna i keia Aupuni; a na ke Kuhina Kalaiaina e hana pu me na Luna o na Misionari i palapala hooiaio i keia lilo ana e like me na olelo i hooholoia mamua.

2. E hooliloia no hoi na dala o ke Aupuni, aole e oi aku mamua o na tausani eono i kela makahiki i keia makahiki, i mea e pono ai ua Kulanui nei.

3. O ke Kuhina Aopalapala o ka Moi, oia no ke kahu o ua Kulanui nei; nana no e imi i na kumu nana e ao ia kula, a e haawi i ko lakou uku noloko ae o ka Haawina o ua Kulanui la; nana no hoi e imi na mea e pono ai na hale, a me na pa, a me na lako, a me na mea e ae o ua Kulanui nei; nana no hoi e kau na Kanawai no ke ao ana a me na mea i aoia iloko o kela kula, i kupono hoi i ka olelo ae like no ka lilo ana mai o kela kula i ke Aupuni o ka Moi.

4. E hiki no i ke Kuhina Aopalapala me ka lohe a me ka ae o ka Moi a me kona Aha, ke koho a hookohu no hoi i mau kahu e ae ekolu ma keia Pae Aina e kuka pu, a e hana pu me ia ma na mea e pono ai keia Kulanui; e kuka pu no ke Kuhina Aopalapala me ia mau kahu ma na hana nui a pau o ke Kulanui, a o ko lakou ae ana ma ka palapala i kekahi mea e pili ana i ke Kulanui, he mea ia e maopopo ai ka pono o ke Kuhina Aopalapala ke hana aku, ke kue ole ia i ke Kanawai o ke Aupuni.

5. E hiki no i ka Moi iloko o kona Aha, ke hoopau ae, ke maopopo ke kumu pono, i na kahu i oleloia maluna, a e pani i ko lakou hakahaka mamuli o ka manao o ke Kuhina Aopalapala.

6. Na ke Kuhina Aopalapala e hoike mai i na mea nui a pau o

keia Kulanui iloko o kana palapala hoike i mua o ka Ahaolelo, i kela makahiki i keia makahiki.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 11 o Iulai, 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

E HOOLILO ANA I NA AWA KU MOKU O HILO, O KAWAIHAE, A ME KEALAKEKUA MA HAWAII, A ME WAIMEA MA KAUAI, I MAU AWA KOMO.

No ka mea, ua mahuahua ke kalepa ana i keia wa, a he pono no hoi ke loaa like ka pono o ke kalepa ana i na Mokupuni nui a pau, o keia Pae Aina; nolaila,

E HOOHOLOIA e na'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina i akoakoa e kau Kanawai:

1. E noa na awa o Hilo, o Kawaihae, a me Kealakekua ma Hawaii, a me Waimea ma Kauai, no na moku kahiki kalepa a pau, e holo mai a holo aku, e like me na awa o Honolulu, a me Lahaina, oia wale no na awa i noa mamua i na moku kahiki e kalepa ana; aole nae e hooholo kalepa na moku kahiki mai keia awa a i kekahi awa o keia Aupuni.

2. Na ka Luna dute nui, e hoonoho i Luna dute ma kela awa keia awa i oleloia maluna iho, a e hana ia mau Luna dute i ka oihana a lakou, a hoike mai i ke Kuhina Waiwai, ma o ka Luna dute nui la.

3. Ma na wahi e hiki ai, e pili na Kanawai no ke awa a me na Kanawai hoomalu o Honolulu, i na awa a pau i oleloia maluna.

4. Na ke Kuhina Waiwai e hooko i keia Kanawai, a e lilo ia i Kanawai i ka la i hoolahaia'i ma ka Nupepa Polunesia a me ka Elele Hawaii.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 16 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

HOOPONOPONO I KE KOHO ANA O KA POEIKOHOIA E NA MAKAAINANA.

E HOOHOLOIA e na'Lii o ka Ahaolelo, a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai:

1. E kohoia ka Poeikohoia e na makaainana e noho ana ma ka Ahaolelo iloko o na Apana a pau o keia Aupuni ma ka Monede mua o ka malama o Ianuari, i kela makahiki i keia makahiki, ma na wahi i hoikeia e ka Makai nui o kela Mokupuni keia Mokupuni.

2. E hanaia ke koho ana ma kela Apana keia Apana, imua o ke alo o na Lunakanawai Apana, me ka Lunaauhau a me ke Kahukula o ia Apana; a i ole ia, imua o na hope a lakou i koho ai no keia hana, a e lilo lakou i poe Luna nana, e hooponopono i ke koho ana, a e hooholo i ka pono a me ka pono ole o na mea makemake e koho. O ka Lunakanawai Apana i oi ka loihi o kona noho ana ma ka oihana, a o kona Hope paha, oia ka Peresidena o ka poe Luna nana.

3. E koho ka poe Luna nana ma kela Apana keia Apana, i kakauolelo a i mau kakauolelo paha, a e hoohiki ka Peresidena i ke Kakauolelo, nana no e kakau me ka oiaio i na inoa o na mea koho a pau.

4. E hoomakaia ke koho ana me ka olelo kukala, i ka hora ewalu o kakahiaka ma ka la koho, a e mau no ka hana ana a hiki i ka hora elima o ke ahiahi, alaila pau.

5. Me ka balota no ke koho ana, a o ka mea koho, e opiopi oia i kana balota i ike ole ia ka olelo maloko, a e haawi i kekahi o na Luna nana, imua o lakou a pau.

6. O ka balota, he palapala ia me ka inoa, a o na inoa paha, kakauia a paiia paha, o ke kanaka, a o na kanaka paha, a ka mea koho e manao ai e koho.

7. O ka Luna nana i lawe i ka balota o ka mea koho, e waiho oia ia balota iloko o ka pahu a na Luna nana i hoomakaukau ai no ia hana, ma kela Apana keia Apana, a e waihoia na balota a pau iloko o kela pahu, a hiki i ka wa e helu ia e na Luna nana.

8. A pau ke koho ana, e helu na Luna nana i na balota i loaa mai no kela mea keia mea, a e hiki no i na mea makemake a pau, e noho mai ma kahi o ka helu ana.

9. A pau ka helu ana i na balota, e hoakaka na Luna nana i ka

mea nana i oi aku kana loaa, a e haawi lakou ia ia i palapala hoike e like me neia.

"O makou ka poe Luna nana no ka Apana o Mokupuni o
ke hoike aku nei makou ua kohoia o e noho
ma ka Ahaolelo no ia Apana, ma ka la o a ua loaa ia ia i
balota oi aku i ko na mea e à pau.
Kakauia a ua kauia ko makou mau Sila ma Mokupuni
o ma ka la o

10. Ina e loaa mai ma ka Ahaolelo i kekahi Palapala noi me na inoa he kanalima a keu paha, o ka poe koho o kekahi Apana, e hoike mai ana ua kohoia ka mea i kohoia ma ia Apana ma ke kipe hewa, a ma kekahi hana paewaewa e ae paha, a e olelo ana paha aole kupono oia ma ke Kanawai; alaila, e imi ka Ahaolelo i ka oiaio a me ka oiaio ole o na olelo o ia palapala noi, a ina maopopo he oiaio no, alaila, e hooholo lakou, ua lilo ke koho ana o kela kanaka i mea ole, a e hiki no i kela Apana e koho i kekahi kanaka hou.

11. O na kanaka maoli a pau a me na haole hoohiki, a me na haole loaa ka palapala hookupa, ina ua hiki aku oia i na makahiki he iwakalua, a ina ua noho oia ma keia Pae Aina i hookahi makahiki mamua iho o ka la koho, e hiki no ia ia e koho me ka balota hookahi i kekahi kanaka kohoia no ka Apana kahi e noho ai oia; aka, aole hiki i kekahi kanaka pupule e koho, aole hoi i kekahi kanaka hewa mamua i ka hewa nui ma keia Aupuni, ina aole kalaia kona hala e ka Moi, a ina aole loaa hou ia ia na pono o ke kanaka kupa ma ia kala ana.

12. Ina i keakea ia kekahi mea makemake koho, e kekahi Luna nana, a e kekahi mea e ae paha mea hiki ke koho ma ia Apana, e hoakakaia'ku e na Luna nana, i na mea e hiki pono ai ke kanaka ke koho.

13. Ina olelo mai ka mea makemake koho, ua kupono no oia, a ina aole pau ke keakea ana, alaila e hai aku ka Peresidena i keia olelo hoohiki ia ia, "Ke hoohiki mai nei oe, he kanaka kupa oe (a he haole loaa ka Palapala hookupa paha) o keia Aupuni, ua hiki oe i na makahiki he iwakalua, a keu paha a ua noho oe ma keia Pae Aina no na makahiki ekolu i hala aku nei."

14. Ina e hoole kekahi kanaka, aole ona hoohiki pelà, aole hiki ia ia e koho.

15. Aole kauia ka palapala kii hookolokolo no ka hihia waiwai, ma kekahi Apana o keia Aupuni maluna o kekahi kanaka koho ma ia Apana, ma ka la koho i ka Poeikohoia.

16. Ina i hoomaopopoia imua o ke Kiaaina o ka Mokupuni, ua hana paewaewa ma ke koho ana, o kekahi Lunakanawai Apana, Lunaauhau, a Kahukula paha, kekahi o ka poe Luna nana ma ke

koho ana o ka Poeikohoia, e lawe kokeia kana oihana, aole hoi e hiki ia ia e noho i Luna malalo o ke Aupuni a hala na makahiki elima.

17. Ina e kipe kekahi i kekahi mea e me ke dala, a me ka olelo e loaa ia ia ka uku mahope paha, a ina olelo hooweliweli paha ia ia, e alakai ia ia e koho i kekahi kanaka, aole i ke kanaka ana e makemake ai e koho, e hooukuia ka mea nana i kipe ke akaka kona hewa imua o kekahi Lunakanawai hoomalu, a Apana paha, i na dala he kanalima, a e hookaawaleia ia dala no na kula.

18. Na ke Kuhina Kalaiaina e malama i ka hooko ana o keia Kanawai, a e hoolahaia ia iloko o na Nupepa o ka Elele a me ka Polunesia, a na ua Kuhina nei e kauoha aku e paiia i elima haneri kope, ma ka olelo Hawaii, a hookahi haneri kope ma ka olelo Beritania, a e hoolahaia ma na wahi a pau o keia Aupuni.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 30 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

E HOOMAHUAHUA I KA POEIKOHOIA E NA MAKAAINANA, MALOKO O KA AHAOLELO.

No ka mea, ua ae mai ke Kumukanawai i ka hoomahuahua ana o ka Poeikohoia e na Makaainana; a no ka mea, ua pono loa ke hoikeia na pono a me na kuleana o na kanaka o ka Moi a pau, o kela ano keia ano, iloko o ka Ahaolelo; nolaila,

E HOOHOLOIA e na'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai:

1. Ma neia hope aku, e like ka nui o ka Poeikohoia e na makaaina e noho ma ka Ahaolelo, me ka olelo malalo nei,

No ka Mokupuni o Hawaii, eono; penei,
Hookahi no ka Apana o Kona:
Hookahi no ka Apana o Kau:
Hookahi no ka Apana o Puna:
Hookahi no ka Apana o Hilo:
Hookahi no ka Apana o Hamakua:
Hookahi no ka Apana o Kohala:

No ka Mokupuni o Maui, elima; penei,
Hoookahi no ka Apana o Kahakuloa, me Kaanapali:
Hookahi no ka Apana o Lahaina, Olowalu, Ukumehame me Kahoolawe:
Hookahi mai Waihee a Honuaula:
Hookahi mai Kahikinui a Koolau:
Hookahi mai Hamakualoa a Kula:

No ka Mokupuni o Molokai hookahi:
No ka Mokupuni o Lanai hookahi:

No ka Mokupuni o Oahu, eono; penei,
Elua mai Maunalaa a Moanalua:
Hookahi no ka Apana o Ewa a me Waianae:
Hookahi no ka Apana o Waialua:
Hookahi no ka Apana o Koolauloa:
Hookahi no ka Apana o Koolaupoko:

No na Mokupuni o Kauai a me Niihau, elima; penei,
Hookahi no ka Mokupuni o Niihau:
Hookahi mai Nualolo a Hanapepe:
Hookahi mai Wahiawa a Kipu:
Hookahi no ka Apana o Puna:
Hookahi mai Anahola a Awawapuhi.

2. Pono ke kohoia e na makaainana kekahi o na mea i oleloia malalo nei; o na kanaka kupa a pau o ka Moi, a me na haole loaa ka palapala hookupa, ke hiki aku oia i na makahiki he iwakaluakumamalima, ke ike oia i ka heluhelu a me ke kakau palapala, ke ike oia i ka helu, a ina ua noho oia ma keia Aupuni i hookahi makahiki a keu paha; aka, ina pilikia oia i ka hoopii no kekahi karaima ona, a no kekahi hewa paha, aole pono ke koho ia ia.

3. O kela mea keia mea i kohoia, e haawi ia ia i ekolu dala, noloko mai o ka Waihona dala o ka Moi, no kela la keia la o kona noho ana ma ka Ahaolelo, a me elima keneta no ka mile hookahi, e helu ana ma kahi e hiki wawe aku, no kona lilo ma ka holo ana'ku i Honolulu e noho ma ka Ahaolelo, a no kona lilo mai ka hoi ana mai i ka pau ana o ka Ahaolelo; aka, ina ma kekahi la aole noho ka mea i kohoia ma ka Ahaolelo, aole loaa ia ia ka uku no ia la, ina aole o kona mai ke kumu o kona hiki ole malaila.

4. O kela mea keia mea i kohoia, mamua o kona komo ana iloko o ka Ahaolelo, e hoohiki oia penei; "Owau o ka mea i kohoia no ka Apana o Mokupuni o ke hoohiki nei au imua o ke alo o ke Akua mana loa, e kokua pono wau i ke Kumukanawai, a me na Kanawai o ko Hawaii Pae Aina, a e hana no wau me ke paewaewa ole i ka hana i pili i ka mea i kohoia;" a paa kona inoa ma ka olelo hoohiki e waihoia ia e ke Kakauolelo o ka Ahaolelo.

5. E hiki no i na Kuhina a pau o ka Moi e noho me na'lii o ka

Ahaolelo a hana pu, aka, ina i pilikia lakou i ka nui o ka hana ma ko lakou oihana iho, e kalaia ko lakou hele ole mai, ke kii ole ia lakou e ka Ahaolelo no kekahi olelo hoakaka a no kekahi palapala hoakaka paha. Hiki no i ka Ahaolelo ke kii aku ma ka Olelo ae like i kela mau mea, ina kupono i ka mahalo o ke Alii a i ka maikai o ka hana o ke Aupuni.

6. A makaukau ka Ahaolelo i ka hana, alaila, noa na halawai i kela mea keia mea, ke makemake lakou e hele mai a hoolohe; aka, ina e hana kekahi kanaka i ka walaau a i ka haunaele maloko olaila; hewa loa oia i ka hoowahawaha, a e lawe kokeia oia iloko o ka Halepaahao, e noho malaila oiai ka makemake o ke Alii. Eia kekahi, e hiki no i ka Peresidena e kauoha i na malihini a pau e hele mawaho, i ka manawa kupono i ka hana malu.

7. Na ke Kuhina Kalaiana e malama i ka hooko ana i keia Kanawai, a e hoolahaia iloko o na Nupepa o ka Elele a me ka Polunesia, a e paiia i elima haneri kope ma ka olelo Hawaii, a hookahi haneri ma ka olelo Beritania, a na ke Kuhina Kalaiaina e hoolaha aku ma na wahi a pau o keia Aupuni.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 20 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

E HOOPAU ANA I KA UKU ANA I NA AUHAU MA KA WAIWAI.

No ka mea, ua mahuahua ke dala maoli i keia manawa, ma kela wahi keia wahi, a nolaila hiki no i na mea a pau e uku i na auhau ma ke dala. A no ka mea, ua ike ia he mea pono ole ka uku ana i na auhau ma ka waiwai, a he mea hoi e poho loa ai ke Aupuni; nolaila,

E HOOHOLOIA e na'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai:

1. O na Kanawai a me na rula a pau e noho nei, no ka uku ana i na auhau o ke Alii ma ka hua o ka Aina, a ma kekahi waiwai e ae paha, a ma kekahi mea e paha, aole ma ke dala, e hoopau ia, a ma keia Kanawai, ua pau ia mau Kanawai a rula paha, a ma neia hope aku, e uku ia na Auhau a pau, o kela ano keia ano, ma ke dala maoli wale no. Aka, aole i pili keia Kanawai i ka Auhau hana, e uku ia no ia mahope aku e like me neia manawa. A eia ke-

kahi, aole lilo kekahi olelo o keia Kanawai i mea hoole i ka lawe ana, a i ke kuai ana i ka waiwai o kekahi kanaka, mea uku ole i ka Auhau, a kaa ma ka Hale dala o ka Moi ka auhau o kela kanaka uku ole.

2. E kauia keia Kanawai ma ka la aku o kana hoolaha ana ma ka Elele Hawaii, a na ke Kuhina Waiwai e malama i ka hooko ana a i ka hoolaha ana o keia Kanawai.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo, ma Honolulu, i keia la 6 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

NO KA HOOMALU ANA I NA HAKU A ME NA KAUWA.

E HOOHOLOIA e na'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina i akoakoa e kau Kanawai:

1. Elua no ano kauwa ma keia Aupuni; penei,

(1.) O ka poe haumana oia ka poe i hoolimalima e hana malalo o kekahi i mea e ao ai i kekahi hana okoa, a i mea e pili ai me ka naauao, a i wahi hana maoli e ae paha.

(2.) O ka poe hoolimalima e hana ma ka la, a ma ka hebedoma, a ma ka malama, a ma ka makahiki, a i kekahi wa i oleloia, e loaa no ka uku no ia hana.

2. O na keiki a pau i oi aku mamua o na makahiki he umi e hiki no ke hoopaaia i haumana paha a i kauwa paha, a ina he kaikamahine, e paa no a hiki i ka makahiki umikumumawalu; a i ole ia, i kona wa e mareia'i maloko o ia manawa; a ina he keiki kane e paa no a hiki i ka makahiki iwakalua; menei hoi e hoopaaia'i:

(1.) Na ka makuakane e hoopaa i kana keiki, a ina i make ia, a ina he mea hiki ole ia ia ke hana no ka pupule, no ka hupo loa, no ka ona pinepine, a o kekahi kumu e ae; a ina paha i haalele loa i kona ohana, aole malama pono ia lakou, alaila,

(2.) Na ka makuahine, a ina paha i make ka makuahine, a ina he mea hiki ole ia ia, a ina paha e hoole oia, alaila,

(3.) Na ka mea i hooliloia i kahu nona: ina aole makua e ola ana o ua keiki la, a ina he mea hiki ole i ka makua ke hoopaa a e hoolilo paha ia ia i haumana, aole hoi ona kahu, alaila,

(4.) Na ke Kiaana o ka Mokupuni kahi e noho ai ua keiki la.

3. Aole e hoopaaia kekahi keiki, ke ole ka palapala hoopaa no na aoao elua, i kakauia a i ka haiia hoi na inoa a e haawi i na aoao elua, a na ka makuakane, ka makuahine, ke kahu, a o ke Kiaaina paha e malama i ka ke keiki palapala, i mea e pono ai nona.

4. O na olelo hoopaa a pau e hoopaa ana i kekahi keiki, e like me ka mea i oleloia maluna, e komo no ka pauku e hoopaa ana i ka haku o ua keiki la, e hoonaauao ia ia ma ka heluhelu, a me ke kakaulima, a ina he keiki kane, e hoonaauao hoi ia ia ma na kumu nui o ka helu.

5. E kakauia no ma ka olelo hoopaa, na makahiki o ke keiki, a e manaoia o na makahiki i oleloia malaila, oia na makahiki oiaio ona, me ka imi ole hou aku.

6. O na dala a pau, a he mau mea e ae paha e hookaaia, a e aeia paha e ka Haku, a ua kakauia ma ka palapala hoopaa keiki; a ua kakauia hoi mamuli o na pauku o keia Kanawai, e hookaaia, a e hoopaaia paha i mea e pono ai ua keiki hoopaa la wale no.

7. E ninau no na makua, na kahu, a me na Kiaaina o ko lakou mau Mokupuni iho, i ka mea i hanaia mai i na keiki a lakou i hoopaa aku ai, a i na keiki hoi i hoopaaia e ko lakou mua ma ka oihana, a e malama ia lakou i ka hana ino ia mai, a me ka malama ole, a me ka hooko ole i ka olelo.

8. Ina paha e hana ino, a e hocha, a e hana kue paha kekahi haku i ke ano o ka olelo hoopaa, a kue hoi i ke keiki i hoopaaia, e hiki no i ka makuakane, a i ka makuahine, i ke kahu, i ke Kiaaina, a i ke keiki iho no, ke hoopii i kekahi Lunakanawai Kaapuni, a i ka Lunakanawai Apana paha o ka Mokupuni kahi e noho ana ua haku la, a nana e hoolohe, a e hoolohe no ka mea i hoopiiia.

9. A i kona hoolohe ana i ka na aoao elua, a i ka ka mea hoohahi paha, ina e hoole ka haku, aole e hele mai mahope o ke kii ana, ina e ko ka mea hoopii, na ka Lunakanawai e hooholo i kona manao, i hoopauia ka olelo hoopaa, a na ka haku e uku mai i ke koina, a e hoopukaia ka palapala ohi mamuli o ka olelo hooholo.

10. Ina i maopopo, aohe kumu kupono no ka olelo hoopii, e hiki no i ka Lunakanawai ke hooholo, na ka mea hoopii e uku mai i ke koina, a e hoopuka i ka palapala ohi mamuli o ka olelo hooholo.

11. E pili no ke Kanawai i na haku a pau, ina e hoopiiia oia a hoopii ole ia paha, no ka malama ole i ka olelo hoopaa, a no ka hana ole e like me ke ano o ka olelo hoopaa, a o na mea i loaa ma ia hookolokolo ana, na ke keiki maoli no ia.

12. Oia hoopii ana, e hiki no i ka makua, i ke kahu, i ke Kiaaina, a o kona hope, nana e malama i ke keiki, a i ke keiki iho no, ke hoopii mahope iho o ka pau ana o ka manawa i hoopaaia'i.

13. Aole e ko ua hoopii la ke ole e hoomakaia i ka wa i hoopaaia'i ua keiki la; a i ole ia, maloko o na makahiki elua mahope mai o ka hoopaa ana.

14. Ina e hooholoia ka hoopii ana, a ua hoomakaia i ka wa i noho hoopaaia'i ke keiki, a ko no oia ma ka hookolokolo ana, alaila, na ka Lunakanawai no ma ka manao o ka mea hoopii, e hoopau i ka olelo hoopaa i ke keiki.

15. Ina paha e haalele kumu pono ole kekahi haumana, a he kauwa i hoopaaia, i ka hana a kona haku, e hiki no i kekahi Lunakanawai Apana, a i ka poe Lunakanawai hoomalu paha, o keia Aupuni ma ka hoopii i hanaia malalo o ka hoohikiia e ka haku paha, a e ka mea pani hakahaka nona, ke hoopuka i ka palapala kii e hopu i ka haumana, a i ke kauwa paha, a e kai mai ia ia imua o ua Lunakanawai la; a ina e ko ka mea hoopii, alaila, e kauoha aku ka Lunakanawai i ka mea hewa, e hoihoiia i kona haku, a e koiia oia e hookauwa i hapalua ka manawa o kona nalowale ana, ke hoolaulea ole oia i kona haku no ka poino i loaa ma kona nalowale ana. Aka hoi, o keia hana hou ana, aole ia e oi aku mamua o ka makahiki hookahi mahope mai o ka manawa e pau ai kona hoopaa ana.

16. O ka palapala kii i kauia na kekahi luna a na ka mea e ae ma kona inoa, o kona mea maopopo no ia e kai aku i ka mea nona ka hewa i kahi i noho ai kona haku, ina paha ma kekahi Mokupuni e ae o keia Aupuni.

17. O na koina a pau ma ia hoopii ana i ke kauwa, a i ka haumana, e hookaa mua ia, e ka mea nana e hoopii; a ina e ko ka mea hoopii, e loaa hou mai i ka haku ua koina la o ka hookolokolo ana, a hiki aku ua keiki la i ka nui.

18. Ina paha e kolohe nui ua haumana nei, a o ua kauwa nei paha, a e hoole maoli, aole e hapai i kana hana, na kona haku no e hoopii i ka Lunakanawai Kaapuni, a i ka Lunakanawai Apana paha o ka Mokupuni kahi e noho ai ua haku la, a e hiki no i kekahi o ia mau Lunakanawai ke hoolohe, a e hooponopono aku.

19. A mahope iho o ka lohe ana i na aoao elua, a i ka aoao paha o ka mea hoopii, a ina e hoole kela aoao, aole e hele mai mahope o kona kii'na, ina paha e ko ka mea nana e hoopii, na ka Lunakanawai e hoolohe i kona manao e hoopau i ka palapala hoopaa, a ua kaawale ka haku; a na ka haumana a o ke kauwa paha me na koina o ka hookolokolo ana; a na ka makua, a o ke kahu paha o ua keiki la, ina paha oia ka mea i hana pu i ka olelo hoopaa, e hookaa ia koina, a e hoopukaia ka palapala ohi no ia koina; a ina aohe makua; aohe kahu nana e hookaa ia koina, e loaa no ma ka hoopii ana i ke keiki mahope aku o kona hiki ana'ku i ka nui.

20. O ka palapala hoopaa haumana, a i kauwa paha i hanaia mamuli o ka olelo o keia Kanawai, aole ia e hoopaa i ke keiki mahope aku o ka make ana o kona haku; aka, mai ia wa mai, e hoopauia ka palapala hoopaa keiki; e hiki nae ke hoopaa hou ia.

21. O ka palapala hoopaa haumana a i kauwa paha i hanaia malalo o ka olelo o keia Kanawai, a ma ka aoao hoi o kekahi keiki, e hiki no ke hanaia me ke kaikamahine a i ke keikikane paha, e pili like no na pauku a pau o keia Kanawai i na haku wahine a me na haku kane.

22. O ka mea i hiki aku i na makahiki he iwakalua, e hiki no ia ia iho ke hoopaa ia ia ma ka palapala hoopaa e hana mamuli o hai ma kekahi hana akamai, paahana, imi naauao a ma ka hana e ae paha, aole nae e oi aku i na makahiki elima.

23. O na palapala a pau e hoopaa ana i ka hana i hanaia ma kekahi aina kahiki, me ka manao e hooko io ia no maanei, ke ole e kue ua palapala hoopaa la i na Kanawai o keia Aupuni, e paa no maanei: Aka hoi, ina e hoopaa ua palapala hoopaa la a oi aku i na makahiki he umi, e hoemi iho ia a kupono me kela manawa, mai ka la i pae mai ai ma keia Aupuni ka helu ana.

24. O kekahi mea i paa mamuli o ke Kanawai e hana i kekahi hana, a ma kona manao wale iho no e haalele wale i ka hana me ka ae ole o kona haku, e hiki no i kekahi Lunakanawai Apana, a i ka Lunakawai hoomalu paha o keia Aupuni, ma ka hoopii i hanaia malalo o ka hoohikiia e ka haku paha, a e ka mea pani hakahaka nona, ke hoopuka i ka palapala kii e hopu i ua mea la, a e kai mai ia ia imua o ua Lunakanawai la; a ina e ko ka mea hoopii, alaila e kauoha aku ka Lunakanawai ia hihia, e hoihoiia i kona haku, a e koiia oia e hookauwa i papalua ka manawa o kona nalowale ana; ke hoolaulea ole oia i kona haku no ka poino i loaa ma kona nalowale ana; aka hoi, o keia hana hou ana, aole ia e oi aku mamua o ka makahiki hookahi mahope mai o ka manawa e pau ai kona hoopaa ana.

25. Ina e hoole kekahi mea i hoopaaia, aole e hana mamuli o keia pauku hope, aole mamuli o ka palapala hoopaa, e hiki no i kona haku ke hoopii i kekahi Lunakanawai Apana, a i ka Lunakanawai hoomalu paha ma kahi ona e noho ai, a nana no ma ka palapala kii paha, a ma ke ano e ae paha e kii aku i ka mea e hoole ana, a ina e hoomau oia ma ka hoole, e hookomo ia ia ma ka halepaahao, a malaila e noho ai ma ka hana hooluhi, a ae mai oia e hana mamuli o ke Kanawai.

26. O ka palapala kii a ka Lunakanawai, a o kana kauoha paha i oleloia ma ka pauku iwakaluakumamaha o keia Kanawai, a ua kahaia na kekahi Luna, a na ka mea e ae ma kona inoa, o kona

mea maopopo no ia e kai aku i ka mea nona ka hewa i kahi e noho ai o kona haku, ina paha ma kekahi Mokupuni e ae o keia Aupuni.

27. O na koina a pau ma ka hoopii ana i kekahi kauwa malalo o ka pauku iwakaluakumamaha, a o ka iwakaluakumamalima paha o keia Kanawai, e hookaa mua ia e ka mea nana e hoopii, a ina e ko ka mea hoopii, e loaa no i ka haku ka hooholoia a me ka palapala hoomalu kue i ke kauwa nona ka hewa.

28. Ina paha e hana oolea kekahi haku a e hana ino paha, a e hana kue i ke ano o ka palapala hoopaa i kekahi mea i hoopaaia e hana malalo o ka pauku iwakaluakumamalua, a o ka iwakaluakumamakolu paha o keia Kanawai, e hiki no ia ia ke hoopii i kekahi Lunakanawai Apana, a i ka Lunakanawai hoomalu paha, a nana no e kii i na aoao elua e hele mai imua ona, a e kuka oia a e hoolohe a e hooholo i ka hoopii ana, a ina e ko ka mea hoopii, alaila e hoopauia ka palapala hoopaa, aole e hookauwa hou aku i ua haku la, a e uku mai ka haku, aole malalo o na dala elima, aole nae e oi aku i na dala hookahi haneri; a ina, aole oia e hookaa mai, e paa no oia ma ka halepaahao a hookaaia.

29. O ka palapala hoopaa hana i hanaia mamuli o ka pauku iwakaluakumamalua, a o ka iwakaluakumamakolu paha o keia Kanawai, aole ia e hoopaa hou ia i kauwa mahope iho o ka make ana o kona haku; Aka, ina e hoopaaia kekahi kauwa malalo o kekahi poe, o ka make ana o kekahi o ua poe la, a o ka hooloii ana i ua poe la. aole ia he mea e pau ai ke ano o kana palapala hoopaa.

30. Aohe mea ma keia Kanawai e hoole i ka hookolokolo ana, a e ko no ka poino ma ka aoao o ka haku, ma ka aoao o ke kauwa paha, no ka malama ole i ke ano o ka palapala hoopaa.

31. E pili no keia Kanawai mai ka la e hoopukaia'i ma ka Nupepa Polunesia a ma ka Elele hoi.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 20 o Iune, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

NO NA PONO I HAAWIIA I NA LUNA HANOHANO O NA AUPUNI E.

No ka mea, na loaa mai ka pilikia i kekahi manawa maanei no ke akaka ole o na pono i haawiia i na Luna Koikoi o na Aupuni e, iloko o keia Aupuni, a he mea hoi ia e pau ai ka maluhia iwaena o ka Moi a me na Aupuni e; a nolaila,

1. E HOOHOLOIA e na'lii a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina i akoakoa iloko o ka Ahaolelo, penei, Mai ka la e hoolahaia'i o keia, e haawiia i kela Luna Koikoi keia Luna Koikoi o na Aupuni e, e noho ana maanei, na pono a pau i haawiia i kekahi Luna Koikoi o ka Moi, o ia ano hookahi, a ua like pu ka hookohu.

2. E hooholoia no hoi mamuli o ka olelo maluna iho, na ke Kuhina no ko na Aina e, e ninau ma kana oihana i na Luna Koikoi a pau o na Aupuni e e noho ana maanei, i maopopo ia ia na pono i haawiia i na Luna koikoi o ka Moi ma kona Aupuni ke like pu ka oihana a me ka hookohu ana me kona, a maopopo keia i ke Kuhina no ko na Aina e, alaila, nana no e haawi i kope o ia palapala i ke Kuhina Waiwai, a me ke Kuhina Kalaiaina, a na laua e kauoha aku i na Luua dute o ka Moi, a me na Lunaauhau e like me ia.

3. E hooholoia mamuli o ka olelo maluna, aole e hiki i ko ke Alii mau Luna dute, a me kona mau Lunaauhau, ma keia hope aku ke hoopakele i kekahi Luna o kekahi Aupuni e i ke dute maluna o kana ukana, ana i lawe mai ai, o ka mea kupono i ka olelo a ka Pauku 2, o keia Kanawai wale no.

4. E hooholoia o na Kanawai a pau mamua i kue i keia, ua hoopauia.

Na ke Kuhina no ko na aina e, e haawi i keia Kanawai e pai kokeia iloko o ka Polunesia a me ka Elele, ma ka olelo Hawaii, a me ka olelo Beritania, a e hoolahaia no ia iwaena o na Luna Koikoi o na Aupuni e maanei.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 11 o Iulai, 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

E HOOLOLI ANA I NA KANAWAI I PILI I NA UKU O NA AWA.

E HOOHOLOIA E NA 'LII o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai:

1. O na moku a pau o na aina e, a me na moku Hawaii a pau e holo ana iwaena o ko Hawaii Pae Aina a me kekahi aina e, e auhauia lakou i na uku i oleloia malalo; penei.

Iwakalua keneta no ke tona hookahi, no na tona a pau ma ka Palapala moku, no ke ku ana iloko o ke awa o Honolulu ke waiho aku iuka, a ke lawe aku iluna o ka moku i ka ukana; a ke waiho aku i ka ukana maluna o kekahi moku e paha, a ke lawe mai ka moku e mai paha; a ke waiho aku iuka a ke lawe aku maluna o ka moku i na kanaka ee moku e oi aku i elua; a he umi keneta no ke tona hookahi no na tona a pau ma ka Palapala moku, ke waiho ole iuka, a ke lawe ole maluna o ka moku i ka ukana, a ke waiho ole i ka ukana maluna o kekahi moku e, aole hoi e lawe i ka ukana mai kekahi moku e mai, a ke waiho ole iuka, aole hoi e lawe aku i na kanaka ee moku e oi aku i elua:

Elima keneta no ke tona hookahi, no na tona a pau ma ka Palapala moku, no ke ku ana ma kahi ku moku mawaho o ke awa o Honolulu, ke waiho aku iuka a ke lawe mai paha i ka ukana maluna o ka moku e, a ke lawe i ka ukana mai ka moku e mai; a ke waiho aku iuka, a ke lawe aku maluna paha i na kanaka ee moku e oi aku i elua:

Elua dala no na mouo, no kela moku keia moku o na ano i oleloia maluna, ke ku iloko o ke awa o Honolulu, a ke ku ma kahi ku moku mawaho o ia awa, ke hookomo mai i kekahi waapa a mau waa paha iloko o ke awa:

Elima keneta no ke tona hookahi no na tona a pau ma ka Palapala moku, ke ku ma ke awa a ma kahi ku moku paha o Lahaina; a i hookahi dala no na kukui no kela moku keia moku o na ano i oleloia maluna:

Elima keneta no ke tona hookahi, no na tona a pau ma ka Palapala moku ke ku ma ke awa o Hilo:

Elima keneta no ke tona hookahi no na tona a pau ma ka Palapala moku, ke ku ma ke awa o Kawaihae:

Elima keneta no ke tona hookahi no na tona a pau ma ka Palapala moku, ke ku ma ke awa o Kealakekua:

Elima keneta no ke tona hookahi, no na tona a pau ma ka Palapala moku, ke ku ma ke awa o Waimea:

2. Aole pili kekahi o na olelo o kela Kanawai i na moku Oko-

hola, Moku manawa, a i na moku mahu e lawe ana i na eke Palapala a i na kanaka ee moku paha, ke hookuu ole a ke lawe ole aku i ka ukana; aole hoi i pili i kekahi moku ke komo iloko o kekahi o na awa o keia Aupuni no ka ikaika o ka makani, a no kekahi pilikia e ae paha, ke maopopo lea ke kumu o ke komo ana i kahi hoomalu, a ke hookuu ole a lawe ole maluna o ka moku i ka ukana, o ka mea wale no i pili i ke ola o na luina, a o ka mea kupono no ka hana hou ana o ka moku; a ina hoi, aole noho iloko o ke awa no ka manawa loihi kupono ole, e nana mau ana i ke kumu o ke komo ana iloko o kahi hoomalu.

3. E kauia keia Kanawai a e lilo i Kanawai no keia Pae Aina mai ka la aku o kona hoolaha ana ma ka Nupepa Polunesia.

Hanaia a hooholoia iloko o ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i ka la 16 o Iulai, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

NO KA ILI ANA'KU O KA WAIWAI PAA A ME KA WAIWAI LEWA, I NA HOOILINA.

E HOOHOLOIA e na'lii iloko o ka Ahaolelo, a me ka Poeikohoia e na Makaainana:

1. Ina i make kekahi mea kauoha ole iloko o keia Aupuni, e ili pono aku kana waiwai lewa, a me ka waiwai paa, o kela ano keia ano, i kona poe hooilina, a e maheleia iwaena o lakou e like me ka olelo malalo.

2. E mahele like ia ka waiwai o ka mea make me ke kauoha ole, iwaena o kana mau keiki ponoi, a i ka moopuna paha a ka mea make, i hilo i pani no kana keiki make; a ina hoi, aole keiki a ka mea make me ke kauoha ole, alaila, e ili aku kana waiwai i kana poe mamo e ae; a ina i like ko lakou pili ana ia ia, alaila, e mahele like ia ka waiwai ia lakou; a ina aole pela, alaila, e puunaue like ia i kana mau keiki, a me na moopuna, oia hoi e lawe like kela keiki keia keiki, a me na moopuna, oia hoi na keiki a kana keiki make, e like ko lakou haawina me ko ke keiki ponoi hookahi, e puunaue no ia ia lakou. E like me keia; ua make o A, a ua ola kana mau keiki kane o P, a me E, a me kana kaikamahine o K; alaila e puunaue like ia kana waiwai ia lakou ekolu, no ka mea, ua like ko lakou pili ana i ka mea i make ma ka hanau ana. A ina

paha make o A, me ke keiki ole, ua pau i ka make, a he mau moopuna nae kana, o P, a o E, a me K; alaila e puunaue like ia ka waiwai ia lakou ekolu; no ka mea, ua pili like lakou i ka mea make me ke kauoha ole, ma ka hanau ana. Eia hoi keia; ina paha i make o A, a ua ola kana keiki ponoi o P, a me kana mau moopuna o K, a me I, oia hoi na keiki a kana keiki ponoi a E; alaila e ili aku ka hapalua o ka waiwai ia P, a o ka hapalua i koe, e ili aku ia K, a me I, e mahele like ia ia laua elua; no ka mea, oia ka mahele o ko laua makuakane o E, ina e ola ana.

Ina aole keiki, aole mamo, a ka mea make kauoha ole, alaila e ili aku kana waiwai hapalua i kana wahine mare, a hapalua i kona makuakane a me ka makuahine; ina hoi, aole ana wahinekanemake, aole hoi keiki, aole mamo, alaila, e ili aku kana waiwai a pau loa i kona makuakane a me kona makuahine, a i ka mea o laua e ola ana.

Ina hoi aole keiki, aole mamo, aole hoi makuakane a me ka makuahine o ka mea make kauoha ole, alaila e ili aku kana waiwai, he hapalua i kana wahine, ina he wahinekanemake kana, a o ka hapalua i koe, i kona mau kaikuaana, kaikunane, kaikuwahine, a me na kaikaina, a i na keiki paha a kekahi kaikuaana, kaikunane, kaikaina, kaikuwahine i make i komo ma kona wahi.

Ina hoi aole mamo, aole makuakane, aole makuahine, aole kaikuaana, aole kaikunane, aole kaikaina, aole kaikuahine o ka mea make kauoha ole, alaila, e ili aku kana waiwai he hapalua, i kana wahine, ina he wahine kana, a hapalua hoi i na kaikunane, kaikuaana, kaikuahine a me na kaikaina o kona makuakane a me kona makuahine, a me na keiki a lakou i komo iloko o ko lakou wahi. Ina hoi, aole ana wahine mare, alaila, e ili aku ka waiwai i ka poe i pili ia ia ma ka hanauna. Ina nae i loaa ia ia ka waiwai i kekahi o kona mau makua, alaila e oi aku ke kulcana o na kaikuaana, kaikuahine a me na kaikaina o ua makua la iloko o kana waiwai mamua o hai.

Ina ua mareia ka mea make me ke kauoha ole, a make oia, aole nae ona hoahanau i koe, he wahine kane make wale no; alaila, e ili aku kana waiwai a pau i kana wahine; a ina he wahine ka mea make me ke kauoha ole, aole hoi ona hoahanau i koe, he kane wale no; alaila, e ili aku kana waiwai a pau i kana kane.

3. Ina he mau keiki ponoi ka ka mea make kauoha ole, a hookahi wale no paha keiki ponoi, a me kekahi mau moopuna, a make ua keiki ponoi nei i kona wa opiopio, aole i oo, aole hoi mare wahine, alaila, e lilo ka waiwai a pau a ua makua make nei, i ili mai ai i kana keiki ponoi make, i kana mau keiki ponoi e ae, a me na moopuna, oia hoi na keiki a kana keiki ponoi make, a ua komo ma kona wahi.

4. I ka wa make ua keiki ponoi nei i kona wa opio, me ka mare ole hoi, ua pau pu hoi i ka make na keiki a pau a kona makua a ua ola nae kekahi mau keiki a lakou, oia hoi na moopuna; alaila, e ili aku ka waiwai a pau i loaa mai i ua keiki make opio nei, mai kona makua mai, i na moopuna a pau a kela makua, a ina e pili like keia mau moopuna a pau i kela keiki make opio; alaila e puunaue like ia ka waiwai ia lakou a pau. Ina aole pela; alaila e lawe lakou e like me ko lakou pili mua ana ia ia.

5. Ina aole hoahanau ko ka mea make kauoha ole, alaila e lilo kana waiwai a pau i ke Aupuni Hawaii.

6. E manaoia kela keiki keia keiki pooole i hooilina ia no kona makuahine, pau loa paha, hapa wale no paha, e like me kana keiki hanau kupono i ke Kanawai.

7. Ina e make kekahi keiki pooole me ke kauoha ole, aole he hua no kona kino ponoi, aole hoi wahinekanemake; alaila e ili aku kana waiwai i kona makuahine; aka hoi, ina he wahinekanemake kana, nana kekahi hapalua o kana waiwai, a no kona makuahine kekahi hapalua; a ina hoi ua make kona makuahine, a o kana wahine wale no ke ola'na, alaila na kana wahine ka waiwai a pau loa; a ina aole o keia mau mea; alaila e ili aku kana waiwai a pau loa i ke Aupuni Hawaii.

8. E ili like aku ka waiwai i na keiki koko hapa, (oia hoi na keiki hookahi makuakane a elua makuahine; a i ole ia, hookahi makuahine a elua makuakane) a me na keiki koko okoa (oia hoi na keiki hookahi makuakane a hookahi makuahine) ke like ko lakou pili ana. Aka hoi, ina paha i loaa mai ka waiwai i ka mea make kauoha ole, ma ka hooilina, ma ke kauoha paha, makana paha a kekahi kupuna ona, alaila e nele ka poe a pau i komo ole kona koko iloko o lakou.

9. Ina he waiwai paa kau wahi o ka waiwai o ka mea make me ke kauoha ole, a e mahele ia ana ua waiwai paa la iwaena o kekahi mau keiki, alaila e hiki no i ka makahiapo, ke pau kela waiwai i ka helu ia e kekahi Luna o ka Ahahookolokolo no ka waiwai hooilina, ke koho e uku aku i na keiki e ae, ma ke dala, no ko lakou kuleana iloko o ua waiwai paa nei, i ole ia e maheleia; a pela no, ina he mau keiki ponoi kekahi, a he mau moopuna hoi kekahi mea kuleana iloko o ka waiwai o ka mea make me ke kauoha ole.

10. E ili like aku ka waiwai i na keiki i hanau mahope o ka make ana o ko lakou makuakane, me na keiki i hanau i kona wa e ola ana.

11. Ina paha i hoowaiwaiia kekahi keiki a ka mea make me ke

kauoha ole, i ka waiwai paa, i ka waiwai lewa paha, a i keia mau mea elua paha, alaila e helu pu ia keia waiwai me ka waiwai a pau o ka mea make, e ili pu aku ai i kona mau hooilina, a e haawi i ka poe pili koke ia ia e like me ke Kanawai, a ina hoi ua like ua waiwai nei me kona mahele o ka waiwai paa a me ka waiwai lewa o ka mea make, e like me ka olelo maluna, alaila e nele ua mau keiki nei a me kana mau keiki hoi, i ke kuleana ole iloko o ka waiwai paa a me ka waiwai lewa o ka mea i make me ke kauoha ole.

12. Aka, ina i like ole ka waiwai i haawi mua ia me kona mahele, alaila e haawiia nana kau wahi o ka waiwai lewa a me ka waiwai paa o ka mea make kauoha ole, a like a like ka haawina o na keiki a pau iloko o ka waiwai paa a me ka waiwai lewa o ka mea make.

13. O ka waiwai iloko o ka mea i haawi mua ia, ina paha he waiwai paa a he waiwai lewa, oia no ka mea i hoakakaia e ke keiki ma ka palapala, a ina aole palapala, alaila, e manaoia e like me ka waiwai i ka wa i haawi ai.

14. O ka hanai ana a o ke ao ana. a o ka haawi ana paha i kau wahi dala i ke keiki, me ka manao ole i kona mahele o ka waiwai, aole ia e manaoia o ka waiwai i haawi mua ia nana.

15. Ina aole pili pono ka waiwai i ka mea make me ke kauoha ole, i kona wa i make ai, a he kuleana kupono loa no nae kona iloko olaila, o kana waiwai no ia e ili aku ai i kona poe hooilina.

16. O ka huaolelo *mamo*, ma keia Kanawai, eia ke ano, na keiki a me na moopuna, a me na pua a pau loa.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 6 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

E PILI ANA I KA HOOHOLO ANA O NA LUINA KANAKA MAOLI MALUNA O NA MOKU HOLOKAHIKI.

E hooholoia e na 'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina i akoakoa e kau Kanawai:

1. E hoopauia, a ma keia Kanawai ua hoopauia keia mau huaolelo malalo iho nei, "*a ina uku mai ola i ke Kiaaina i kanalima*

kenela, no kela malama keia malama o ke kanaka e holo ai," oia kekahi olelo iloko o ka Palapala Hoopaa a ke Kapena Moku e haawi mai ai, ke holo kahiki ka luina kanaka maoli maluna o ka moku, aia ua Palapala Hoopaa la ma ka Pauku 3, Haawina 3, Mokuna IV, o ka Apana mua o ke "Kanawai Hoonohonoho i na hana i haawiia i na Kuhina."

2. I ka wa e hoolimalima'i kekahi kanaka maoli e holo kahiki maluna o ka moku; e uku mai ke Kapena o ka moku i ke Kiaaina o ka Mokupuni kahi e hoolimalima'i ke kanaka, a i kona Hope paha, i na dala elua ke oi ole aku ka manawa i hoolimalimaia'i mamua o ka makahiki hookahi, a ina e oi aku ka manawa mamua o ka makahiki hookahi, alaila e uku mai ke Kapena i na dala eha.

3. Ina e hoolimalima kekahi kanaka maoli e holo kahiki maluna o kekahi moku, a ina ua hana ke Kapena o ia moku e like me na olelo o ka Pauku 2, alaila e hookuuia kela kanaka i ka auhau a pau, no ka manawa a pau o kona holo ana maluna o ka moku a hiki i kona manawa e hoi mai ai i keia Aupuni.

4. Aole uku na luina kanaka maoli i ka dala i oleloia iloko o na Pauku 2, aole hoi i kekahi uku e ae i pili i ko lakou hooilina, luina ana, aole hoi e unuhiia noloko mai o ko lakou uku no ka hana maluna o ka moku, na ke Kapena no e uku a pau loa.

5. E kauia keia Kanawai mai ka la aku o kona hoolaha ana maloko o ka Nupepa Polunesia.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 6 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

HOOPONOPONO I NA WAAPA HOOLIMALIMA, MA KE AWA O HONOLULU.

No ka mea, ua hemahema loa ka hana ana o na waapa hoolimalima ma ke awa o Honolulu, no ka hooponopono ole ia; a no ka mea, he mea makemakeia e hooponopono ia lakou; nolaila,

E HOOHOLOIA e na 'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai:

1. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina e haawi i na Palapala ae i na mea nona na waapa hoolimalima, ma ke Awa o Honolulu, ke

uku mai lakou i na dala he umikumamawalu, no ka waapa me na kanaka hoe eha a keu paha; a i na dala he umikumamalua, ina emi mai na kanaka hoe malalo o eha; e paa na palapala ae no ka makahiki hookahi mai ka la aku o ke kakau ana, alaila pau.

2. E kau ke Kuhina Kalaiaina i ka helu ma na palapala ae waapa a pau, a na ka mea nona ka waapa i aeia e kau ka Helu o kona palapala ae me ke pena akaka ma na aoao elua o ka ihu o kona waapa; a ina aole ona hana pela, e hooukuia oia i na dala elima.

3. Penei ka uku i ka mea nona ka waapa hoolimalima, ina i hoolimalimaia ma ka manawa, hookahi dala pakahi no na mea holo, ma ka hora mua, he 50 keneta no kela hora keia hora mahope, no ka waapa me na kanaka hoe eha; a o ka hapalua wale no o ia uku ke emi mai na kanaka hoe malalo o eha.

Ina e hoolimalimaia ma ka loihi aku o kahi e holo ai, penei ka uku ana, he 25 keneta no ka holo ana aku a no ka hoi ana mai, ina e holo i kekahi moku a i kau wahi e ae paha mauka mai o ka mouo maloko loa o ke kowa; a he 50 keneta ma kau wahi iwaena o ka mouo maloko loa a me ka mouo mawaho loa; a elua dala ke holo i kekahi moku, a i kau wahi paha ma kahi ku moku mawaho o na mouo a pau, no ka waapa me na kanaka hoe eha; a o ka hapalua wale no o ia mau uku ke emi mai na kanaka hoi malalo o eha. Aka, ina e kali ka waapa no ka makemake o na mea holo ma kekahi moku a ma kau wahi e ae paha, a oi aku mamua o na minute he 15, alaila e uku hou ia ka mea nona ka waapa i 50 keneta no kela hapalua hora keia hapalu hora o ke kali ana.

4. E hiki no i kela mea keia mea hoolimalima waapa e lawe pu me ia, me ka uku ole i 100 pauna o ka ukana a o ka waiwai kalepa paha; aka, ina e oi aku mamua o na pauna he 100, e uku no i ka mea nona ka waapa, e like me ka laua hoolimalima ana.

5. Ina e hoole kekahi mea waapa, aole lawe i ka mea makemake holo no ka uku i oleloia maluna, a ina e hooi i ka uku kupono o kekahi mea holo, alaila ina ku ka hewa ia ia imua o ka Lunakanawai hoomalu, e hooukuia oia i na dala elima.

6. O ka mea nona kekahi waapa i aeia e like me ka olelo maluna, ina e lawe oia iuka, me ka ike i kekahi waiwai kalepa, mea uku ole i ke Dute, a i ka ukana paha o kekahi mea mai ka aina e mai, me ka loaa ole o ka Palapala ae o ka Luna Dute; a ina e lawe oia me ka ike, i na wahine maluna o kekahi moku no ka hana hewa, a i kekahi kanaka e mahuka ana me ka manao e hoopakele oia i ka hoopai ana no kekahi hewa, a e pakele paha i ka uku ana o kona aie ia hai; a ina e kohoia oia ina luina mahuka; a ina e holo kona waapa i kekahi moku kapu no ka mai; alaila ina

e ku ka hewa ia ia imua o ka Lunakanawai hoomalu, e lilo kona waapa, a e kuai kudalaia e ka Ilamuku, a no ke Aupuni ke dala loaa mai.

7. O kela mea keia mea nona kekahi waapa i aeia, ina e kauohaia oia ma ka palapala, a ke Kuhina Kalaiaina a e ke Kiaaina o Oahu paha, e haawi oia i kona waapa a me na kanaka hoe, no ka hana a ke Aupuni, a no keia hana, e ukuia oia i na dala eha no kela la keia la o ka hana ana, no ka waapa me na kanaka hoe eha; a a ina dala elua ke emi mai na kanaka hoe malalo o eha.

8. Ina e holo kekahi waapa no ka uku ma ke Awa o Honolulu, e lawe ana i na mea holo paha, a i ka ukana a waiwai kalepa paha me ka loaa ole i ka palapala ae e like me ka olelo o keia Kanawai, alaila ina akaka ka hewa imua o ka Lunakanawai hoomalu, e lilo kela waapa i ke Aupuni Hawaii.

9. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina me ka olelo ae like o ke Alii me ka poe Kukakuka Malu, i ka manawa halawai ole ka Ahaolelo e hoololi i na uku o na waapa i oleloia ma keia Kanawai.

10. E kauia keia Kanawai mai ka la e hoolahaia'i iloko o ka Nupepa Polunesia a me ka Elele, a na ke Kuhina Kalaiaina e malama i ka hooko ana.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i kela 6 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

E HOOLOLI ANA I NA KANAWAI I PILI I NA PALAPALA HOOPUKA,

No ka mea, ma na Kanawai e noho nei, na ke Kuhina no ko na Aina e wale no e haawi i na palapala hoopuka, a nolaila ua poho a ua pilikia na mea noho ana ma na wahi e ae, aole ma Honolulu, ke makemake lakou i ka palapala hoopuka; nolaila,

E HOOHOLOIA e na'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina i akoakoa e kau Kanawai:

1. E hiki no i ke Kuhina no ko na Aina e, e hoonoho i poe hope nona ma na Mokupuni e ae aole ma Oahu, a na ia poe hope e haawi i na palapala hoopuka i na mea noi mai, mamuli o na Kanawai.

2. Ina i kekahi manawa he mai paha, ke Kuhina no ko na Aina e, a no kekahi kumu e ae paha aole hiki oia i kona keena, alaila hiki no i kana Kakauolelo e kakau i kona inoa ma na palapala hoopuka, me ke kuhikuhi mai o ke Kuhina.

3. O ke Kuhina no ko na Aina e, a me na hope e hoonohoia e ia, e kau lakou i ka helu ma na palapala hoopuka a pau, e hahai ana kekahi i kekahi, a e kope lakou i na palapala a pau iloko o ka Buke i malamaia no ia hana.

4. E kauia keia Kanawai mai ka la aku o kona hoolaha ana maloko o ka Nupepa Polunesia a na ke Kuhina no ko na Aina e, e malama i ka hooko ana.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 6 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

HOOPONOPONO I KE KANAWAI E PILI ANA I KA AUHAU AINA.

E HOOHOLOIA e na'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai:

E hoopauia, a ma keia Kanawai ua hoopauia ka Pauku 4, o ka Haawina 2, o ka Mokuna 2, o ka Apana ekolu o ke Kanawai alua o Kamehameha III., penei, "Aole e auhau iki ia na aina i hooliloia i na kanaka ma ka palapala Sila nui ma ke ano Alodio, a hala na makahiki he iwakalua," ma ke Kanawai i kapaia "he Kanawai hoonohonoho i na hana i haawiia i na Kuhina o ko Hawaii Pae Aina."

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 7 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

NO KA AUHAU MA NA ALANUI, A ME NA HANA AUPUNI E AE.

No ka mea, o ka hana i na alanui a me na hana e ae, e pono like ai, he mau mea ia e pono like ai ka mahiai ana a me ke Kalepa ana; a no ka mea, ua piiloa ka uku no ka hana i keia wa, a pono ole ka uku pau he hapawalu no ka la, o ka poe hele ole i ka hana Aupuni; nolaila,

1. E HOOHOLOIA e na 'Lii a me ka poe i kohoia i akoakoa iloko o ka Ahaolelo o ko Hawaii Pae Aina, e hoololiia, a ua hoololiia no hoi, ka Pauku II, Haawina 3, Mokuna II, o ke "Kanawai hoonohonoho i na hana i haawiia i na Kuhina," e hoomaka ana ma ka huaolelo *Hiki*, a hiki i ka pau ana; penei kela hapahope o ia Pauku ma keia hope aku.

E hiki no i na Kiaaina ke Auhau, e like me ko lakou manao he pono, i Auhau hana no na Alanui, na uapo, a me na hana Aupuni e ae, maluna o na kane a pau malalo o ka Moi, ma ko lakou mau Mokupuni, ina paha he kanaka maoli, a he haole hoohiki, a he haole hoohiki ole paha, ua noho no nae hookahi makahiki ma keia Pae Aina. He Auhau hana okoa keia maluna o na kanaka a pau, e maikai ai na alanui; aole nae e oi aku mamua o na la he umikumamalua no ka makahiki hookahi; a ewalu hora hana io maoli, he la hana ia ma keia Kanawai.

2. Ina i komo keia mau la hana Aupuni ma na alanui, iloko o na la hana o na konohiki; alaila, aole uku o na konohiki no ia mau la, aole hoi kuai la hou aku.

3. Ina i pilikia maoli kekahi kanaka, a pono ole ke hele oia i keia hana alanui i ka la hana; alaila, e hiki no ia ia ke noho ke loaa ia ia he hope nona: a i ole ia, e hana oia ma ke alanui, i kekahi la okoa, a ka luna alanui i kuhikuhi ai; a i ole hoi ia, e uku oia i hapalua no kela la, keia la hana, a ka luna i olelo ai. A o ke dala loaa mai, e hoolilioia no ia e pono ai na alanui o ia Apana; na ka luna alani hoi e hoike pololei i keia dala i ke Kiaaina i ka pau ana o ka makahiki.

4. O ka poe i hoopakeleia i ka auhau no na kula, e hoopakeleia no hoi lakou i keia auhau no na alanui; koe nae na makai, a me na koa, a me na luna kula, e hele lakou a pau i ka hana alanui. O na koa a me na makai no nae ma Honolulu, a me Lahaina, aole lakou e hele i ka hana Aupuni ma na alanui.

5. E hele no kela kanaka, keia kanaka i ka hana alanui, me ka makaukau i ka mea paahana ku pono ma kona lima, a e hana io ia, e like me ka olelo a ka Luna alanui, a i ole, ua hewa i keia Kanawai.

6. Na na Kiaaina e hoonoho i mau Luna okoa no keia hana Aupuni, i mau Luna kupono no ko lakou naauao, ma na Apana o ko lakou mau Mokupuni, me ka manao nae i ka makemake o na kanaka i ka Luna ano maikai; a na ia mau Luna e hooko mamuli o na olelo a na Kiaaina, a e ukuia lakou, e like me ka manao o ke Kiaaina, me ka ae o ke Kuhina Kalaiaina he pono.

7. Ina hana ino ke kanaka, molowa paha, hoohaunaele paha i ka la hana alanui, e hiki no i ka luna alanui ke olelo i ka Makai, a nana no e hopu i ke kanaka, a lawe ia ia imua o ka Lunakanawai kokoke, a ina he kumu ole kona hewa, e hoohewa ka Lunakanawai ia ia e hana ma ke alanui i na la ekolu paha, oi aku paha a hiki i ka lima, e like me kona manao he pono.

8. E hiki no i na Kiaaina ma na luna alanui, ke lawe i ka uku pau no keia auhau hana o na kanaka a pau e noho hoolimalima ana ma ka malama, a makahiki, a e noho kauwa ana paha iloko o na hale; a i ole ia, e ae like me ko lakou mau haku, e hana i kekahi apana alanui; a ma ka hana Aupuni e ae paha; a i ole ia, e hana lakou ma ke alanui me ko lakou lako i ke kaa, a oopalau paha, oia ka uku pau no lakou a pau, ke ae like ia; a i ole ia, he hapaha no kela la hana, keia la hana, o kela kanaka, keia kanaka, oia ko uku pau; a e hooliloia keia dala no na alanui e pono ai.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo, ma Honolulu, i keia la 8 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

HOOHONOHONO I LUNAKANAWAI KAAPUNI MA KA MOKUPUNI O MOLOKAI.

E HOOHOLOIA e na'Lii iloko o ka Ahaolelo, a me ka Poeikohoia o na Makaainana, i akoakoa e kau Kanawai:

1. E kohoia kekahi Lunakanawai Kaapuni, mahope iho o ke pai ana i keia Kanawai, no ka Mokupuni o Molokai, iloko o ka Apana hookolokolo elua o keia Aupuni.

2. O ke ano o ke koho ana i ua Lunakanawai Kaapuni nei, a me kona mana, a me kana oihana, e like pu no ia me na Lunakaapuni e ae o ia Apana hookolokolo elua.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 9 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA

HE KANAWAI

E LIKE AI NA APANA KULA A ME NA APANA AUHAU, A E MAHELE I NA APANA I MAU OKANA

E HOOHOLOIA e na'Lii a me ka Poeikohoia iloko o ka Ahaolelo e kau Kanawai no ko Hawaii Pae Aina:

1. E maheleia ka Mokupuni o Hawaii, i mea e like ai ka hana ana a na Luna o ke Aupuni ma na kula a me ka auhau ana, penei; 1 Hilo, 2 Puna, 3 Kau, 4 Kona Hema, 5 Kona Akau, 6 Kohala Hema, 7 Kohala Akau, 8 Hamakua.

E maheleia ka Mokupuni o Maui; penei, 1 Mai Kahakuloa a hiki i Ukumehame me Kahoolawe, 2 Mai Waihee a Honuaula, 3 Kahikinui, Kaupo, Kipahulu, Hana, Koolau, 4 Hamakualoa, Hamakuapoko, Haliimaile, Makawao, a me Kula, 5 Molokai, 6 Lanai.

E mahele ia ka Mokupuni Oahu, penei, 1 Mai Maunalua a Moanalua, 2 Ewa a me Waianae, 3 Waialua, 4 Koolauloa, 5 Koolaupoko.

E maheleia ka Mokupuni o Kauai, Penei; 1 Mai Nualolo a Hanapepe, 2 Mai Wahiawa a Mahaulepu, 3 Mai Kipu a Kamalomalo, 4 Mai Anahola a Kilauea, 5 Mai Kalihiwai a Honopu, 6 Niihau.

2. E hooloiia ka Pauku 2, Mokuna 2, Apana 3, a me ka Pauku 1, Mokuna 3, Apana 4, o ke Kanawai hoonohonoho i na hana i haawiia i mau Kuhina Alii no ko Hawaii Pae Aina" a ua hooloiia a kupono na Apana Kula a me na Apana auhau a pau o keia mau Mokupuni, a kupono e like me ka mahele ana o ka Pauku 1, maluna ae nei.

3. He mea kupono i ke Kanawai ke hui ka Lunaauhau, Kahukula a me ka Puuku waiwai o kela Apana keia Apana, a na lakou e mahele iho i na Apana nui i mau Apana uuku iho, i kapaia, he okana, i mea e pono ai na hana e pono like ai lakou a pau, aole nae oi aku na kanaka iloko o ka okana hookahi mamua o ke tausani hookahi, aole hoi emi mai i ka haneri hookahi.

4. I ka mahele ana e like me ka Pauku maluna iho, e manaoia no ka makemake o ka nui o na kanaka mea kuleana malaila iloko o keia mea, ke ike na Luna he kupono, aole nae e lilo keia mahele ana i okana i mea paa, aia aeia e ke Kiaaina o ka Mokupuni.

5. Na ia mau Luna e kau inoa maopopo maluna o kela okana keia okana o ko lakou mau Apana, a e haawi mai i kope o ka lakou palapala mahele, ke aponoia e ke Kiaaina, a e ke Kuhina Kalaiaina; e paiia a e hoolahaia.

6. He mea kupono i ke Kanawai ke halawai na kane a pau o kela okana, keia okana; ka poe nae i kupono i ka auhau; e koho lakou i mau Luna no lakou iho, a e kau hoi i na Kanawai a lakou i makemake ai no lakou iho, no ka mahiai, no na holoholona, no ka lawaia, no na alanui a me na pa, a me na kula o lakou iho, ke kue ole nae ia mau Kanawai i na Kanawai o keia Aupuni, a ke aponoia hoi e ke Kuhina Kalaiaina; alaila ua like ia mau Kanawai ma ia mau okana me na Kanawai o ke Aupuni, a e malamaia a hookoia me ia, a hiki i ka wa e pau ai ka poe nana e kau, a i ka Ahaolelo paha.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 7 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

NO KA HELU ANA I KA POE MARE, A ME KA POE HANAU, A ME KA POE MAKE.

No ka mea, he mea e pono ai ke Aupuni, ke helu ia ka poe mare a me ka poe hanau a me ka poe make; nolaila,

E HOOHOLOIA e na'Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia e na Makaainana o ko Hawaii Pae Aina:

1. He kupono i ke Kanawai, ke hooncho na Kahukula, o kela Apana, keia Apana, mamuli o ke kaula a ke Kuhina Aopalapala, i Luna no kela Okana keia Okana, he Lumu kula pala, he mea e ae paha, nana e helu pono ka poe mare a me ka poe hanau a me ka poe make ma ia Okana, e like me na pepa pai hakalaka a ke Kuhina Aopalapala e haawi aku ai; a i ka pau ana o kela hapaha keia hapaha makahiki, e hoike pololi ua mau Luna nei i na mea i maopopo ia lakou, i ke Kahukula o ka Apana, a nana no e hoohui ma ka pepa hookahi, a e koo'li koke aku i ke Kuhina Aopalapala, a i kope hoi i ke Kiaaina o ka Mokupuni.

2. Ina i maopopo i ke Kahukula [illegible] mau Luna nei, i ka poe mare a me ka poe hanau a me ka poe make, e hiki no ia ia ke haawi i kikoo i ke [illegible] Luna, i [illegible] hapahanari dala no kela mea keia [illegible] o ka poe mare a me ka poe hanau, a me ka poe make; a [illegible] keia uku noloko ae o ka waiwai kula.

3. Na ke Kuhina Aopalapala e haawi aku i na Luna Okana i na pepa paihakahaka e pono ai keia hana.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 7 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

E HOOPAA ANA I KEKAHI MAU OLELO AE LIKE I HOOHOLOIA E KE ALII ILOKO O KA AHA KUKAKUKA MALU, MA KA LA 21 O DEKEMABA, M. H. 1849, E HAAWI ANA I NA KULEANA AINA ALODIO I NA MAKAAINANA, A ME KEKAHI MAU PAUKU HOU NO NA KAHUAHALE A ME KEKAHI MAU PONO E AE.

E HOOHOLOIA e na Lii o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e kau Kanawai.

O na olelo ae like i kakauia malalo nei, i hooholoia e ke Alii iloko o ka Aha kukakuka Malu ma ka la 21 o Dekemaba, M. H. 1849, i ka wa i akoakoa ole ai ka Ahaolelo, a me kekahi mau Pauku hou i hookomoia e ka Ahaolelo; a penei, ua Kanawai la:

1. E haawiia me ka uku ole ka palapala alodio i na makaainana a pau, no ko lakou mau kuleana aina ponoi, ma na aina o ke Aupuni, ma kahi a lakou i noho ai, a i mahi iho ai, a ua hookoia no lakou keia mau kuleana e ka poe hoona kuleana. Aole nae i pili keia olelo i na Konohiki a me na kanaka e ae e malama nei i na aina o ke Aupuni. Aole hoi i pili i na pahale a me na apana aina e ae me ke Kuleana o ke Aupuni iloko ma Honolulu, Lahaina a me Hilo.

2. Me ka ae ana o ka Moi a me na'lii iloko o ka Ahakukakuka Malu, e haawiia ka palapala alodio i na makaainana a pau me ka uku ole, no ko lakou mau Kuleana ponoi, kahi a lakou i noho ai, a i mahi iho ai, ma na aina e ae, aole i oleloia ma ka pauku maluna iho, na aina o ka Moi a me na Lii a me na Konohiki. Aole nae i pili keia olelo i na pa hale a me na Apana Aina e ae, ma Honolulu, Lahaina, a me Hilo.

3. Na ka poe hoona Kuleana e haawi i ua mau palapala alodio nei, mamuli o ke ano o keia mau olelo maluna iho; na lakou e hookaawale a e mahele hoi i na kuleana Aina o kela mea keia mea, a e hooloii ae hoi ma kahi e hiki ai, i waiho pono pu ko kela mea ko keia mea ma kahi hookahi, aole kau liilii.

4. E hookaawaleia kau wahi aina o ke Aupuni, ma kela Mokupuni keia Mokupuni, a e haawi i kekahi mau Luna okoa, e kuai ma ke ano alodio, i na kanaka nele i ka aina ole; a o ke Kumu kuai mai ka hapalua no ka eka hookahi, a pii iluna, a o ka nui o ka apana hookahi e kuaiia i ke kanaka hookahi, mai ka eka hookahi a hiki i ke kanalima.

5. I ka haawi ana i na kanaka i ko lakou mau kahuahale ma ke ano alodio, a he kahua hoi e ku kaawale ana, aole i hui me na aina mahi, aole hoi i paa i ka pa, aole hoi i mahiia, alaila aole no e oi aku ke kahuahale e haawiia mamua o ka hapaha eka.

6. I ka haawi ana i na kanaka i na kuleana mahina, a loi paha o lakou, eia wale no ko lakou mau kuleana e pono ai, o ko lakou wahi i mahi ponoi ai, a e waiho ana ma ke ano mahina maoli, aole hoi o kahi a ke kanaka mahi kikokikoi ai me ka manao i mea e nui ai kona mahina, aole hoi ma na wahi e waiho wale ana.

7. I ka alodio ana o kekahi Konohiki i kona aina, a mau aina paha, aole no e nele na kanaka o kona aina ponoi a mau aina paha i ke kii ana i wahie, a i laau hale, a i aho, a i kaula, a i pili, a i lai nona iho, ke pilikia, aole nae i mea kuai aku i mea e waiwai ai oia. E lohe mua nae ke Konohihi a o kona Luna paha, me kona ae mai. E loaa no hoi ia lakou ka pono o ka wai e inu, a me ka wai hookahe a me ke ala hele. A o na punawai a me na wai e kahe ana, a me na ala hele, e noa no ia i na kanaka a pau mai o a o, ma na aina a pau i alodio ia, ke pilikia lakou. Aole nae pili keia i na punawai a me na hawai i hanaia i mea e pono ai lakou iho.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 6 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

HE KANAWAI

NO KA PUUKU O KA HALE ALII.

No ka mea, o ka Puuku o ka Moi, he Alii nui ia, a no ka mea, ua kupono ole na hana i haawiia i ka Puuku ma ke Kanawai i kekahi Alii nui, aole hoi i hanaia e na Puuku Alii, nolaila:

1. E hooholoia e ka Moi me ke kuka pu me na'lii iloko o ka Ahaolelo a me ka Poeikohoia o ko Hawaii Pae Aina, i akoakoa e

kau Kanawai, ma ka la e paiia'i keia Kanawai, penei na hana a ka Puuku.

(1.) E malama i ka Hale Alii, a me ka pa i maikai:

(2.) E kokua i ke Alii i kona kahiko ana ia ia iho, e launa me ka poe hanohano:

(3.) Ia ia ka hooponopono no ka poe komo e ike i ke Alii, e hookolo i ke Alii, a ae, a hoole paha i na malihini i makemake e ike i ke Alii, koe nae na Kuhina o na aina e mai, Kanikele, koa Manuwa, e noi mai ana ma o na Kanikele a ma na Luna Aupuni o lakou e ike i ke Alii:

(4.) E lawe a e hoike i ke Alii i na palapala hoopii, pono ole ke haawiia ma o na Kuhina la:

(5.) E kii i ke Kahuna Lapaau o ke Alii, i ka mea hoomakaukau i ka laau lapaau paha nona, i kona Kahuna Pule paha, i kona Kahuna kahi umiumi paha, ke makemake ke Alii, a e kiai i ka lakou hana:

(6.) E hookomo a hoopuka i ka poe hanohano i hele i ka Hale o ke Alii, me ka hana maikai ia lakou ma ke ano hanohano:

(7.) E hele pu me ke Alii, ke hele hanohano oia, a e hele pu me ia e ike i ka poe hanohano, a e hele paha ma kahi akea e nana i ka lealea:

(8.) E lawe i ka ke Alii olelo ia hai, a e hele e ike i ka poe hanohano no ke Alii:

(9.) E hoouna aku i na palapala kii a ka Moi, a o ke Alii Wahine paha, a e hoolaha aku i na olelo i ka lehulehu, no ka halawai ma ka Hale Alii, ahaaina paha a me na la olioli nui:

(10.) E hele pu me ke Alii i kona wa i hoaliiia'i, e hoomaka a hoopau paha i ka Ahaolelo·

(11.) E hopu a hoopaa i ka poe hoohaunaele imua o ka Moi, iloko o ka Hale Alii paha, a maloko o ka pa paha:

(12.) E hana i na hana e ae i pili i ka hanohano o ka Moi, ana i manao ai e haawi i ka Puuku:

(13.) E hiki no i ka Puuku ke kikoo i ka Waihona dala o ka Moi, i na dala e pono ai keia mau hana i oleloia maluna, aole nae e oi aku mamua o na tausani dala eha no ka makahiki hookahi: e nanaia nae na palapala kikoo e ka Luna nana e nana ma ka Buke helu.

2. E hooholoia mai ka la e paiia'i keia Kanawai, o ka haawi ana i ka ia, ma ka Pauku 11, o ka Haawina 5, Mokuna 6, Apana 1, o ke "Kanawai o Kamehameha III, e hoonoho i mau Kuhina Alii no ko Hawaii Pae Aina," aole e haawiia ka ia i ka Puuku, i ka mea no a ke Alii e koho ai, i kuene no kona Hale Alii.

3. Mai ka la i paiia'i kea Kanawai, o na hana a pau i haawiia i ka Puuku, ma ka Pauku 6, o na olelo pili i o ia nei, ma ka aoao 149 o ke Kanawai, ua hoopauia, a ua pau; o na hana nae ana i hana'i mamua, ua paa no ia.

4. E hooholoia, o kahi olelo ma ka Pauku 5, Haawina 5, Mokuna 3, Apana 3, o ke Kanawai o Kamehameha III, e hoonohonoho i mau Kuhina Alii, no ko Hawaii Pae Aina, oia na huaolelo e pili ana i ka uku ana a ka Puuku, no na mea e pono ai ka Hale Alii, ua hoopauia a ua pau no.

Hanaia a hooholoia ma ka Hale Ahaolelo ma Honolulu, i keia la 14 o Augate, M. H. 1850.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

KUIKAHI

MAWAENA O KA MOI KAMEHAMEHA III., A ME AMERIKA HUIPUIA.

KAMEHAMEHA III, Ke Alii o ko Hawaii Pae Aina i na kanaka a pau e ike ana i keia. Aloha,

I lohe oukou; no ka mea, ua hanaia a ua kau inoa ia i ke Kuikahi aloha, kalepa, a me ka hooholo moku, iwaena o ko'u Aupuni a me Amerika Huipuia ma Wasinetona, e ko'u Luna kupono, a me ko lakou, i ka la iwakalua o Dekemaba 1849, a o ua Kuikahi nei, eia no ia malalo nei.

O Amerika Huipuia, a o ka Moi ke Alii o ko Hawaii Pae Aina, no ka manao like e hoomau ai i ka noho launa, i noho oluolu ai, keia mau Aupuni elua, a hiki mai i keia manawa; a e hoopaa loa i ke kalepa pu ana iwaena o laua, ua ae like, e kukakuka pu, i mea e holo loa ai ke Kuikahi no ke aloha, no ke kalepa ana, a me ka hooholo moku ana; nolaila, ua koho laua i mau luna; oia hoi, ua koho ka Peresidena o Amerika Huipuia ia John M. Clayton, Kakauolelo Aupuni, no Amerika Huipuia; a ua koho ka Moi o ko Hawaii Pae Aina, ia James Jackson Jarves, oia kona Luna Komisina i ke Aupuni o Amerika Huipuia, a, mahope o ka hoike ana o laua, i ko laua mau kuleana ma keia hana, kekahi i kekahi, a ikea he pono io, a ua like, ua holo a kakau i ko laua mau inoa i keia mau pauku malalo nei.

PAUKU I. E mau no ka maluhia a me ke aloha iwaena o Amerika Huipuia a me ke Alii o ko Hawaii Pae Aina, a me kona poe hooilina a me kona mau hope.

PAUKU II E noa mau no ke kalepa like ana a me ka hooholo moku ana, mawaena o Amerika Huipuia, a me ke Aupuni o ko Hawaii Pae Aina.

Aole no e kauia ke dute a me ka uku e ae, a i oi aku paha maluna o ka waiwai kalepa, ka mea ulu a me ka mea i hanaia o kekahi o ia mau aina, ke laweia iloko o kekahi, i oi aku mamua o ke dute i kau ia maluna o ka waiwai kalepa o ia ano, no kekahi aina e mai: a ke hoohiki paa loa nei o Amerika Huipuia a me ke Alii o ko Hawaii Pae Aina, i kekahi i kekahi, aole e haawiia ka pomaikai, a o ka pono a o ka mea e mama ai o kela ano keia ano, ma ke kalepa ana, a me ka hooholo moku ana, i na kanaka o kekahi aina e ae, a o kekahi Aupuni paha, ke haawi ole ia, ia wa no, i na kanaka o kona hoa kuikahi nei; e haawi wale, ke haawi wale ia'ku i ka aina e, e haawi no ke kumu ano like ke hiki ia, e like me ke kumu i loaa mai ai o ua aina e la, ke haawiia'ku ka pono i ka aina e no ke kumu.

PAUKU III. O na waiwai kalepa a pau a me na mea ulu a pau, a ua hanaia paha ma kekahi o keia mau aina, ina i kupono i ke Kanawai ke lawe ia mai iloko o kekahi o keia mau aina maluna o na moku o kela

aina, a malaila mai paha, e kau like ia na dute a me na pomaikai, ina paha ua laweia mai maluna o na moku o kekahi, a o kekahi paha, o ia mau aina; a pela like no na waiwai kalepa a pau, i kupono i ke Kanawai ke laweia'ku, a e lawe hou ia'ku paha, mai kekahi o ia mau aina i kekahi, maluna o na moku o kela aina, e kau like ia na dute, ke lawe ia'ku a lawe hou ia'ku paha, a e pili like na pomaikai a me na dute hoihoi aku, a me na makana, a me na kokua ke lawe ia'ku maluna o na moku o kekahi o ia mau aina, a me na moku o kekahi, a o na waiwai kalepa a pau o kela ano keia ano i loaa ole, a i hana ole ia ma Amerika Huipuia, ina i kupono i ke Kanawai ke lawe ia mailoko o ua Pae Aina la, ina i lawe ia mai pela maluna o na moku o Amerika Huipuia, aole e kau ia na dute a me na kaumaha, a me na uku e ae, a oi aku mamua o ka uku ana o ia waiwai kalepa a me na mea a pau, ke lawe ia mai maluna o na moku o ka aina e, a o ke Aupuni e i manao nui ia; aole nae o ke Aupuni kahi i hanaia ua waiwai kalepa la, a o ua mea la paha.

PAUKU IV. Aole e kau ia ke dute, aole uku no ke tona, no ke awa, no ke kukui, no ke pailota, no ka moku mai, aole hoi uku e ae a pau o ke ano me ia, a o ke ano e ae ma kekahi o ia mau aina, maluna o na moku o kekahi, ke holo lakou mawaena o Amerika Huipuia a me ko Hawaii Pae Aina, ke hooiliia ka ukana maluna, a ke holo mai lakou mai ka aina e mai me ka ukana ole, ke kau ole ia ma ke ano like maluna o na moku ponoi o ia aina.

PAUKU V. Ma keia, ua hoakakaia no na olelo o keia Kuikahi, aole e pono ke manao, ua pili i ke holo ana, a me ka lawe ukana ana, mai kekahi awa a i kekahi awa, o kekahi aina, a o kekahi; ua waiho loa ia keia holo ana, a me ke kalepa ana, no na moku ponoi wale no o ka aina.

PAUKU VI. O na mokuahi o Amerika Huipuia i hoohanaia e ke Aupuni o Amerika Huipuia, e halihali i na eke palapala o ia Aupuni mawaena o ka moana Pakifika, a mai kekahi awa o ia moana i kekahi awa, e hiki ia lakou ke komo, keakea ole ia, iloko o na awa o ko Hawaii Pae Aina; e kakali hoi malaila, e kapili a e hoolako, e hoolei iuka i ko lakou poe ee moku, a me ka ukana hele o lakou, a e hana hoi i na hana a pau i kupono i ka oihana eke palapala o ke Aupuni o Amerika Huipuia, a ma ia mau awa, aole hoi e uku no ke tona, no ke awa, no na kukui, no ka moku mai, a no na dute ano like e ae, a ano okoa o kela ano keia ano.

PAUKU VII. E komo na moku okohola o Amerika Huipuia ma na awa o Hilo, Kealakekua a me Hanalei ma ko Hawaii Pae Aina e kapili ai a e hoolako ai, e like me na awa o Honolulu a me Lahaina, o laua wale no na awa komo no na moku kalepa a pau. E ae ia lakou a pau ma ia mau awa e kuai aku i ko lakou mea e lako ai, a i ko lakou waiwai kalepa paha, aole nae i na wai ikaika e ona ai, i mea e loaa ai ka mea ai no lakou, a hiki i na haneri dala elua, *o ke kuai mua ana* o ko lakou waiwai kuai no kela moku, keia moku; aole nae e uku i na uku no ke tona a no ke awa, aole hoi i ke dute, a me na uku e ae a pau loa maluna o ia waiwai, ke lawe ia mai a ke kuai ia. E ae ia hoi lakou ke kuai hou, aole nae i na wai ikaika e ona ai, a hiki hou aku i na dala

hookahi tausani o *ke kuai mua ana*, no kela moku, keia moku, me ka uku ole no ke tona, a no ke awa, o kela ano keia ano a pau; e uku nae lakou i ke dute maluna o keia waiwai kuai, aole e oi aku, aole hoi ano e, o ke dute i ukuia ka waiwai a me ka waiwai kuai ano like, ke lawe ia mai e na kanaka, a maluna o na moku o ka aina i manao nui ia. E ae ia hoi lakou e holo mai kekahi awa, a i kekahi awa o ko Hawaii Pae Aina, e loaa ai i mea ai no lakou; aka, aole e hiki ke hookuu iuka i ko lakou poe luina a e hoolei i na ee moku ma kahi e, ma Honolulu a ma Lahaina wale no; a ma na awa a pau, i oleloia ma keia pauku, e haawiia i na moku okohola o Amerika Huipuia i na pono a pau a me na pomaikai, a me na mea hoomama, i loaa i keia wa, a e haawiia ma keia hope aku, i na moku okohola o ka aina i manao nui ia. E like me na moku okohola, pela na moku kaua o Amerika Huipuia, e komo lakou iloko o na awa ekolu i oleloia ma keia Pauku, o na awa hoi i hookapuia i na moku kalepa; aka, aole e pono ke hooliloia keia pauku i ano e ae i ka moku o Amerika Huipuia, ke komo iloko o ke awa e ae, o Honolulu a o Lahaina wale no, ke loohia i ka mai, o ka mai hoi i manao mau ia, he pono ke hookapu i ka moku.

Pauku VIII. Ke ae like nei na aoao hana Kuikahi nei, no ka pomaikai kino e haawiia'i i na kanaka o Amerika Huipuia ma na aina o ka Moi ke'lii o ko Hawaii Pae Aina, a me na kanaka o ka Moi ma Amerika Huipuia, e hiki ia lakou, a e loaa ia lakou ka pono keakea ole ia, e hele a e noho ma na aina o keia mau aoao kiekie hana kuikahi nei, me ke kiai ana o ke Kanawai e like me ka hana ana aku i na kanaka o ka aina e, i manao nui ia. E hiki ia lakou ke noho ma na hale a me na halepapaa, a e hoolilo aku i ko lakou waiwai lewa o kela ano keia ano a pau loa, ma ke kuai, ma ka makana, haawi aku no ka haawiia mai, kauoha hooilina, a ma kela ano keia ano a pau loa, aole hoi keakea, aole pilikia iki o ia hana ana; a o ko lakou poe hope, me na hooilina, he poe kanaka e, no kekahi o keia mau aoao hana kuikahi nei, e loaa no ia lakou ka waiwai lewa ma ke kauoha ana a me ka *hooilina maoli*, a e hiki ia lakou ke lawe; a i ole, e hiki no ia hai ke lawe no lakou, a e hana i ko lakou makemake me ia waiwai lewa. E uku ana e pono ai ke Aupuni o ia wahi, i na uku wale no i kau ia, a e kau ia maluna o na kanaka o ka aina kahi i waihoia'i ua waiwai lewa la. A ina aole malaila ka hooilina, a o ka hope paha, e malama ia ua waiwai la, e like me ka malama ana o ka waiwai hooilina o ka mea, ua hanaia ma ua aina la, ke like ke ano, i hiki ai i ka mea nona ka waiwai ke lawe nona e like me ke Kanawai. A ina he hihia mawaena o kekahi mau mea e koi mai ana no lakou ka waiwai, e hooholoia e na Kanawai a me na Lunakanawai o ka aina kahi i waihoia ua waiwai lewa la. Ina i make ka mea waiwai paa ma ka aina o kekahi, a ma na Kanawai o ua aina la, ua ili aku ua waiwai paa la, i ke kanaka o kela aina ke ole na Kanawai no ka poe hoohiki ole, alaila e haawiia i ua kanaka nei i manawa e kuai ai, a e lawe aku i kona mea i loaa mai no ua waiwai paa la, me ke keakea ole ia, me ka lawe ole o ke Aupuni i kekahi o ia waiwai. Aole loa lakou e uku i na auhau, a i na kaumaha o kela ano keia ano e ae, a e oi aku i ka mea i ukuia, a e ukuia ana e na kanaka o ka aina e i manao nui ia, ma na aina o keia mau aoao kiekie hana kuikahi nei.

E kaawale lakou i ka oihana koa, ma ka aina a ma ka moana; e kaa-

wale ka lima ikaika e loaa ai ke dala a hoomoe ia no ke Aupuni; e kaawale i na kokua i lima ikaika ia, ke kau ole ia mai ke Kanawai ma ke ano like maluna o na mea a pau. E manao nui ia ko lakou hale, a me na hale papaa, a me na wahi i pili pu me ia, kahi i noho ai a i kalepa ai. Aole loa e komo wale ia oloko, aole loa e huli wale ia, a e nana wale ia na buke, na pepa, a me na palapala kakau o ko lakou kalepa ana: aka, ina he huli, alaila e hana mamuli o ka olelo ku i ke Kanawai a ka Ahahookolokolo kupono; a o kela mea keia mea, o laua na mea hana kuikahi nei, ke hoopaa nei ia ia iho, no na kanaka o kekahi, e noho ana maloko o kona Aupuni, e hoomalu ia ko lakou kuleana maoli, ko lakou kino a me ko lakou waiwai lewa, e like loa ai me ka hoomalu ana i ko na kanaka o kona aina iho, a i ko na kanaka o ka aina i manao nui ia; e like nae me na Kanawai o kela a me keia aina.

Pauku IX. E hiki no i na kanaka o kekahi, o na mea hana kuikahi nei, ma na aina o kekahi. ke malama i ka lakou hana iho a e haawi i ka lakou hana i ka lakou mea e haawi aku ai, ma ke ano Luna dala, Luna waiwai, a hope paha, aole hoi i keakea ia na kanaka, o na aoao kiekie hana kuikahi nei, i ko lakou koho ana i na luna nana e hana ia mau mea; aole lakou e kiiia e uku makahiki, aole uku e ae i ka mea i koho ole ia e lakou.

E mau no ke keakea ole ia o ka mea kuai aku, a me ka mea kuai mai, e hoohalahala pu laua, a e hooholo i ke kumukuai o ko lakou waiwai kuai, me ko lakou waiwai kalepa, i lawe ia mai iloko, a i lawe ia mailoko aku o na aina, a o na Aupuni o na aoao kiekie hana kuikahi nei; aole nae e pili keia, ke kau ia ke Kanawai maloko o na aina o na mea hana kuikahi nei no keia mea, a ua lilo paha ia i mea mau e haawi ai i kekahi Luna i kekahi hana. Aka, aole e hololiia kekahi olelo o keia, aole hoi o kekahi pauku e ae o keia kuikahi i ano kokua i ke kuai i na wai ikaika, e ona ai, a lilo i na kanaka o ko Hawaii Pae Aina, ke ae ole ke Kanawai Hawaii i ke kuai ana.

Pauku X. E hiki no i kekahi o na aoao hana kuikahi nei, ke hoonoho ma na awa o kekahi, i Kanikele, i hope Kanikele, a i luna malama kalepa ana, i koho ia e kona aoao, a e loaa ia lakou na pono o ko na aina i manao nui ia, aka, ina e hana kekahi o ia poe Kanikele i ka oihana kalepa, alaila e pili ia lakou na Kanawai a me na mea oihana mau, è like me ka pili ana i na kanaka o ko lakou aina ma ia wahi.

He kuleana ko ia poe Kanikele, a me na hope Kanikele, a me na luna malama kalepa ana, e olelo aku ai i na Luna e noho ana, e huli a e hopu, a e hoopaa, a e hookomo iloko o na hale paahao, i ka poe mahuka o na moku manuwa, a o na moku e ae o ko lakou aina. A nolaila, e hoopii lakou i na Aha kupono i na Lunakanawai, a o na Luna, a ma ka palapala e koi aku ai, e haawiia mai na mahuka, e hoike mua ma na palapala moku a me na palapala luina a me na palapala e ae paha, ua pili loa keia poe i na moku, a maopopo pela ka pono o ke kii ana mai, a i uku ia ka uku kupono no ka hopu ana e like me Kanawai, aole e hiki ke hoole i ka hoihoi aku i na kanaka.

A i hopu ia ua poe mahuka la, e haawiia iloko o ka lima o ua poe Kanikele la, hope Kanikele, a luna kalepa ana paha, a e hiki ke hoopaa ia lakou iloko o na hale paahao o ke Aupuni, ke noi mai ka poe kii mai a na lakou e uku; malaila no e hoopaa'i a hiki i ka manawa i

hoihoiia'ku ai i ko lakou moku, a i hoihoiia'ku ai i ko lakou aina iho, maluna o ka moku o ko lakou aina, a o kekahi moku e ae paha. E hiki no i na Luna Aupuni, ma kahi i noho ai na mahuka, ke koi aku i na Luna moku, i na ona moku, a me na Kapena moku paha, nona na mahuka i hopu ia'i, e hoihoi aku ia lakou mai na aina aku o keia mau aoao hana kuikahi nei, a i ole ia, e haawi i ka mea hoopaa e noho malie ai lakou, e like me ke kanawai. Aka, i hoihoi ole ia, iwaena o na malama eono, mai ka la aku o ko lakou hopu ia, a i uku ole ia no ka hoopaa ana, alaila e hookuu ia lakou, aole loa e hopu hou ia no ia kumu, Aka hoi, ina ua ikea ka hewa ' ui, a hana hewa uuku paha, alaila e hiki ke hoopanee i ka hoihoi ana ia ia, a hiki i ka wa e hooholo ai ka olelo a ka Aha Kanawai nana ia e hookolokolo, a e hooko ai ia olelo.

Pauku XI. Eia kekahi 'Ua ae like ia, aole loa e hooluhi iki ia ka luna manao o na kanaka o na aoao kiekie hana kuikahi nei ma na aina o kekahi o laua a me kekahi, aole hoi e hiki ke hoino a me ka hana ino ia lakou no ko lakou aoao pule. Aka, aohe olelo o keia pauku e hiki ai ke hoololi i ano keakea i ke kuleana o ke Aupuni Hawaii wale no, ke hooponopono nona iho, na kula ana i hana ai, a i kokua ai maloko o kona Aupuni.

Pauku XII. Ina paha e ili ana kekahi o na manuwa, a o na moku e ae, ma na kai o ka aina o kekahi o keia mau aoao kiekie hana kuikahi nei; alaila, o ka moku, a o kekahi hakina, a o ka mea e lako ai, a e pili ai i ka moku a me ka ukana, a me ka waiwai kalepa a pau i hoopakeleia; a o ke kumukuai ke kuaiia o ia mau mea, e hoihoi kokeia i ka poe nona ka waiwai a i ko lakou hope paha, ke kii mai, a i ole ka mea nona ka waiwai, aole hoi kona hope ma ia wahi, alaila o ka waiwai, a i ole ia, o ke dala i loaa mai no ke kuai ana, a me na palapala i loaa maluna o ua moku ili la, ke haawiia iloko o ka lima o ko Amerika, a o ko Hawaii Kanikele, a hope Kanikele paha, i ka mea i hoonohoia no ia wahi ili ai ka moku, a e uku ke Kanikele, a o ka hope Kanikele paha, ka mea nona ka waiwai, a o kona hope paha, i ka uku no ka malama ana i ka waiwai, a me ko ka hoopakele ana, a me ka uku no na moku mai, e like me ka uku ana o ka moku ponoi o ia aina ke ili; aole loa e kauia ke dute maluna o ka waiwai i hoopakele ia, ke lilo ole i waiwai noho mauka. Eia kekahi mea i maopopo, ina i koi mai kekahi no ia moku ili, a no ia ukana, a no ia waiwai kalepa, e hooholoia ia e na Ahahookokolokolo kupono o ka aina.

Pauku XIII. Ina he pilikia na moku kalepa o keia mau aoao hana kuikahi nei, no ka ino o ka moana, a ina he pilikia okoa, a komo iloko o kekahi awa o kekahi aina o laua, aole loa lakou e uku no ke awa, a me na uku e ae e pono ai ke Aupuni; ina he oiaio a he maopopo ka pilikia, a ina aole i hanaia maluna ka oihana kalepa ma ka hoolei ana a ma ka hooili ana i ka waiwai kalepa: Aka, o ka hoolei ana a me ka hooili ana i mea e ola ai na luina, a i mea e hiki ai ke kapili i ka moku, aole loa e manao ia, oia ka hana e pili ai ka uku; aole hoi e uku na moku ma ke awa mawaho o ka manawa pono, ke manaoia ke kumu o ka holo ana mai.

Pauku XIV. Ke ae like nei na aoao elua, e hana kuikahi nei, e hoihoi aku no na Luna Aupuni o kekahi a o kekahi paha, ke koiia mai ma ke ano Aupuni, i na kanaka a pau i hoopiiia no ka pepehi kanaka,

powa ma ka moana, puhi hale, powa maoli, hana dala hoopunipuni, a hoolaha paha i ke dala pepa hoopunipuni, a ua hanaia keia mau hewa iloko o ke Aupuni o kekahi, a o kekahi paha, a e noho ana nae ka mea hopuia iloko o na palena o kekahi; e hanaia nae keia mamuli o na olelo wale no a na hoike, e maopopo ai kona hewa, a ma ke Kanawai o kela wahi ana i noho ai, ina malaila ka hana hewa ana, ua hopuia oia a paa i ka hale paahao, i hookolokolo pono ia; a e hiki no i na Lunakanawai o keia mau Aupuni elua, ke hoopiiia imua o lakou, ma ka hoohiki, e haawi i ka palapala hopu i ka mea i hoohihiaia, i lawe ia mai oia imua o ka Lunakanawai o kekahi Aupuni paha, a o kekahi paha, i ikeia kona hewa a me ka hewa ole; a ina ma ia hookolokolo ana, ua maopopo ka hewa; alaila, na ka Lunakanawai nana e hookolokolo e hooiaio ia mea imua o ka Luna nana e hooko, i hoopukaia-'ku ka palapala hopu, e hoihoi aku ia mahuka. O na dala lilo no ia hopu ana, a me ka hoihoi ana, e uku ia no ia e ka mea koi mai, a lawe aku i ka mea mahuka.

Pauku XV. Aia a holoholo na moku ahi, a me na moku lawe eke palapala me na hae o kekahi, a o kekahi, mai kekahi awa komo i kekahi paha o na aoao e hana kuikahi nei; alaila, ua ae like na aoao elua, e lawe ma na hale palapala o ua mau awa komo nei i na palapala a pau, a e lawe e like me ka palapala ana mawaho, i kekahi hale palapala ma ka aina o kekahi a o kekahi paha; a e kau ia ka uku no ka lawe ana, e like me ke Kanawai no ia mea, ma ka aina o kekahi a o kekahi paha nana e lawe ia mau palapala, a e hui ia keia me ka uku mua o kela hale palapala, kahi i holo mai ai. E opeopeia a paa, na ope palapala e lawe ia'na i Amerika Hupuia, i na manawa pono i oleloia'i ma ka hale palapala o ko Hawaii Pae Aina, a e lawe i na awa o Amerika Hupuia, a na na Luna o ia mau hale palapala e wehe na ope a e lawe aku i na palapala, e like me ka palapala mawaho, e kau ana i ka uku no ka lawe ana ma ka aoao aie i ke Aupuni Hawaii e like me ke Kanawai; a ua paiia hoi maluna o kela palapala keia palapala, ina paha he palapala lima a he palapala i paiia paha.

O na palapala a pau i kupono e komo iloko o na eke e lawe ia'na i ko Hawaii Pae Aina, e lawe ia no ia iloko o na hale palapala o Amerika Huipuia, a e laweia i San Francisco; a i ole ia, i kekahi awa e ae ma ka moana Pakifika, a na ka Luna hale palapala e hoouna ae ma na moku lawe eke palapala i Honolulu, a na ke Aupuni Hawaii e lawe i na palapala, a e ohi i ke dala uku no ka lawe ana mai, a e hoolilo ia dala no ka oihana halihali palapala o Amerika Huipuia, e like hoi ka uku ana me ke Kanawai o Amerika Huipuia. Aia no i ka manao o ka mea palapala ka uku e mamua, a me ka ole; e uku e ia no nae mamua na pepa pai a me na nupepa a pau. Ma na buke helu o na aoao e hana kuikahi nei, a e hooponopono ia ia mau buke i kela makahiki i keia makahiki, aole no e uku kela aoao a me keia aoao, no na palapala leta i hoihoi wale ia.

Pauku XVI. E mau no keia kuikahi mai ka la aku o ka haawi ana mai, haawi ana aku, i ka hooiaio ana, a hiki i ka pau ana o na makahiki umi, a malaila aku a hiki i ka pau ana o na malama he umikumamalua, mahope aku o ka hoakaka ana o kekahi o na aoao hana kuikahi nei e kekahi aoao i kona manao e hoopau, aia no i ka makemake o kekahi o na aoao hana kuikahi nei ka hoike aku me ia, i kekahi aoao, ma ka

pau ana o na makahiki umi, ma ia hope aku paha. Ina i haiia keia kuikahi e kekahi kanaka, o kekahi a me kekahi, o na aoao elua e kuikahi nei, maluna ona ka hewa; aole hoi e pau ka launa oluolu ana o na Aupuni elua no ia mea; a ke hoohiki nei na aoao elua, e kokua ole i ka mea i hewa, aole hoi e ae i kona uhaki ana i ke Kuikahi.

PAUKU XVII. E ae ia a e hooholo loa ia keia Kuikahi e ka Peresidena o Amerika Huipuia me ka ae o ke Senate o ia Aupuni, a e ae ia hoi me ka hooholo loa ia e ka Moi, ke'lii o ko Hawaii Pae Aina, me ka ae ana o kona Aha Kukakuka malu, a e haawiia'ku a haawiia mai ka hooholo loa ana ma Honolulu, iloko o na malama he umikumamawalu, mai ka la i kakauia'i na inoa, a mamua mai olaila paha ke hiki ia.

I mea e hoike ai keia, ua kau na Luna i ko laua inoa a me na Sila kii o laua ma na palapala pakolu.

Hanapaa ia ma Wasinetona ma ka olelo Beritania i ka la iwakalua o Dekemaba, i ka makahiki hookahi tausani ewalu haneri kanahakumamaiwa.

[*Sila.*] JOHN M. CLAYTON.
[*Sila.*] JAMES JACKSON JARVES.

A no ka mea, ua pau i ka noonoo pono ia e au, na manao a me na pauku a pau maluna me ke kuka pu me kuu Aha Kukakuka Malu Aupuni, nolaila, ua hooholo, a ua hoopaa hoi au i keia Kuikahi maluna iho; a ke hoopaa nei hoi, a me ka hooholo ia mea, me ka maopopo loa, e hoohiki ana me ka oiaio a me kuu olelo Alii, owau a me ko'u mau hope, e hooko a e malama maoli no i na pauku a pau o keia Kuikahi me ka oiaio.

No ka oiaio o keia, ua kakau au i keia olelo hooholo loa ma kuu lima ponoi, a ua kau iho no hoi i ke sila nui o ko'u Aupuni.

Hanaia ma ko'u Hale Alii ma Honolulu i keia la iwakaluakumamaiwa o Augate, i ka makahiki o ka Haku, hookahi tausani ewalu haneri me kanalima, a i ka makahiki iwakaluakumamalima o ko'u noho alii ana.

KAMEHAMEHA.

KEONI ANA.

NO KA HAAWI AKU, HAAWI MAI I NA KUIKAHI I HOOPAAIA.

O maua na mea nona na inoa malalo, o Robert Crichton Wale, Kuhina no ko na aina e, o ka Moi o ko Hawaii Pae Aina, a me Charles Bunker, Kanikele o Ameriaa Huipuia ma Lahaina, ua kauohaia maua e ko maua mau Aupuni, e haawi aku, a haawi mai i na kuikahi i hoopaaia no ke aloha, no ke kalepa a me ka hooholo moku iwaena o ka Moi a me Amerika Huipuia, i hanaia, a i kakau inoa ia ma Wasenetona i ka la iwakalua o Dekemaba, hookahi tausani, ewalu haneri, a me kanaha kumamaiwa, nolaila ke hai aku nei maua.

Ua halawai maua i keia la no keia hana, a mahope o ka nana ana i na kuikahi i hoopaaia i kekahi a me kekahi, a me ka like me ke kuikahi i hana mua ia, alaila ua haawi aku a ua haawi mai i na kuikahi i hoopaaia.

No ka oiaio o keia, ua kakau inoa maua i keia palapala hooiaio, ma Honolulu, i keia la iwakaluakumamaha o Augate, hookahi tausani, ewalu haneri, a me kanalima; a ua kau iho no hoi i na sila o maua.

[*Sila*] R. C. WYLLIE,
[*Sila.*] CHARLES BUNKER

PAPA KUHIKUHI

No ke Kanawai hoopai Karaima.

Aoao.

E hoomoakaka mua i kekahi mau huaolelo iloko o keia Kanawai, - - - - - - - - - 5
Na olelo pili io ia nei, - - - - - - - - 6
Na mea kupono i ka hookolokoloia maanei, - - - 7
No na kanaka kupono i ka hoopaiia a me ka hoopai ole ia no ka hewa ofeni, - - - - - - - - 8
No ka poe kokua e hana i ka ofeni a me ko lakou hewa, 8
No ke kipi, - - - - - - - - - - 9
No ka pepehi kanaka, - - - - - - - 10
No ka pepehi lua, - - - - - - - - 11
No ka hakaka, - - - - - - - - - 12
No ka lawe wale i ke kino o kekahi, a me ka hoopaahao pono ole, a me ka aihue i ke keiki, - - - 14
No ka pue wahine, a me ka mahuka, moekolohe, a me ka hoowalewale e moe kolohe ai, - - - - 15
No ke umi keiki a me ka huna i ka hanau ana o ke keiki, 16
No ka mare lehulehu, no ka moekolohe, hookamakama, moe pio, moe naha, a me ka moe aikane, - - 17
No ke komo hale a me ka wawahi hale, - - - 18
No ka powa, - - - - - - - - - 21
No ka aihue, - - - - - - - - - 23
No ka wehe wale ana i na leta, - - - - - 25
No ka wehe i na eke leta, - - - - - - 26
No ka aihue ana i ka waiwai i haawiia mai e malamaia, 27
No ka imi waiwai ma ka hoopilikia aku, - - - 28
No ka lawe ana i ka waiwai aihue, - - - - 30
No ka imi loaa ma ka hoopunipuni, - - - - 31
No ke puhihale a me ka hoowela ana i na mea e ae me ka manao ino, - - - - - - - - - 32
No na hana ino a me na hana kolohe, - - - - 34
No ka hoeha i na holoholona, - - - - - 37
No ke kuni kolohe i na holoholona, - - - - 37
No ke ka i ka holonui, akahele ole, a me ka hoa a me ke alakai ana i na holoholona a me na kaa, a me ka hooweliweli ana i na holoholona, - - - - - 38

No ka hoohiki wahahee, - - - - - - - 39
No ka ohumu ino, - - - - - - - - 40
No ka hooke ana a me ka hookapae ana i ka hooponopono ma ke Kanawai, - - - - - - - - 42
No ke apuka, - - - - - - - - - 46
No ke dala hoopunipuni, - - - - - - - 50
No ka laibila, a no ka hana ino ana i ka inoa maikai o kekahi, 51
No ka hakaka, - - - - - - - - - 53
No ka ona, hoohiki ino, kuamuamu, - - - - 54
No ka hoohaunaele ana i na halawai pule, a me ka la sabati, 55
No na mea ino wale, - - - - - - - - 58
No ka poe aea a me ka poe haukae, - - - - 59
No na anaina hoohaunaele a me na aha kue i ke Kanawai, 61
No ka pili waiwai, - - - - - - - - 63
No ka walaau i ka po, - - - - - - - 65
No ke kinai ana i na mea ona a me ka hana ana i na wai ona e ae, - - - - - - - - - 65
No ka malama i na hale hana ano ino, - - - 65
No na ofeni i hanaia ma ka moana, a maluna o na wai, 66
No ka hoomaka a hike ole, a me ka hoowalewale e hana hewa, - - - - - - - - - 69
No ke kokua i ka hewa mahope o ka hana hewa ana, - 70
No ka hoohewaia mamua, a me ka hookuu ana, - - 71
No ke kinai ana i ka hewa, - - - - - - 71
No na palapala kena, - - - - - - - - 73
No ka hopu ana, - - - - - - - - - 74
No ka bela, - - - - - - - - - 76
No na uku a me na koina, - - - - - - - 78
No na mea e hookolokoloia e na Ahahoomalu kulanakauhale, a me na Ahahookolokolo Apana, ma kekahi mau mea, 79
No ka uku o na makai nui, luna makai, makai, a me na mea hoopii e ae, - - - - - - - - - 81
No ka hoopau ana i na Kanawai, a eia ka mea pani i kona hakahaka, - - - - - - - - - 82
He Kanawai e pono ai na kula o ke Aupuni, - - 84
He Kanawai no ka auhau ana i na moku okohola i ka uku pailota, - - - - - - - - - 89
He Kanawai e ae ana e Hoopakeleia kekahi mau mea i na dute no ka hooikaika ana i ka mahiai, - - - 89
He Kanawai hoopau i na pilikia e hiki ole ai na haole hoohiki ole e kuai a e hoolilo i ka aina ma ke ano alodio, 91
He Kanawai hoonui i na kuleana o ka ahakoikoi, a o na Lunakanawai hoomalu, no Honolulu, a me Lahaina, - 92
He Kanawai no ka hoonoho ana i ka poe kakauolelo no na Ahahookolokolo kaapuni, - - - - - - 93
He Kanawai e pili ana i ka luna kakau kope, - - 93
He Kanawai hoololi i na Kanawai e noho nei no ka mare ana, 94
He Kanawai hoole i na kanaka maoli, aole e haalele wale i keia pae aina, - - - - - - - - 95
He Kanawai no na dala dime Amerika, a me na hapalua dime, 96
He Kanawai no ke kulanui ma Lahainaluna, - - 97

He Kanawai e hoolilo ana i na awa ku moku o Hilo, o Kawaihae, a me Kealakekua ma Hawaii, a me Waimea ma Kauai, i mau awa komo, - - - - - - 98
He Kanawai hooponopono i ke koho ana i ka poeikohoia e na makaainana, - - - - - - - - 99
He Kanawai e hoomahuahua i ka poeikohoia e na makaainana, maloko o ka Ahaolelo. - - - - - - 101
He Kanawai e hoopau ana i ka uku ana i na auhau ma ka waiwai, - - - - - - - - - - 103
He Kanawai no ka hoomalu ana i na haku a me na kauwa, 104
He Kanawai no na pono i haawiia i na luna hanohano o na Aupuni e, - - - - - - - - - - 109
He Kanawai e hooloii ana i na kanawai i pili i na uku o na awa, 110
He Kanawai no ka ili ana'ku o ka waiwai paa a me ka waiwai lewa, i na hooilina, - - - - - - - 111
He Kanawai e pili ana i ka hooholo ana o na Luina kanaka maoli maluna o na moku holokahiki, - - - 114
He Kanawai hooponopono i na waapa hoolimalima, ma ke awa o Honolulu, - - - - - - - - 115
He Kanawai e hooloii ana i na Kanawai i pili i na palapala hoopuka, - - - - - - - - - - 117
He Kanawai hooponopono i ke Kanawai e pili ana i ka auhau aina, - - - - - - - - - - 118
He Kanawai no ka auhau hana ma na alanui, a me na hana Aupuni e ae, - - - - - - - - - 119
He Kanawai hoonohonoho i Luna Kanawai kaapuni ma ka Mokupuni o Molokai, - - - - - - - 120
He Kanawai e like ai na apana kula a me na Apana auhau, a e mahele i na apana i mau okana, - - - 121
He Kanawai no ka helu ana i ka poe mare, a me ka poe hanau, a me ka poe make, - - - - - - 122
He Kanawai e hoopaa ana i kekahi mau olelo ae like i hooholoia e ke alii iloko o ka Ahakukakuka Malu ma ka la 21 o Dekemaba, M. H. 1849, e haawi ana i na kuleana aina alodio i na makaainana, a me kekahi mau pauku hou no na kahuahale a me kekahi mau pono e ae, 123
He Kanawai no ka puuku o ka hale alii, - - - 124
Kuikahi me Amerika Huipuia, - - - - - - 127